

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

CELESTINKY NA NOVÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM (1739-1782)

Diplomová práce

Autor: Bc. Jindřich Kolda
Studijní program: 7105T005 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví – modul Archivnictví a pomocné vědy historické
Vedoucí práce: PhDr. Jakub Zouhar, PhD.

Hradec Králové, 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14. dubna 2015

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Jindřich Kolda

Studium: F1314

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název diplomové práce: Celestinky na Novém Městě pražském (1739-1782)

Název diplomové práce AJ: The Order of Annonciades in New Town, Prague (1739-1782)

Anotace:

Stručný obsah: Přítomnost šířeji neznámého ženského řádu italského původu v Čechách, kam byla komunita celestinek pozvána hrabětem Františkem Antonínem Šporkem. Diplomová práce bude navazovat na práci bakalářskou, která se zabývala historií jediného českého celestinského konventu v Choustníkově Hradišti (1705-1739), a zaměří se na jeho osudy po přestěhování na Nové Město pražské (1739-1782). Zohlední i některé aspekty přítomnosti řádu v zemi (skladbu řeholnic, ekonomickou situaci konventů atd.).

Metody zpracování: archivní výzkum, rozbor pramenů (a literatury), analýza, komparace.

Literatura nebo archivní fondy: NA Praha, fond Archivy českých klášterů Josefem II. zrušených a fond Archiv pražského arcibiskupství; SOKA Hradec Králové, fond Biskupský archiv; Constitutionen Oder Satzungen Für die Geistlichen deß Ordens Der Allerheiligsten Verkündigung/ Welcher zu Genua angefangen hat/ in dem Jahr unsers Heyls 1604 ..., Prag 1709.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.3.2014

Anotace

Jindřich KOLDA, *Celestinky na Novém Městě pražském (1739-1782)*, Hradec Králové 2015, magisterská práce, Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd historických a archivnictví, 97 stran.

Práce se věnuje historii zapomenutého konventu řádu Zvěstování P. Marii v Praze, kam se přestěhoval po více než třicetiletém provizoriu stráveném na panství svého fundátora Františka Antonína Šporka v Choustníkově Hradišti. Vedle podoby samotné řeholní komunity se pokouší postihnout i některé zásadní aspekty existence raně novověkého ženského konventu, jako jsou stavební podoba klauzury či znaky, jimiž se jinak uzavřené společenství projevovalo navenek. Na základě celého souboru těchto jevů lze pak pražský konvent celestinek, pokládaný doposud literaturou za poměrně exkluzivní, označit za spíše okrajovou záležitost.

Klíčová slova

celestinky – Praha – monastismus – 18. století – František Antonín Špork

Annotation

KOLDA, JINDŘICH. *The Order of Annonciades in New Town, Prague (1739-1782)*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, 97 pp.

The paper focuses on the history of the forgotten convent of the Order of the Annonciades in Prague where it had moved after more than thirty years of its temporary existence in Choustníkovo Hradiště, situated in the lands of the convent's founder, Franz Anton von Sporck. Apart from describing the monastic community itself, it attempts to capture some of the essential aspects of early modern female convent, such as construction features of the enclosure or external signs of the otherwise enclosed community. Based on a whole set of such features, the convent, regarded up to now as somewhat exclusive, should be perceived as rather marginal.

Keywords

Annonciades – Prague – monasticism – 18th century – Franz Anton von Sporck

OBSAH

ÚVOD	7
1. CELESTINKY V CHOUSTNÍKOVĚ HRADIŠTI	11
2. PŘÍCHOD CELESTINEK DO PRAHY	18
3. ŘEHOLNÍ DŮM	23
4. „VEŘEJNÉ“ PŮSOBENÍ CELESTINEK	32
5. UVNITŘ KLÁŠTERA	41
5.1. CHÓROVÉ SESTRY	43
5.1.1. Počet a původ chórových sester	43
5.1.2. Vstup do kláštera a zapojení do jeho správy	48
5.1.3. Správa úřadů	54
5.1.4. Na sklonku řeholního života	62
5.2. LAICKÉ SESTRY	64
5.3. DUCHOVNÍ SLUŽBA U CELESTINEK	68
6. EPILOG	72
ZÁVĚR	78
PRAMENY	80
TIŠTĚNÉ PRAMENY	83
STARÉ TISKY	83
LITERATURA	85
INTERNETOVÉ ZDROJE	91
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	93
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	96

ÚVOD

Ženským řeholním společenstvím raného novověku v českých zemích dluží ještě historiografie mnohé, byť první kroky – ač převážně jen pro přiblížení situace starších, druhých řádů (premonstrátky, cisterciačky či klarisky) – již samozřejmě učiněny byly.¹ Hledáme-li ale nějaký zdejší raně novověký řád, který zůstává zcela v závětrí jakéhokoliv výzkumu, pak jsou to zřejmě celestinky.² A přitom relativní kompaktnost dochovaného materiálu, nevelký rozsah osazenstva či jméno slavného fundátora mohou z celestinek a jejich konventu učinit zajímavý objekt, na němž lze demonstrovat některé zásadní aspekty existence ženské řeholní komunity 18. století. Od chvíle, kdy autor těchto řádků dopsal svou bakalářskou práci, věnovanou vztahu celestinek se svým donátorem Františkem Antonínem Šporkem (1705-1739), se situace nijak zvlášť nezměnila. Není proto nutné opakovat stejné lamentace stran absence zájmu a nedostatku literatury k tématu, které byly shrnuty v úvodu k zmiňovanému textu.³

K řádu samotnému je záhodno zopakovat nejzákladnější fakta: Celestinky patří mezi ženská řádová společenství, která jsou souhrnně pojmenovávána jako anunciátky, když se ve svém názvu odvolávají na tajemství Zvěstování P. Marii (*Annuntiatio Mariae*). Z celé řady často exotických denominací jsou nejznámějšími členkami této rodiny francouzské neboli červené anunciátky (*Ordo de Annuntiatione Beatae Mariae Virginis*), zvané také Sestrami Deseti ctností P. Marie, založené roku

---

¹ Dnešní stav (českého) bádání shrnuje Jan ZDICHYNEC, *Monasteriologie a klášterní problematika v raném novověku*, in: Marie Šedivá Koldinská – Ivo Cerman a kol., *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013, s. 230-267. Nástin možných témat nabízí např. Veronika ČAPSKÁ, *Between Revival and Uncertainty – Female Religious Life in Central Europe in the Long Eighteenth Century*, in: V. Čapská – E. Forster – J. Ch. Maegraith – Ch. Schneider, *Between Revival and Uncertainty*, Opava 2012, s. 11-33.

² O základní vhled do počátků kláštera a jeho vztahů se zakladatelem se pokusil autor těchto řádků v absolventské práci na Katedře pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové a v stati Jindřich KOLDA, *Celestinky v Choustníkově Hradišti – zapomenutá fundace hraběte F. A. Šporka*, in: Eva Macková (ed.), *Monumenta vivent III*, Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově, Jaroměř 2013, s. 7-21.

³ Jindřich KOLDA, *Klášteř celestinek v Choustníkově Hradišti (1705-1739)*, Hradec Králové 2013, bakalářská práce, UHK, FF, KPVHA, s. 7-9.

1501 francouzskou královnou a budoucí svatou Janou z Valois.⁴ Ty však u nás nikdy nepůsobily, na rozdíl od italských či janovských, neboli modrých, nebeských nebo též blankytných anunciátek, které jsou kvůli odlišení od známější denominace nazývány díky barvě svého škapulíře *celestinkami* (od latinského *coelum* – nebe).

Řád celestinek (*Ordo SS. Annuntiationis*, O. SS. A.) založila na vlně tridentské reformace počátkem 17. století po jednom mariánském zjevení⁵ bohatá vdova z Janova Vittoria de Fornari Strata (1562-1617). Roku 1602 získalo společenství papežskou aprobaci (Kliment VIII.), krátce nato po určitých sporech o přísnost observance budovu (*castelletto di Genua*) a v srpnu 1604 přijala Fornari spolu se čtyřmi dalšími spolusestrami z rukou janovského arcibiskupa řeholní oděv.⁶ Roku 1613 povolil papež Pavel V. stavbu dalších řeholních domů, jejichž počet již roku 1631 překonal čtyřicítku, zejména na území dnešní Francie a Belgie.⁷ Roku 1638 se sestry objevují na území Svaté říše římské národa německého v Düsseldorfu.⁸ Do naší části Evropy přišly v roce 1643 na pozvání císařovny Eleonory, když byl za třicetileté války zničen jejich dům v burgundském Pontarlier, a po krátkém vídeňském provizoriu se roku 1646 usazují ve Steyru v Horním Rakousku.⁹ Odsud byly osazovány další konventy v habsburském soustátí (1698: Bolzano/Bozen v dnešní Itálii, 1706 částečně: Choustníkovo Hradiště/Gradlitz v Čechách a 1760: Maribor/Marburg v dnešním Slovinsku), z nichž žádný nepřežil josefínské rušení po roce 1782.¹⁰ Většina mimoitalských konventů vzala za své po francouzské revoluci či ve víru napoleonských válek a nyní mají celestinky

---

⁴ Dnes působí ve Francii, Belgii a Polsku (<http://www.annonciade.org>, 15. 1. 2015) a bývají někdy směřovány s celestinkami, jako v Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 102 (heslo *Anunciátky*).

⁵ Mariánský impuls je stručně naznačen např. v Philipp BONANNI, *Verzeichnuß der geistlichen Ordens-Personen in der streitenden Kirchen in nette Abbildungen und einer kurtzen Erzehlung verfasst*, II, Nürnberg 1724, s. 73.

⁶ Daniela Solfaroli CAMILLOCCI, *Maria Vittoria Fornari (De Formanri)*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani – Volume 49 (1997)*, on-line, [http://www.treccani.it/enciclopedia/maria-vittoria-fornari_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/maria-vittoria-fornari_(Dizionario-Biografico)/) (15. 1. 2015).

⁷ BONANNI, *Verzeichnuß*, s. 74. Celestinky nejsou druhým řádem mužského společenství. Nemají ani žádnou vertikální strukturu moderátorů a představených. Jejich konventy fungují *sui juris* pod dohledem příslušného místního ordináře.

⁸ Ulrich BRZOSA, *Die Geschichte der katholischen Kirche in Düsseldorf. Von dem Anfang bis zur Sekularisation*, Köln 2001, s. 308.

⁹ Andreas FIDLER, *Austria Sacra. Oesterreichische Hierarchie und Monasteriologie*, IV/7. Wien 1782, s. 162-163.

¹⁰ Alois HARTL, *Das Kloster Maria Verkündigung in Steyr*, in: Týž, *Wilde Beiträge zur Sitten- und Kunstgeschichte*, Linz 1912, s. 335-356; Josef NÖSSING, *Das Cölestinerinnenkloster Rottenbuch*, in: Helmut Stampfer (ed.), *Der Ansitz Rottenbuch in Bozen-Gries*, Bozen 2003, s. 107-116; A. FIDLER, *Austria*, III/6, 1784, s. 294-299.

dohromady pouze šest klášterů v Itálii (Janov a Řím), Francii, Portugalsku, Španělsku a na Filipínách. K roku 2005 čítal řád 33 sester a novicek.¹¹

Celestinky se řídí regulí sv. Augustina, ovšem krom tří tradičních řeholních slibů chudoby, čistoty a poslušnosti, skládají ještě slib úplné odloučenosti od světa. Základním pilířem celestinské spirituality je kontemplace Mariiny „předmateřské“ čistoty v souladu se slovy sv. Ambrože, že Panně se nejvyšší milosti dostalo ve skrytu nazaretské komůrky, kdy ji mohl spatřit pouze Anděl, aby jí zvěstoval radostnou zprávu.¹² Přísná klausura společenství – která je v ideálním případě pojata až věžeňsky¹³ – je také určujícím znakem přítomnosti celestinek v Praze.

Celestinky do Čech uvedl a jejich jediný klášter tu založil pro svou dceru Eleonoru Františku na starém hradě v Hradišti nedaleko své kukské rezidence v hradecké diecézi známý barokní šlechtic František Antonín Špork (1662-1738). V Kuksu pro ně od roku 1707 budoval dům s okázalým kostelem, který však sestry po roztržce s fundátorem nikdy nedostaly.¹⁴ Roku 1733 získaly povolení k přesunu do Prahy,¹⁵ kde od roku 1736 stavěly budoucí řádový dům v tzv. Andělské zahradě při Jindřišské ulici na Novém Městě. Sem se přestěhovaly po více než třech dekádách své přítomnosti v Čechách roku 1739. V pražském klášteře také komunitu ve svátek Zvěstování 26. března 1782 zastihne dvorský dekret o jeho zrušení.¹⁶

Založení kláštera v Čechách bylo do jisté míry partyzánskou akcí umíněného aristokrata, který „svému“ řádu nedokázal zajistit řádné zázemí, od úředního potvrzení přítomnosti komunity v Čechách, přes poskytnutí důstojného obydlí až po

---

¹¹ *Kloster- und Ordenslexikon*, on-line, <http://www.orden-online.de/wissen/a/annunziatinnen/> (14. 1. 2015).

¹² BONANNI, *Verzeichnuß*, s. 73.

¹³ „Voto sibi prohibent allocutiones cum exteris, **cratibus ferreis apertis** [zdůraznil J.K.], quas tribus vicibus singulis annis remouent ut Genitores tantum, ac fratres, & sorores alloquantur.“ – heslo č. LXXII „Ordo alius Virginum Annuntiationis, quae Caelestes appellantur“ v Philippus BONANNI, *Ordinum Religiosum in Ecclesia Militanti Catalogus*, Editio tertia, Romae 1723, nepag. Německý překlad knihy z předchozí poznámky zmínku o materiálu mříží neobsahuje.

¹⁴ Po roce 1711 byl upraven pro potřeby budoucího hospitalu milosrdných bratří; Jindřich KOLDA, *Celestinky v Choustníkově Hradišti – zapomenutá fundace hraběte F. A. Šporka*, in: *Monumenta vivent 3*, Sborník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Josefově, Jaroměř 2013, s. 15.

¹⁵ Jak to požaduje 5. hlava tridentského Dekretu o řeholnicích a jeptiškách zapovídající umístění ženských klášterů *extra moenia urbis vel oppidi* – srov. *The Canons and Decrees of The Sacred and Oecumenical Council of Trent*, J. Waterworth (ed.), London 1848, s. 240.

¹⁶ Národní archiv Praha (dále NA), fond České gubernium – Publicum (dále ČG-PU), kt. 683, sign. F 2, 21/8, Prothocolum commissionis ... den 26ten Marty 1782.

finanční krytí celestinské fundace plánované.¹⁷ Nebudeme jistě daleko od pravdy, nazveme-li život celestinek v Hradišti spíše živořením, tak jak o něm byl zpravován na základě relací hradeckých biskupů i Řím.¹⁸ Příchod do Prahy pak spadá do počátků vlády Marie Terezie, kdy začínají pozvolna sílit doposud jen naznačované tendence k všeobecné regulaci zejména kontemplativních řeholních společenství v dědičných habsburských zemích,¹⁹ které dostanou plný výraz nejpozději v 60. letech 18. století a vyvrcholí pochopitelně „protiřádovou“ smrtí královnina syna. Budou to tedy, na rozdíl od předchozího období, především vnější vlivy, které rozhodnou o podobě a kondici celestinského kláštera v epoše jeho pražské přítomnosti.

V Choustníkově Hradišti byl určujícím prvkem působení řádu jeho fundátor, tudíž i převážný díl písemných pramenů (a obraz tamních celestinek, načrtnutý v zmiňované bakalářské práci) má původ právě v okruhu slavného hraběte. Když řád po Šporkově smrti zakotvil v Praze pod ochranně-dozorujícími křídly zdejšího arcibiskupství a ovšemže stále sílících úřadů (před)osvícenského státu, podstatně se rozšířila škála (a původci) dokumentů, které se celestinek týkají. Jejich byrokratická pečlivost má za následek značné množství dochovaného písemného materiálu,²⁰ na jejichž základě lze nahlédnout minulost tohoto řeholního společenství jako svého druhu model existence ženského kláštera v raném novověku. Zájem může být věnován takovým záležitostem, jako jsou příchod a existence řádu v organismu města, jeho veřejné působení, budova, a zejména vnitřní struktura komunity, která bývá obecně badateli spíše přehlížena.²¹

---

¹⁷ Jak zdůrazňuje arenga královského privilegia, jímž byla r. 1724 celestinská fundace schválena, k uvedení řádu a jeho fundování došlo bez „milostivého konsensu (...) zemského vládce a *supremi ecclesiarum et piarum causarum protectoris et patroni*“ – NA, fond Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (dále AČK), inv. č. 571, sign. ŘCI-1.

¹⁸ Viz slova J. Vratislava z Mitrovic z r. 1729 citovaná v Tomáš PETRÁČEK, *Čas vznikání a čas zanikání. Několik poznámek k minulosti ženských řeholních kongregací na území diecéze královéhradecké a vůbec*, in: Martin Bedřich – Benedikt Mohelník – Tomáš Petráček – Norbert Schmidt (eds.), *In Spiritu Veritatis. Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP*, Praha 2008, s. 558, pozn. 9.

¹⁹ Např. již roku 1731 je zapovězeno zřizování nových fundací bez souhlasu panovníka (což je přesně to, co Špork v případě celestinek čtvrtstoletí předtím provedl) – Peter Karl JAKSCH, *Gesetzlexikon im Geistlichen, Religions- und Toleranzsache, wie auch in Güter Stiftungs- Studien- und Zensursachen für das Königreich Böhmen von 1601 bis Ende 1800*, III, Prag 1828, s. 482 (Klöstererrichtung).

²⁰ Seznam všech pramenů je uveden za textem práce.

²¹ Výjimku v středoevropském bádání představuje např. Erika KUSTATSCHER, *Die Welt (in) der Klausur – Spirituelle Ideale und realer Alltag im Brixner Klarissenkloster im 17. und 18. Jahrhundert*,

1. CELESTINKY V CHOUSTNÍKOVĚ HRADIŠTI

Příchod celestinek do Čech a celá jejich hradištská historie je úzce spjata s kukskou hraběcí rodinou. Začíná 16. prosince 1701, kdy Šporkova starší dcera Eleonora Františka (1687-1717) se svou sestrou Annou Kateřinou odjíždí do Tyrol, kam byly slečny poslány na výchovu do dvou klášterů.²² Eleonora se ocitla v péči celestinského konventu u sartheimovského zámku Rottenbuch nedaleko Bozenu (Bolzana v dnešní Itálii). Dceru rottenbušského pána a zakladatelku tamního konventu Marii Viktorii Sartheimovou (1666-1737) znal Špork z okruhu nejvyššího kancléře Jana Františka z Vrbna a Bruntálu, v jehož pražském domě v letech 1686-1691 žila se svým bratrem, s nímž kukský hrabě udržuje až do konce života hojné korespondenční styky.²³ Ve volbě přísného řádu hrála vedle nepochybné mariánské úcty²⁴ roli jistě Šporkova záliba v moralistních disputacích a kontemplativní literatuře, která se projevila třeba adorací života v odloučení (zhmotněném v první řadě ve „svatém háji“ poustevníků v Betlémě u Kuksu), o afinitě ve směru vypjatého katolicismu, kterou objevíme třeba v záměru kamalduánské nadace u kaple sv. Jana Křtitele na Vysoké u Malešova, nemluvě.²⁵

Není vyloučeno, že hrabě původně zamýšlel zprostředkovat dceři pouze výchovu.²⁶ Celestinský klášter pojímal jako jistý „dívčí penzionát“, kam mj. své jazykově nadané ratolesti dodával francouzské knihy, které ona překládala pro

---

in: Brigitte Mazohl – Ellinor Forster (eds.), *Frauenklöster im Alpenraum*, Innsbruck 2012, s. 111-152. Kustatcherové práce byla inspirací pro některé kapitoly tohoto textu.

²² SOkA Trutnov, fond Tomáš Halík (dále TH), kt. 2, inv. č. 77, sign. III g, *Ambts Prothocoll bei der Herrschaft Gradlitz und Pleesz ... verlegt im Jahr 1695 ...*, [1701].

²³ *Marter ohne Blut Oder Leyd und Gedult-volles Leben MARIE VICTORIAE Ordens der Verkündigung MARIE und Gottseeligen Stüffterin des Closters zu Rottenbuch nächst Botzen im Tyrol*. Innsbruck 1746, s. 16.

²⁴ Srov. Ignác Antonín HRDINA – Hedvika KUCHAROVÁ, *Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Ostrava 2011, s. 191.

²⁵ Srov. kap. III. Ostření zbraní ducha v P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 101 n.

²⁶ Jak poznamenává jeho životopisec, Eleonořin vstup do kláštera proběhl k Šporkovu „zklamání a bolesti“ – Ferdinand van der ROXAS, *Leben Eines Herrlichen Bildes ... Herrn Frantz Antoni Des. H. Röm Reichs Grafen von Sporck ...*, Amsterdam 1715, s. 26.

potřeby otcovy rozsáhlé vydavatelské činnosti.²⁷ Je třeba říci, že si ovšem zvolil špatný „vzdělávací“ institut,²⁸ neb služby tohoto druhu celestinky nenabízejí a jejich přísná observance to přímo vylučuje. Eleonora složila profesní sliby a přijala řádové jméno Marie Aloisie Kajetána 15. dubna 1704.²⁹ Za pár týdnů po profesi píše Špork kancléři Vrbnovi, že by nutně potřeboval 50 000 zlatých, které mu kdysi půjčil,³⁰ a rok nato oznamuje, že na svém oblíbeném panství Hradiště zakládá z uvedeného kapitálu pro svou dceru a několik spolusester klášter, umístěný zatímně na zdejším hradě.³¹ Šestice bozenských panen, posílená cestou o dvě zkušenější a ctnostné celestinky ze Steyru, přichází do Čech na kraji léta 1706.³² Napřesrok, na svatého Řehoře, je nedaleko Hradiště nad nedávno zřízenými kukskými lázněmi zahájena pod vedením architekta Giovanniho Battisty Alliprandiho stavba monumentálního kostela, jehož čelní fasádu ozdobí sousoší *der Engelische Gruß* znázorňující centrální punkt celestinské adorace – Zvěstování P. Marii.³³ Stavba stále nese některé „celestinské“ stopy: kostel je propojen s okolními budovami úzkou chodbou za oltářišťem, do níž ústí dvě okénka určená k přijímání a zpovědi, tak aby byly sestry v duchu své přísné observance odděleny od kaplana a zpovědníka.³⁴ Celestinky tak měly najít útočiště v nejreprezentativnější budově, která v okruhu Františka Antonína Šporka kdy vznikla.³⁵ Po roztržce fundátora se sestrami roku 1711 – nechtěly otce za dcerou pouštět víckrát, než povolují řádové konstituce, a neprokazovaly mu prý za

---

²⁷ H. BENEDIKT, *Franz Anton Graf von Sporck*, s. 409 n; P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 118 n. V této činnosti pokračovala slečna Šporková ještě v Hradišti.

²⁸ Na rozdíl od Anny Kateřiny a její výchovy v sonnenburském *Damenstiftu* – k tomuto fenoménu stručně např. Ellinor FORSTER, *Die Aufhebung der Tiroler Damenstifte am Ende des 18. Jahrhunderts im Kontext des veränderten Umgangs mit Adelsprivilegien*, in: V. Čapská – E. Forster – J. Ch. Maegraith – Ch. Schneider, *Between Revival and Uncertainty*, Opava 2012, s. 155-161.

²⁹ Bibliothek Muri-Gries, sign. N 50 a, Ehemaliges Annuntiaten Kloster in Gries, zápis k 15. 6. 1704.

³⁰ NA, Sbíрка rukopisů (dále SR), inv. č. 474, sign. 62 A4, An Ihro Excell. obristen Cantzlern Graffen von Würben wegen Aufkündigung der bey ihm stehenden 50 000 R Capital betreff, [květen 1704].

³¹ NA, fond Archiv pražského arcibiskupství (dále APA), kt. 2114, inv. č. 3503, sign. C-121-4, Puncta, 17. 2. 1706.

³² NA, AČK, inv. č. 2690, sign. Ř-Cel, Glaittsbrieff, 20. 3. 1706.

³³ SOKA Trutnov, TH, Ambts Prothocoll bei der Herrschaft Gradlitz und Plesz ... verlegt im Jahr 1695 ..., [1707] a [1709]. Jedná se o dnešní kostel Nejsv. Trojice, tvořící centrální část hospitální budovy v Kuksu.

³⁴ Stavební řešení do detailu souhlasí s požadavky X. kapitoly řádových konstitucí (*Von dem Beicht-Stuhl und dem Orth der Communion*).

³⁵ V domě nakonec vznikl hospital. Pro potřeby milosrdných bratří byla již po r. 1712 v rámci rozšiřování pro 100 chovanců původní „celestinská“ tvář domu stírána. Zdejší dispozice však neodpovídá ani typickému architektonickému uspořádání konventů s nemocnicemi milosrdných bratří, kteří neměli na úpravu budovy až do 40. let 18. stol. prakticky žádný vliv; srov. D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 73-75.

všechna ta dobrodiní patřičný *respect*³⁶ – zůstaly celestinky až do roku 1739 na starém hradištském sídle. V jejich čele se coby představené vystřídaly někdejší steyrská podpřevorka Marie Alexia Anselma Trauttmannsdorfová (+1712), zakladatelova dcera (+1717), další steyrská sestra Marie Magdalena Charlotta Gallová (návrat do profesního domu 1726) a konečně düsseldorfská odchovanka Marie Anastázie Tilling von Zouteland, pod jejímž vedením odešly sestry koncem 30. let do Prahy.

Možná že postupující chřadnutí dcery, která řídila konvent v době jeho největších existenčních těžkostí³⁷ – v okamžiku smrti jí nebylo ještě ani 30 let – přimělo fundátora k řešení neutěšené finanční a právní situace konventu. Nadační listina kláštera byla vyhotovena roku 1717 (zněla na celkem 15 celestinek, z toho tři laické a zbytek chórových sester),³⁸ po roce 1719 byl řešen inkolát řádu,³⁹ následně *indigenat*, v jehož žádosti se konvent dovolával památné náklonnosti císařovy zemřelé babičky a dobroditelky steyerského domu k řádu,⁴⁰ a roku 1724 vydává římský císař a český král Karel VI. majestát, kterým Šporkovo nadání pro české celestinky a jejich přítomnost v Čechách potvrzuje.⁴¹

Na venek – když byly počáteční vády zapomenuty – plnil od druhé poloviny 20. let venkovský klášter především roli reprezentanta svého donátora, projevující se zejména hojnými návštěvami řeholního domu.⁴² V dobách svých pověstných sporů s *patres* ze sousední žirečské rezidence (1725-1735) Špork ze sester učiní nechtěné hrdinky několika protijezuitských písní, vydávaných tiskem a zpívaných na místech, kde se jezuité brání bohulibé snaze kukského pána o výstavbu Kalvárie.⁴³ Když je

³⁶ NA, fond Sbirka rukopisů, inv. č. 476, sign. 62 A6, [F. A. Špork M. V. Sartheimové], 7. 12. 1711.

³⁷ Hradištské panství mj. přestalo klášteru dodávat viktualie v slíbeném množství.

³⁸ Tamtéž, inv. č. 476, sign. 62 A6, Kund und zu wissen ..., 4. 10. 1717.

³⁹ Tamtéž, inv. č. 479, sign. 62 A9, [F. A. Špork boleslavským krajským hejtmanům], 28. 7. 1719.

⁴⁰ SOkA Hradec Králové (dále HK), fond Biskupský archiv (dále BA), kt. 22, inv. č. 213, sign. IV o 1, [M. V. Sartheimová představené celestinek], 7. 2. 1723.

⁴¹ NA, Listiny českých zrušených klášterů, inv. č. 571, sign. ŘCI-1.

⁴² K tomuto projevu Šporkovy reprezentace srov. Jindřich KOLDA, *Diáře hofmistra (Sweerts-)Šporků jako pramen nového poznání kukského hospitalu*, in: Monumenta vivent 2012, Sborník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Josefově, Jaroměř 2012, s. 38-40.

⁴³ Celkem v období okolo let 1727/1728 vyšlo celkem 29 protijezuitských časových písní – Josef VOLF, *Neue Sporckische Streigedichte gegen die Jesuiten*, Germanoslavica. Vierteljahrschrift für die Erforschung der germanisch-slavischen Kulturbeziehungen, 1931-1932, 1, s. 93. Celestinky se objevují ve třech – Arthur KOPP, *Franz Anton Graf Sporck, ein deutsch-böhmischer Mäzen und seine Streitgedichte gegen die Schurtzer Jesuiten*, Prag 1910, s. 101-105, 107 a 121-124. Podrobné kalendárium celého sporu v Jiří KAŠE – Petr KOTLÍK, *Braunův Betlém. Drama krajiny a umění v proměnách času*, Praha – Litomyšl 1999, s. 24n.

nařčen později z napomáhání v šíření kacířství,⁴⁴ neopomene klášter nikdy uvést ve všech memoriálech, jimiž se obvinění bránil, jako doklad toho, co jen „římskokatolický křesťan může udělat“ pro víru.⁴⁵ Zdá se ovšem, že pro samotné celestinky tato epizoda žádný negativní dopad neměla a nikdy za jakékoliv semeniště herezí považovány nebyly.⁴⁶ Nejinak je tomu u jiných členů rodiny: „známá“ zbožnost⁴⁷ hraběcí manželky Františky Apolonie se projevila hojnými odkazy různým kostelům v Praze, Konojedech, Kuksu a Lysé nad Labem a řádům (trinitáři, dominikánky, alžbětky, kapucíni, františkáni), z nichž nejvyšší díl (1 500 zl) obdržely právě hradištské celestinky.⁴⁸ Hraběnka si rovněž přála, aby byla pochována v rouše celestinek, jak nebývalo u šlechticů podporujících církevní řády neobvyklé.⁴⁹ Zájem Šporkovy mladší dcery Anny Kateřiny přetrvává až do konce života (†1754) a ve 40. letech např. věnuje sestrám spolu s manželem pro jejich pražský konvent obraz *Zvěstování (Annuntiatenbild)*.⁵⁰ Náklonnost vůči klášteru je opětována: kupř. na konci května 1731 pobývaly v Kuksu převorka, podpřevorka a kandidátka na vstup do řádu Anna Terezie Malovcová z Malovic, vyjížděly s celou kukskou společností do kraje a dokonce se čtyřikrát koupaly ve zdejších lázních.⁵¹ Toto zjevné porušení celestinských regulí zároveň dokládá, jak svérázně ke správě svého úřadu přistupovaly některé představené (v tomto případě Marie Anastázie, která nakonec bude roku 1748 místa zbavena samotným arcibiskupem pro finanční machinace).

Konvent byl hned od počátku pod dozorem církevních autorit. Jako kaplan zde působil hradištský farář (a od roku 1733 titulární děkan) P. Jakub Jeroným

---

⁴⁴ Originální text fiskální obžaloby editován v I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces*, s. 312-318, český překlad tamtéž, s. 345-350.

⁴⁵ Např. tamtéž, *Memorial an ein hochlöbl. könig. gouverno im königreich Boheimb*, 6. 11. 1729.

⁴⁶ Přes veškerá přání různých šporkologů, kteří v nich chtěli vidět „český Port-Royal“ – srov. Bohumil ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin*, V, Olomouc 2008, s. 302.

⁴⁷ G. M. ZINK, *Offenbahr- und Geheimer Spiegel Einer wahrhafft Christlichen Ehe-Frau ... Annæ Catharinæ Gräfin von Sweets und Sporck ...*, Prag 1757, s. 10.

⁴⁸ NA, SR, inv. č. 487, sign. č. 62 A17, [Testament F. A. Šporkové], 25. 4., 5. 5. 1726.

⁴⁹ Srov. výše uvedený testament a posthumní podobiznu ze sbírek NKP Hospital Kuks, inv. č. KU KU 1223. Restaurátorsko-antropologický průzkum ostatků a rakve hraběnky ovšem zobrazený hábit (a přání zemřelé) nepotvrdil – M. DOBISÍKOVÁ, (za kol.), *Zápis z další etapy vyzvedávání ostatků a prohlídky rakví v kryptě v Kuksu dne 15. června 1993*, Interní zpráva pro Památkový ústav Pardubice.

⁵⁰ Historická Knihovna Hospitalu Kuks (dále HKH), sign. ZK KU 6986, Seemans Tagebuch 1741, 23. a 26. 9.

⁵¹ HKH Kuks, sign. ZK KU 6978, 24.5.-1.6. Ostatně občas sestrám dokonce pobyt v lázních předepisoval lékař, jako když r. 1739 se svolením arcibiskupa spojila svůj pobyt v Hradišti s kúrou představená v doprovodu jedné sestry – NA, APA, inv. č. 3717, sign. C 136-14, kt. 2199, V. priorissa caelestinarum cum socia petunt licentiam..., 28. 8. 1739.

Brendler,⁵² později mu byl k ruce P. Pavel Herdler (v letech 1743-1769 farář v Hradišti⁵³), který s představenými celestinek jezdíval coby doprovod, bylo-li to nutné (např. když v Praze kupovaly dům pro budoucí klášter⁵⁴). V rolích zpovědníků a kazatelů zde působili v souladu s převažujícím modelem duchovní péče o celestinské konventy otcové z nedaleké jezuitské rezidence vídeňského probačního domu u sv. Anny v Žirči, z nichž známe jménem P. Calazka.⁵⁵ Mezi další návštěvníky kláštera z tohoto ranku patří např. jistý františkán z Hostinného Epifanius⁵⁶ či jezuitský kazatel P. Pichler se skupinkou spolubratří, kteří roku 1735 absolvují misijní turné po okolí (Žireč, Hradiště, Kuks, kde v srpnu kázal celý procesní oktáv).⁵⁷ Činitelé z hradecké biskupské konzistoře tu vykonávali vizitace,⁵⁸ exhortace⁵⁹ a uvádění sester do řádu.⁶⁰ Zdá se však, že biskupské struktury si na druhé straně občas s přítomností ženského řeholního společenství v diecézi nevěděly rady a že jejich vztah ke klášteru byl do jisté míry určován vzájemnou sympatií či antipatií se zakladatelem.

Každodenní život ve zdech kláštera probíhal zřejmě v souladu s řádovými konstitucemi a regulemi, střídáním soukromých a společných modliteb, jídla, hodin ticha a soustředění s dobou práce. Ta měla jistě svou předpisovou podobu, spočívající ve výrobě menších kusů liturgického textilu.⁶¹ Pověst o rukodělné výrobě hradištského kláštera byla na Hradištsku živá ještě na začátku minulého století. V souboru liturgického textilu z pozůstalosti kukských milosrdných bratří se nachází světle zelená kasule z hedvábného atlasu s bohatou dracounovou výšivkou, o níž se

⁵² NA, SR, inv. č. 493, sign. 62 A 23, [F. A. Špork arcibiskupu pražskému], 16. 7. 1733.

⁵³ Pavel R. ZAHRADNÍK, *K historii fary v Choustníkově Hradišti (čp. 3)*, in: Monumenta vivent 2012, Sborník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Josefově, Jaroměř 2012, s. 144.

⁵⁴ HKH, sign. ZK KU 6978-6983, Seemans Tagebücher, 1731-1737.

⁵⁵ SOkA HK, BA, kt. 6, inv. č. 88, sign. IV o 1, [Představená hradištských celestinek biskupu hradeckému], 12. 8. 1710.

⁵⁶ V Kuksu pobýval od 24. 12. 1730 do poloviny ledna následujícího roku – HKH, sign. ZK KU 6978, Seemans Tagebuch 1731.

⁵⁷ Tamtéž, sign. ZK KU 6982, Seemans Tagebuch 1735, 31. 8.

⁵⁸ Např. návštěva kanovníka Stommela – Tamtéž, sign. ZK KU 6979, Seemans Tagebuch 1732, 26. 6.

⁵⁹ Obzvláště ty si sestry pochvalovaly, když do Hradiště zajel např. biskupský ceremoniář: ... *er hat unß ein schöne trostereiche exhortation gehalten...* – SOkA HK, BA, kt. 14, inv. č. 160, sign. IV o 1, [M. E. Šporková biskupu hradeckému], nedat. (po 1712).

⁶⁰ NA, SR, inv. č. 491, sign. 62 A21, [Hradecký biskup Mořic Saský převorce hradištských celestinek], 16. 7. 1733.

⁶¹ *Constitutionen*, s. 24-25.

tvrdí, že jí vyšívala Marie Aloisie Kajetána Šporková ve své hradištské cele.⁶² Nic nedokládá, že by měla zdejší zbožnost také onu krajní, sebetrýznivou polohu, kterou se občas život v kontemplativním společenství vyznačoval.⁶³ Je však jisté, že její projevy znaly přinejmenším rottenbušské sestry (tedy i slečna Šporková) z autopsie: zakladatelka tyrolského konventu Marie Viktorie Sartheimová přebývala ve zcela prázdné cele (kde prý i na zemi roku 1737 zemřela), na krk si přivazovala skleněné střepy, které se jí zarývaly do kůže, sloužila v ponížení ostatním sestrám.⁶⁴

V Choustníkově Hradišti se – sečteno a podtrženo – jednalo o první, byť dočasný ženský klášter v hradecké diecézi, který tu přes všechny nepřízně osudu fungoval 33 let. Za všechny uveďme alespoň jeden znak, který nedovoluje celestinské založení nazvat bez výhrad provizoriem:⁶⁵ existence noviciátu, který do cel starého hradu přivedl celkem dvacet kandidátek, z toho 16 chórových sester (první hradištské obláčky se uskutečnily již roku 1707, vzápětí po příchodu celestinek do Čech,⁶⁶ poslední zdejší profese jsou pak datovány k roku 1733⁶⁷). Minimálně dvakrát musel dokonce fundátor (který byl po celou dobu patrně hlavním „náborářem“ zájemkyň o relativně odlehlý řeholní dům) nějakou pannu odmítnout.⁶⁸ Roku 1726 svému vratislavskému příteli Grossovi – který žádá, aby bylo do Hradiště uvedeno jedno chudé děvče – s tím, že klášter je určen pouze pro dámy šlechtického

---

⁶² Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Šporck a jeho hospitál v Kuksu*, Dvůr Králové nad Labem s. a., II, s. 18; Jitka DŘEVÍKOVSKÁ, *Restaurátorská zpráva Kasule inv. č. 672 z Hospitalu Kuks, rkp. pro interní potřeby NPÚ, ú. o. p. v Josefově*, Praha 2009. Legenda zřejmě vznikla v souvislosti s pergamenovým štítkem se šporkovským erbem a letopočtem 1718, který je zašit do zádové části kasule (prý na ní Eleonora pracovala těsně před smrtí a dokončila jí její sestra). Blíže pravdě asi bude, že kasule byla darována hospitálnímu kostelu Nejsv. Trojice v souvislosti s jeho vysvěcením. Potvrzují to i slova královéhradeckého diecézního konzervátora liturgického textilu dr. Radka Martínka, který její materiál předběžně zasadil do druhé půle 17. stol. jako tzv. slavnostní svatební povlečení, které by se pravděpodobně do kláštera celestinek nedostalo.

⁶³ Mario ROSA, *Řeholnice*, in: Rosario Villari (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, Praha 2004, s. 196.

⁶⁴ Beda WEBER, *Tirol und die Reformation in historischen Bildern und Fragmenten*, Innsbruck 1841, s. 319-320.

⁶⁵ T. Petráček hovoří dokonce o „pokusu“ – T. PETRÁČEK, *Čas vznikání*, s. 540.

⁶⁶ SOA HK, BA, sign. 88 IV o 1, kt. 6, [Soupis řádových sester kláštera celestinek], nedat. (1709?).

⁶⁷ NA, SR, inv. č. 491, sign. 62 A21, [Hradecký biskup Mořic Saský převorce hradištských celestinek], 16. 7. 1733.

⁶⁸ Třetí žádost zůstala v ranku hypotetických, když se Šporkova mladší dcera pokusila r. 1711 přesvědčit hradeckého biskupa, že její místo je rovněž mezi pannami řádu Zvěstování P. Marii – SOKA HK, BA, kt. 14, inv. č. 160, sign. IV o 1, [A. K. Šporková biskupu hradeckému], 20. 7. 1711. Takřka romantickým (nebo, chceme-li, mravoučným) důvodem byla, jak se zdá, snaha zbožné dívky uniknout z dosahu panovačného otce a náruče zřejmě nechtěného snoubence. Byla to jedna z událostí, která svým bouřlivým průběhem jistě spolurozhodla o tom, že kukský klášter nepřipadne celestinkám, nýbrž milosrdným bratřím, a moment, kdy Špork poprvé vyjádřil jadrněji svou nespokojenost s církví sv. – nejnplněji zatím P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 108-109.

původu a že kandidátka musí do kláštera přinést značnou sumu peněz,⁶⁹ a roku 1730 hraběnce Aloisii Ladronové proto, že na starém hradě nebyla již k dispozici žádná cela či pokojík (*zimmerl*).⁷⁰ Na místo svého nového působení, do Prahy, tak přichází personálně konsolidovaná a vnitřně strukturovaná skupina. Vyjma jedné kandidátky do ní patřily všechny hradištské profesky, a proto o nich bude pojednáno v rámci přehledu vnitřní podoby pražské komunity.

---

⁶⁹ NA, SR, inv. č. 487, sign. 62 A17, [F. A. Špork Grossovi], 14. 7. 1726.

⁷⁰ Tamtéž, inv. č. 491, sign. 62 A21, [F. A. Špork hraběnce Ladronové], 29. 1. 1730.

2. PŘÍCHOD CELESTINEK DO PRAHY

Nemáme bohužel k dispozici žádnou úřední knihu celestinského konventu ani žádný pramen narativní povahy, s jehož pomocí bychom mohli vytyčit zásadní události z dějin kláštera.⁷¹ Nezbyvá, než spojit porůznu rozeseté střípky a s většími či menšími pochybami pokládat výslednou kombinaci za vysoce pravděpodobnou.

O tom, že by se sestry přesunuly z východních Čech do hlavy království, uvažovaly od samého počátku: „Rády bychom byly ve městě, zvláště v Praze, neboť zde v Hradišti, nebo na venkově, není klášter možný kvůli přísné klausuře“, říkaly již roku 1709.⁷² Celestinky zcela v duchu tridentských závěrů nemohou existovat tam, kde jsou ztíženy možnosti zaopatření konventu (od lékařské přes duchovní péči až po běžnou údržbu domu a materiální chod instituce) a koneckonců i jeho bezpečnost. Jejich přání mohlo být vyslyšeno až o 20 let později, kdy byly již urovnány všechny peripetie provázející konstituování nového kláštera v Čechách, a realizováno až za dalších devět let. Roku 1730 souhlasil s odchodem z Hradiště fundátor a s odchodem z hradecké diecéze biskup,⁷³ rok na to daly jeptišky Šporkovi plnou moc, aby se jejich jménem poohlédl v Praze po místě na stavbu nového kláštera.⁷⁴

Jistým vodítkem k tomu, zdali považovat ten či onen klášter za – nazvěme to tak – prestižní, může být jeho lokace na více, nebo méně „dobré adrese“. Ve srovnání s ostatními celestinskými konventy v habsburském soustátí z toho pražské sestry nevycházejí až tak špatně. Nemohou se samozřejmě srovnávat s prvním řeholním

---

⁷¹ Preissem zmiňovaný rukopis *Von Anfang, und Fortsetzung des Closters deren Annuntiaten Celestinen in Königreich Böhmeim*, údajně uložený v archivu Národního muzea, se přes veškerou snahu autora a ochotných pracovníků různých institucí nepodařilo nalézt ani v Muzeu, ani v jiné relevantní sbírce rukopisů v ČR; P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 490, pozn. 24.

⁷² SOkA HK, BA, kt. 6, inv. č. 88, sign. IV o 1, [Představená hradištských celestinek biskupu hradeckému], nedat. (1709).

⁷³ Archiv Národní knihovny Praha (dále ANK), fond Všeobecná univerzitní knihovna (dále VUK), kt. 86, Celestinky-kajetáni, Chronologisches Verzeichniss..., [I – 1731].

⁷⁴ NA, SR, inv. č. 491, sign. 62 A21, Revers von der frau oberin zu Gradlitz, 11. 6. 1731.

domem ve Steyru, kam řád přichází coby císařská fundace a usazuje se za habsburské peníze v hoření partii města mezi farním kostelem (*Stadtpfarrkirche*) a zámkem.⁷⁵ Celestinky se staly prvním zdejším klášteřem *intra muros* vůbec (i o pár let dříve započatá stavba jezuitského kolegia rostla za řekou na předměstí Steyrdorf⁷⁶), nepřehlédnutelným také – na rozdíl od zbylých celestinských konventů v soustátí – v panoramatu města, což domu zajišťovalo vedle trvalé přítomnosti na všech steyrských vedutách⁷⁷ dozajista i trvalou přítomnost v očích a myslích zdejších obyvatel, možná vyjádřenou např. řadou mešních fundací v konventním kostele. Pražské sestry ovšem z hlediska lokace předčily své družky z Mariboru a Bolzana. V prvním případě bychom konvent našli na samém okraji tehdejšího města při Korutanské bráně,⁷⁸ v druhém dokonce v městském extravilánu mezi starým Bozenem a nedalekou obcí Gries, v oblasti solitérních dvorů a usedlostí, k nimž náležel i zámek Rottenbuch celestinských fundátorů Sartheimových.⁷⁹

V době, kdy celestinky přicházejí do Prahy, byly již nejlepší adresy v blízkosti centra dávno zabrány (v čele stojí pochopitelně Hrad s klášteřem benediktinek u sv. Jiří, jejichž abatyše měla právo vkládat korunu na hlavu českých královen – v 18. století měl jeho lesk zastínit světský ústav šlechticů, na nějž ostatně zmíněné právo po zrušení benediktinek za Josefa II. přešlo⁸⁰). Vyjma císařské fundace bosých karmelitek, usazených na Malé Straně u sv. Josefa,⁸¹ se prostorem otevřeným pro nově příchozí (a to nejen ženské) řády stalo především Nové Město pražské se svou karolinskou tradicí klášterních založení,⁸² snad proto, že se na přelomu 17. a 18.

---

⁷⁵ Franz Xaver PRITZ, *Beschreibung und Geschichte der Stadt Steyr*, Linz 1837, s. 24.

⁷⁶ Wilhelm REMES, *Die Jesuiten in Oberösterreich zur Zeit von Reformation und Gegenreformation – ihr Wirken in der „Eisenstadt“ Steyr (1632-1773)*, Freinberger Stimmen 2008, s. 9 (9-31)

⁷⁷ Viz např. *Kupferstich der Stadt Steyr* Matyáše Meriana st. z Georg Matthäus Vischer, *Topographia Austriae superioris modernae*, Wien 1674, Tafel 177 – dostupné na [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:STATT_STEYER_\(Merian\).png](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:STATT_STEYER_(Merian).png) (11. 3. 2015).

⁷⁸ K vývoji města např. Jože CURK, *Urbano-gradbena in komunalna zgodovina Maribora*, Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino 31, 1983, s. 148-157.

⁷⁹ Charakter tohoto osídlení zde byl patrný ještě na začátku 20. stol. – srov. obr. 1 (Kartierung des Gebiets Fagen-Querein um 1900) v Hannes OBERMAIR, *Das Werden eines Raums. Rottenbuch vor Rottenbuch*, in: H. Stampfer, *Der Asitz Rottenbuch*, s. 13.

⁸⁰ Marie PAVLÍKOVÁ, *Josefínská Praha*, in: Pražský sborník historický 1967-1968, Praha 1968, s. 99.

⁸¹ Antonín NOVOTNÝ, *Pražské Karmelitky. Kus historie staré Prahy*, Praha 1941, s. 59n.

⁸² Srov. Ondřej BASTL, *Novoměstské kláštery v 18. století*, in: Václav Ledvinka – Jiří Pešek (eds.), *Nové Město pražské ve 14. – 20. století (= Documenta pragensia XVII)*, Praha 1998, s. 205n.

století stále jednalo o „nezahuštěnou“ aglomeraci skýtající množství nezastavěných parcel.⁸³

Původně se měly celestinky usadit Na Slupi v oblasti okolo dnešního Karlova náměstí, jehož okolí bylo zřejmě pro své zdaleka nejroztržštěnější osídlení pro usazení nově přicházejících řádů jako dělané.⁸⁴ Vyhlédnut byl dům Na Baště se zahradou vedle novoměstského špitálu u sv. Bartoloměje a naproti konventu alžbětinek se špitálem na Slupi, jehož nákup a spolu s ním i *translocirung nacher Neustadt Prag* povolil roku 1733 císař Karel VI.⁸⁵ Kupní smlouva, uzavřená s novoměstskou obcí na 5 200 zl, obsahovala díky sousedství zdravotnického zařízení podmínku, že směrem do špitálního dvora nesmí mířit okna.⁸⁶ Architektonickým ztvárněním budoucího celestinského konventu byl pověřen Kilián Ignác Dientzenhofer (1689-1751). Navrhl symetrickou stavbu s kostelem na ose a dvoupatrovými klášterními budovami po stranách (mimochodem stejná dispozice jako v Kuksu, kam se měly celestinky nastěhovat před lety), kde je podoba kostela inspirována průčelím sv. Mikuláše na Malé Straně (**obr. 2**).⁸⁷ Pro patnáct fundovaných sester (ale i pro eventuální počet 33+7, na který si představená pomýšlela⁸⁸) byla budova sice poněkud předimenzovaná (měla zaujímat plochu 156x105 loktů,⁸⁹ tj. cca 93x62 m). Za hlavní překážku to ovšem pokládaly alžbětinky odnaproti, jichž se žádná výjimka jako městského špitálu netýkala. Proti přítomnosti celestinek v ulici Na Slupi vznesly zemskodeskový protest, že by nová stavba mj. ubrala světlo a čerstvý vzduch jejich kostelu, lékárně a laboratoriu, že si nemohou dovolit otevírat okna na boku domu, protože tam duje nejsilnější vítr nebo že jsou plánované zdi příliš vysoké.⁹⁰ Oba konventy se nakonec dohodly, že celestinky svou stavbu oželí a naleznou si pro svůj řeholní dům nové místo. Dům Na Baště prodaly

---

⁸³ Pavel VLČEK, *Proměny Nového Města a Vyšehradu v baroku*, in: Růžena Baťková (ed.), *Umělecké památky Prahy: Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady* (Praha 1), Praha 1998, s. 30

⁸⁴ P. VLČEK, *Proměny*, s. 32.

⁸⁵ NA, AČK, kt. 50, inv. č. 572, sign. LIV.-ŘCI 2.

⁸⁶ NA, SR A, inv. č. 491, sign. 62 A21, [Kauffcontract], 11. 9. 1731.

⁸⁷ Milada VILÍMKOVÁ, *Stavitelé paláců a chrámů. Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*, Praha 1986, s. 148.

⁸⁸ NA, APA, kt. 2114, inv. č. 3503, sign. C 121-4-F, [Představená celestinek arcibiskupu pražskému], 20. 1. 1735.

⁸⁹ Věra NAŇKOVÁ, *Konvolut plánů z bývalého kláštera voršilek v Kutné Hoře*, *Umění* 2, 1985, s. 162.

⁹⁰ NA, SR, inv. č. 493, sign. 62 A23, *Protestation, welche die elisabethinerinen... , nedat. (1733/1734?)*.

roku 1736 finančníku a místopísaři Desek zemských Vilému Matyáši z Glauchova za 2 500 zl. Cenu nemovitosti jistě snížila „alžbětinská“ douška, že každý další majitel domu musí *bis zu ewigen zeiten* v budoucích úpravách domu a jeho okolí respektovat vůli špitálských sester (např. nezvyšovat zdi, sedat na vysoké stromy v zahradě domu – dbá se tedy i na ochranu klausury nekontemplativních společenství, jak vidno).⁹¹

Již otcové jezuité před rokem 1658 nejsou zcela spokojeni s lokací na horním Novém Městě a pokukují (neúspěšně) spíše po oblasti okolo Koňského trhu (neboli *Rossmarckt*), protože právě do dolní partie Města, proťaté dvěma nejdůležitějšími zemskými cestami do Saska se Slezskem a na Moravu s Rakouskem, se postupně začíná koncentrovat život obce.⁹² To, že celestinky po roce 1736 budují svůj řeholní dům právě zde,⁹³ ale zřejmě nesouvisí s nějakou vědomou snahou najít si v metropoli království co nejlepší umístění. Spíše to bude důsledek toho, že po neúspěšném zakotvení v jižním cípu aglomerace byl zrovna k mání příhodný dům s velkou zahradou v Jindřišské ulici a že s jeho prodejem řeholnímu společenství (který s sebou nesl např. ztrátu šosu) souhlasil příslušný úřad. Nemovitost celestinky kupují roku 1735 opět od zdejšího magistrátu, tentokrát za celých 16 000 zl.⁹⁴ Jmenovala se *Hortus Angelicus*⁹⁵ neboli *Angelská zahrada*⁹⁶ na paměť působení dvorského lékárníka Angela z Florencie, který tu je doložen k roku 1360. Majitele pozemku byli až do příchodu celestinek na Nové Město výhradně světští, byť se k místu vázala – patrně šířeji neznámá – quasimonastická epizoda, když jsou tu roku 1454 zaznamenány dvě novoměstské bekyně.⁹⁷ V první polovině roku 1736 tu začíná stavba nového kláštera.⁹⁸ K původně zamýšlenému využití Dientzenhoferových

⁹¹ NA, AČK, inv. č. 2690, sign. ŘCel. Praha, [Kupní a prodejní smlouva na Dům Na Baště], 10. 3. 1736. Místo zůstalo ostatně dodnes nezastavěné, resp. se zde nacházejí dvě hřiště.

⁹² P. VLČEK, *Proměny*, s. 30. Cesty vedly Poříčskou a Novou bránou. Poříčská (Špitálská) brána ústí od r. 1718 do dnešní ulice na Poříčí, Nová (Horská, Vídeňská) brána k dnešnímu Senovážnému náměstí – srov. např. Plán bastionového opevnění Prahy koncem 17. a počátkem 18. století v Eva SEMOTANOVÁ (ed.), *Česko – Ottův historický atlas*, Praha 2012, s. 200.

⁹³ Souhlas s výměnou místa byl vydán 29. 12. 1735, NA, AČK, kt. 50, inv. č. 573, sign. LIV.-ŘCI 3.

⁹⁴ NA, SR, inv. č. 493, sign. 62 A23, Kauff contract ..., 12. 11. 1735. Vzhledem k výši ceny je dříve uvedené alžbětinské odškodné velmi pravděpodobné.

⁹⁵ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních, I.: Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 75. Ve starší literatuře byla zahrada označována na základě vyjádření Kašpara Šternberka za první botanickou zahradu v Evropě – Julius Max SCHOTTKY, *Prag, wie es war und wie es ist*, I, Prag 1831, s. 388.

⁹⁶ Jaroslav SCHALLER, *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag, IV – Die Neustadt, oder das II. Hauptviertel der Stadt Prag sammt dem Wischegrad*, Prag 1797, s. 383.

⁹⁷ F. RUTH, *Kronika*, s. 76.

⁹⁸ NA, APA, inv. č. 3503, [Představená celestinek arcibiskupu pražskému], 23. 5. 1736.

plánů nedošlo, autorem mnohem fádňější stavby (či spíše přestavby nějakého původní budovy), známé jen z Wernererovy veduty (**obr. 3**), je patrně pražský stavitel Anselmo Lurago,⁹⁹ který je tu doložen k roku 1739.¹⁰⁰ Celestinkám ho mohl díky vazbám na Lysou nad Labem (pocházela odtud jeho žena a sám stavitel zde v přibližně stejné době dokončoval klášter bosých augustiniánů) doporučit tamní pán F. A. Špork.¹⁰¹

Celestinský konvent s kaplí Zvěstování P. Marii byl slavnostně vysvěcen 1. května 1739 z pověření pražského arcibiskupa Mořice Gustava Manderscheida-Blanckeheima generálním vikářem Janem Mořicem Martinim,¹⁰² který zároveň uvedl hradištské celestinky do místa jejich nového působení. Slavnost se začátkem v 8 hod. ráno a výjimečnou přítomností sboristů a hostí vyvrcholila slavnostní konfirmací stávající představené Marie Anastázie, již byly jménem ordinářovým předány řádové regule, pečeť konventu a klíč od kláštera. Na závěr byla vysvěcena klášterní brána, krátce se rozezněl zvon¹⁰³ a celestinská služba Bohu na novém místě začala. Ještě téhož roku byla do řádu uvedena první „pražská“ novicka, jedenadvacetiletá Marie Emanuela Josefa Losy von Losenau.¹⁰⁴

---

⁹⁹ M. VILÍMKOVÁ, *Stavitelé*, s. 148.

¹⁰⁰ NA, APA, inv. č. 3703, kt. 2194, sign. C 135-6, Consignation deren Schulden 1736-1747.

¹⁰¹ Richard BIEGEL, *Architekt Anselmo Lurago*, Průzkumy památek XI-2, 2004, s. 119n.

¹⁰² NA, AČK, inv. č. 2690, sign. ŘCel. Praha, Instrumentum publicum super actu benedictionis, 1. 5. 1739.

¹⁰³ Tamtéž, APA, inv. č. 3717, [Pořádek vysvěcení a uvedení celestinek do pražského konventu], nedat. (duben 1739).

¹⁰⁴ Profese následovala 19. 5. 1740 – Joannes STEINER, *Gott mit dem Mensch Und Der Mensch mit Gott ...*, Prag 1740.

3. ŘEHOLNÍ DŮM

Nelze vymezit jednotný typ či vzor celestinského konventu.¹⁰⁵ Jejich společným znakem je bezesporu vnější střízlivost, která se projevuje strohou fasádou samotného příbytku sester s centrálním bodem v podobě portálu hlavního vchodu/vjezdu. Na dům pak navazuje zleva architektura kostela, jehož průčelí má o něco výtvarnější ráz než zbylá část domu.¹⁰⁶ Právě tak byl na konci 80. let 17. století dokončován (a o půlstoletí později po požáru ve stejném duchu obnoven) nejstaršího konventu v habsburském soustátí ve Steyru¹⁰⁷ a stejný dojem musely na příchozí činit také domy v Bolzanu a Praze, jakož i nedokončený ústav v Mariboru. V případě tyrolského založení tato skutečnost neudivuje: bylo osazeno přímo ze Steyru, odkud si bolzanská fundátorka Sartheinová přináší patrně i nějakou paměť o jeho architektonickém řešení. Přímou inspiraci Steyrem však v Praze prokázat nelze, už proto, že v polovině 30. let se tu již žádná hornorakouská profeska nevyskytuje.¹⁰⁸ Není příliš myslitelné, že by tato linie vedla přes někdejší bolzanské sestry. Byly tu sice ještě tři, ovšem z autopsie znala tyrolský dům pouze konvrška Marie Anna Steigenbergerová (profese 1699), která měla možnost v čerstvé sartheinovské komunitě sledovat jeho stavbu a krátce ji zažít coby víceméně hotovou.¹⁰⁹ Laická sestra ale zřejmě konzultantkou řešení budoucího pražského konventu nebyla, propozice staviteli dávala spíše představená Marie Anastázie Tilling von Zouteland.

---

¹⁰⁵ Srovnání s prvním konventem celestinek v Janově nebylo možné. Původní budova, rozkládající se mezi Corso Firenze a Corso Carbonara, se totiž do dnešních dní nezachovala – srov. <http://www.guidadigenova.it/storia-genova/castelletto-circonvallazione-monte/> (14. 3. 2015). Sehnat jeho historickou podobu z veřejných elektronických zdrojů je v současné době nemožné.

¹⁰⁶ Není to samozřejmě žádný originální celestinský vzor – podobný tvar má např. konvent alžbětinek od K. I. Dienzenhofera na Novém Městě pražském, srov. vedutu v D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 580.

¹⁰⁷ A. HARTL, *Das Kloster*, s. 337n.

¹⁰⁸ Poslední byla někdejší superiorka Marie Magdalena Gallová (1673-1750), která se z Hradiště vrací do svého rakouského profesního domu roku 1726 – Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, sign. PT 9095, Denníky (sic!) Tobiáše Antonína Seemanna, fol. 21, zápis k 11. 5. 1726.

¹⁰⁹ Přesný vznik konventu není znám – J. NÖSSING, *Das Cölestinerinnenkloster Rottenbuch*, s. 110. Tamní kostel je jako nově postavený uváděn u příležitosti vysvěcení 15. června 1704 (v rámci této slavnosti složila své profesní sliby slečna Šporková) – Bibliothek Muri-Gries, sign. N 50 a, Ehemaliges Annuntiaten Kloster in Gries, zápis k 15. 6. 1704.

Ta žila před svým příchodem k českým celestinkám roku 1725 skoro třicet let v düsseldorfském konventu (a paměť jí mohla navíc osvěžit její rodná sestra Marie Felicitas, která ji do Čech doprovodila), jehož eventuální podobnost s Prahou lze ovšem prokázat jen stěží. Roku 1794 byl vybombardován francouzskými vojsky, následně roku 1812 přestavěn v palác, který vzal téměř kompletně za své na konci II. světové války.¹¹⁰ Počítejme zatím v případě Prahy především s vkladem stavitele (podíl Anselma Luraga¹¹¹) a možnou inspiraci vnějškově velmi podobným Dientzenhoferovým alžbětinským konventem z novoměstské ulice Na Slupi (po 1724),¹¹² proti němuž měl vyrůst původní celestinský konvent stejného architekta. Poté, co sestry zakoupily dům s Andělskou zahradou v Jindřišské ulici, nemohl zde být jeho návrh z mnoha důvodů použit¹¹³ a možná to byl sám slavný architekt, který vzhledem k rozměrům a umístění parcely doporučil rámcové použití alžbětinského řešení. Hradištská představená a její spolupracovnice je ostatně z pravidelných návštěv nepřátelských sester v Kristu po roce 1733 důvěrně znaly.

Jak v Praze, tak ve Steyru a Mariboru zastal řád koupené či darované domy v souvislé zástavbě, které teprve postupně měnil adaptacemi v budoucí kláštery. Jako místa kultu byly nejprve používány různé domácí kaple – přístavby kostelů následovaly zpravidla až po delším čase (ve Steyru např. 18 let po zahájení přestavby původního wolfovského domu v konvent¹¹⁴). Specifická situace byla v Mariboru, kde celestinky roku 1759 zakoupily tzv. Svatopavelský dvůr, navazující bezprostředně na pravém boku na hmotu věže Korutanské brány. Možná sestry do budoucna počítaly s jeho rozšířením na opačnou stranu, což se projevilo výstavbou solitérního kostela Nanebevzetí. P. Marie (1760-1766) ve vedlejší zahradě, v pomyslném prodloužení obrysového pouličního a nádvorního zdiva původního domu, což – jak se zdá – hypotézu potvrzuje.¹¹⁵ Všechny konventní kostely – to platí i pro Bolzano – měly

---

¹¹⁰ Z düsseldorfské stavby na Ratinger Straße se dochovalo jen přestavěné průčelí někdejšího kostela, u něhož je i samo rozpoznání někdejšího určení domu prakticky nemožné – viz např. https://www.duesseldorf.de/stadtarchiv/stadtgeschichte/zeitleiste/zeitleiste_03_1500_bis_1700/1638.s.html (14. 3. 2015). Sehnat historickou podobu z veřejných elektronických zdrojů je opět nemožné.

¹¹¹ M. VILÍMKOVÁ, *Stavitelé paláců*, s. 148.

¹¹² D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 581.

¹¹³ Byť sestry s ním zřejmě počítaly – NA, APA, inv. č. 3717, Dimissionem V. V. Caelestinorum e diaecessi Reginae Hradec. concernit, 1. 6. 1735.

¹¹⁴ A. HARTL, *Das Kloster*, s. 337.

¹¹⁵ Jože CURK, *Oris najpomembnejših gradebenih objektov v Mariboru II.*, Časopis za zgodovino in narodopisje 2, 1989, s. 199-204, s náčrtkem zástavby na s. 200. Budova bývalého kostela je dnes

jednoduchá dvou-, nebo tříosá průčelí a jejich nejzdobnějším představitelem je svatostánek v Jindřišské. Budeme-li jedinou zachovanou vedutu tohoto domu od Friedricha Bernarda Wenera (1690-1776) pokládat za jakžtakž věrné zobrazení domu,¹¹⁶ pak je průčelní fasáda kostela dělena čtyřmi pilastry s festonovými (?) hlavicemi, s plasticky zdobeným portálem (středem supraporty se zdá být erbovní štít, snad šporkovský?), oknem ve střední ose a dvěma nikami v bočních osách s plastikami. Lze-li soudit z malé kresby, pak levý výklenek vyplňuje pískovcová (a takový by byl jistě i materiál druhé plastiky) téměř třímetrová socha sv. Václava, dochovaná v středočeských Čestlicích, kam ji po zrušení kláštera zakoupil roku 1785 průhonický Josef Vojtěch Desfours.¹¹⁷ Z volutového štítu pak vyrůstá hranolovitá věž s jedním oknem (kampanela?) s bání a lucernou. Jedná se vlastně o poměrně stereotypní záležitost, která vynikne jen na pozadí ostatních kostelů celestinek bez vnější plastické výzdoby a jen se sanktusníkem v případě mariborského chrámu.¹¹⁸

Na zeleném drnu pak u cesty do sousedního Muri (Griesu), nedaleko sídla fundátora/rky na zámku Rottenbuch, vznikl coby solitérní budova konvent bolzanských sester. Roli svatostánku zde až do vysvěcení kostela plnila sarntheinovská zámecká kaple,¹¹⁹ než byl ke konventu – z pohledu od muriské cesty opět vlevo – přistaven kostel.¹²⁰ Budova nebyla ovšem na rozdíl od ostatních (ačkoliv u Prahy to platí jen na počátku) jednokřídlá. Jak dokládají zachované plány přístavby z období po roce 1704,¹²¹ měla dispozici obdélníku, jehož jihozápadní kratší stranu tvořil kostel, k němuž přiléhala postupně přistavovaná tři křídla

---

s někdejší konventem spojena pozdější stavbou z let 1837-1840, kdy zde byla umístěna továrna na kávové náhražky, tamtéž, s. 204.

¹¹⁶ Wernerův „tvůrčí“ přístup k zobrazování skutečnosti je dostatečně známý, byť v hlavních rysech (např. správné dodržení specifických tvarů, zachování vzájemného poměru proporcí jednotlivých budov) je jistě nezpochybnitelný: Jan KOZÁK – Marie MŽYKOVÁ, *F. B. Wenera ikonografická inventarizace Čech, Moravy a Moravského Slezska*, Umění 4, 1987, s. 290.

¹¹⁷ V Čestlicích je pokládána za součást výzdoby zahrady za klášterem (ta ale zřejmě vyjma altánu uprostřed žádný další objekt neobsahovala) – viz např. Olga ČADILOVÁ, *Socha svatého Václava v Čestlicích*, on-line: <http://www.kulturavregionech.cz/stredocesky-kraj/mesta-a-obce/socha-svateho-vaclava-v-cestlicich.html> (15. 3. 2015).

¹¹⁸ Srov. vedutu jihozápadní části Mariboru z r. 1771 z nástropní fresky tamního minoritského kostela P. Marie – Franc K. KOS, *Minoritska cerkev in jugozapadni Maribor v XVIII. stoletju*, Kronika slovenskih mest 1, 1934, s. 210.

¹¹⁹ Südtiroler Landesarchiv Bozen, Archiv Foggenberg-Menz-Sarnthein, Sig. 1.3.3, Hauß Cappelle zu Rotenpuech nepst Bozen, 17. 12. 1694.

¹²⁰ Jak patrně na dvou fotografiích dnes již neexistujícího domu z 30. let (A. Trafojer) – J. NÖSSING, *Das Cölestinerinnenkloster Rottenbuch*, s. 112-113.

¹²¹ Přizemí a jedno křídlo z vnější i vnitřní strany (Gian Battista Allio) – reprodukováno Tamtéž, s. 108-109.

rozložená okolo vnitřního dvora obklopeného jakousi křížovou chodbou pod otevřenými arkádami. Čelní fasáda nebyla příuliční, podle uvedených plánů jí byl po dostavbě kostela předsazen dvůr obehnaný zdí (*Platz[sic!] von der Kirchen*) s přístavkem vedle fortny (*Porten*), jehož určení není patrné. Uvážíme-li ovšem, že klášter vznikl poněkud stranou osídlení, pak by se díky blízkosti vrátnice mohlo jednat o jakýsi dům pro návštěvníky konventu, kteří sem mohli zajíždět za svými dcerami.

V Bolzanu – zdá se – nebyla tedy klausura vymezena už samotnou ohradní zdí při hlavní cestě, nýbrž až domem, což je i případ Steyru, Prahy a Mariboru. Součástí klausury byla všude zahrada za konventními budovami, užívaná předpokládejme primárně jako plodinová zásobnice, ačkoliv řádové konstituce nepomíjejí ani její rekreačně-komunikační roli.¹²² mariborské sestry tudy chodily do kostela, ve Steyru se v ní nacházela dokonce loretánská kaple.¹²³ Byla-li však nějaká ze zahrad sester celestinek komponovaná tak, jak to vyžadují celestinská pravidla (čtyři díly určené k procházení a odpočinku zvláště jeptišek a novicek, dále k pěstování bylin, a konečně zeleniny a ovoce¹²⁴), zjistíme už jen stěží – ačkoliv z Prahy máme zprávy přinejmenším o posledním z jejich dílů, kuchyňské zahradě.¹²⁵

V pražské zástavbě zahrada ovšem nekončila ohradní zdí. V červenci 1743 splácejí celestinky po devíti letech 7 000 zl za vedlejší šosovní dům U Bambů dědicům původního majitele Rudolfa Benika z Petersdorfu (označovaný též jako *so genandt Bennikische hauß*) Tobiáši a Danielu Leebových.¹²⁶ Dům od té chvíle náležel do klášterního areálu, nebyl však součástí klausury. Zdá se, že byl pořízen především za účelem ekonomického využití. Jelikož se celestinky po podpisu kupní smlouvy roku 1734 zavázaly, že zde nebude provozována žádná živnost,¹²⁷ stal se

---

¹²² *Regeln*, kap. XL Regeln der Gartnerin, s. 140-141. Zahrada je jedinou součástí klášterního areálu, které konstituce věnují pozornost. O přítomnosti zahradnice mezi sestrami však není zpráv.

¹²³ Stadtarchiv Steyr, Stadtarchiv Steyr, Kasten XI, Lade 34, Zölestinerinnen-Kloster 1656-1756, Nr. 10.

¹²⁴ *Regeln*, s. 140.

¹²⁵ NA, ČG-PU, kt. 682, sign. F 2 21/8, nr. 1365 [Předání kuchyňské zahrady a obydlí zahradníka Aloisii von Hermannové], 26. 11. 1783.

¹²⁶ NA, fond Česká komora, kn. 174. Dům byl po r. 1760 zbaven šosu a zapsán coby součást kláštera jako zemskodeskový majetek. Literatura koupí datuje již k r. 1740 – prvně zřejmě v Karel NAVRÁTIL, *Paměti hlavního kostela farního, fary a školy sv. Jindřicha a sv. Kunhuty v Novém Městě pražském*, Praha 1869, s. 234, který asi špatně opsal údaje z J. SCHALLER, *Beschreibung*, IV, s. 211.

¹²⁷ Archiv Hlavního města Prahy (dále AHMP), Sběrka papírových listin B1, inv. č. 6796, sign. PPL I – 1124/11.

jedinou možností jeho využití pronájem. Celestinské komunita tak získala stabilní každoroční příjem, který zvláště v dobách úpadku musel být nepominutelnou finanční vzpruhou. Nájemci jsou známi např. z roku 1769 a 1773, kdy si na tři roky pronajal celé patro pro své služebnictvo (*domestiquen*) hrabě Radecký, nebo z roku 1772, kdy najala patrně pro podobné účely čtyři pokoje s dvěma kuchyněmi hraběnka Oppersdorfová.¹²⁸ Užitek z nájmu domu U Bambů (zvaného od chvíle koupě také *Caelestiner hauß*¹²⁹) byl ovšem minimálně jedenkrát narušen, když byla stavba poškozena (*wircklich ruinirt*) spolu s dalšími 880 domy v průběhu pruského bombardování Prahy v létě roku 1757.¹³⁰ Dalším příjmem kláštera byl pronájem části zahrady, u něhož neměly sestry pokaždé šťastnou ruku a roku 1774 se dokonce s pachtýřem Adamcem soudily.¹³¹

Vlastní pražský konvent existoval ve své prvotní jednokřídlové a dvoupatrové podobě ještě bez kostela až do pruského obsazení Prahy na podzim 1744, kdy byla budova při bombardování 13. září zasažena, bomba v druhém patře zcela zničila šest místností a prolétla všemi podlažími.¹³² Je málo pravděpodobné, že by vyjma oprav probíhaly na domě v následujících letech, kdy konvent šel neodvratně k finančnímu úpadku, nějaké rozsáhlejší stavební práce. Ty tu registrujeme po ekonomické sanaci ústavu až v 50. letech, kdy byla např. v zahradě postavena prádelna s vodovodem¹³³ a před budovou v Jindřišské ulici kamenné sloupky, které zachycuje Wernerova kresba.¹³⁴ Konventní kostel (z kanonického hlediska ovšem kaple) P. Marie Bolestné se stavěl okolo roku 1750¹³⁵ a byl vysvěcen 13. května 1753.¹³⁶ V Archivu Hlavního

---

¹²⁸ ANK, VUK, kt. 86, Chronologisches Verzeichniss..., Roční nájem činil v prvním případě 40, v druhém pak něco přes 37 zl.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ NA, fond Tereziánský katastr, kn. 145 (Königl. Neuen Stadt Prag – Bürgerl. würckl. bewont-, abgebrändt-, ruinirt- und unbewohnte häusser beschreibung, Anno 1760), nepag. (S. Heinrich viertel); Zdeněk MÍKA (ed.), *Dějiny Prahy v datech*, Praha 1999, s. 118. Dům byl opraven roku 1760 nákladem přes 2000 zl. – ANK, VUK, kt. 86., Chronologisches Verzeichniss...,

¹³¹ Tamtéž.

¹³² NA, APA, inv. č. 3703, Specificatio derjenigen Schäden und Unkosten, welche mein geistliches Hauß bey letzter Preußischer Invasion und Pombardierung auch Ziet ihres Hirrseyns erlitten hat; Z. MÍKA, *Dějiny Prahy*, s. 116.

¹³³ NA, AČK, inv. č. 2690, sign. Ř-Cel, [Šestipanský úřad Nového Města pražského stran vodovodu v klausuře celestinek], l. 9. 1751. Krom prádelny byl vodovod zaveden ještě do kuchyně – NA, fond Česká státní účtárna (dále ČSÚ), kn. 453 (Vermögen des aufgehobenen Cölestiner Nonnen Klosters in der koniglichen Neu Stadt Prag), nepag.

¹³⁴ NA, APA, inv. č. 3503, [Šestipanský úřad Nového Města pražského biskupu Vokounovi stran kamenných sloupků před klášterem celestinek], l. 9. 1751.

¹³⁵ NA, fond Fundační komise (dále FK), kt. 35, sign. C V 1 P, Fase, listopad 1769.

města Prahy se zachoval plán přestavby celestinského kláštera z doby po jeho zrušení,¹³⁷ z něhož lze při spojení s údaji z josefinského likvidačního inventáře kláštera¹³⁸ sestavit alespoň rámcovou podobu řeholního domu sester řádu Zvěstování. Celestinská kaple protíná na výšku obě patra domu, vzhledem k proporcím konventu je ovšem relativně úzká a zabírá zhruba stejnou plochu jako průjezd z Jindřišské ulice na klášterní dvůr. Přiléhá k ní sakristie, zповědnice a doprovází jí chór, v kryptě bychom pak našli hrobku obyvatelk konventu. Po stranách průjezdu tušíme z jedné strany fornu, z druhé potom parlatorium, dělené na vnější (kam přicházejí návštěvy) a vnitřní (odkud sestry odděleny zdí se zamřížovaným oknem s návštěvníky hovoří). Předpokládejme, že vnější vrata průchodu jsou dřevěná a vybavená vintou,¹³⁹ další příčka za nimi je počátkem klausury, která je od vnějšího světa oddělena mříží.¹⁴⁰ V přízemí by se ještě měl nacházet refektář s kuchyní, spíží a pod ní potravinový sklep, což je jistě nikoliv neobvyklé řešení, které bylo použito např. v Bolzanu.¹⁴¹ V patrech pak ze společných místností nalézáme laboratoriu, pekárnu, infirmatorium, lékárnu, kancelář, knihovnu a sklad prádla. Okna zásadních prostor každodenního užitku míří směrem do dvora – a totéž platí samozřejmě i pro cely sester, kterých bylo k roku 1782 užíváno 26¹⁴² –, tak jak to odpovídalo nazírání přísné klausury (v jejímž rámci bylo dokonce uvažováno o tom, že pohled na ulici by měl být dokonce zcela eliminován¹⁴³). K hlavní budově kláštera (*Coelestiner große Gebaud*¹⁴⁴), vyhrazené

---

¹³⁶ Josephus BERNEK, *Das Vielfältige Heiligthum, Seltsame Erneuerung Und Schätzbahrste Zierde Des Neu-Geweyheten Gottes-Hauses Der Schmerzhaften Mutter Gottes Bey denen Wohl-Erwürdigen in Gott Geistlichen Jungfrauen B. V. Annuntiatæ*, Prag 1753.

¹³⁷ AHMP, Sběrka map a plánů, sign. MAP P II 3/855 (Grundris zu ebener Erde des in der Neustadt Prag befindlich vormahls Cölestiner Kloster, nunmehr zu einem Tabaks-Depositorio und Amtirung angetragen mit beiliegenden Kösten Überschläg). Plán ovšem neobsahuje legendu jednotlivých prostor.

¹³⁸ NA, ČSÚ, kn. 453, nepag.

¹³⁹ Vinta – zařízení nejčastěji ve zdech či vchodových vratech do konventů, lze je asi nejlépe přirovnat k otočnickům pro výdej balíků na přepážkách dnešních pošt. Obsluhují je sestry vintířky, které tudy přijímají písemné vzkazy, dary atd. zvnějšku. Eliminován je přímý (byť jen pohledový) kontakt s mniškou.

¹⁴⁰ NA, APA, inv. č. 3717, Facultates ordinae pro monialibus coelestinis Neo-Pragae clausuram concernentes, 10. 1. 1782.

¹⁴¹ J. NÖSSING, *Das Cölestinerinnenkloster Rottenbuch*, s. 109, obr. 67.

¹⁴² V poměrně prostorném domě byly jistě k dispozici i další místnosti, které by se v případě rozšíření personálního stavu komunity daly použít k tomuto účelu.

¹⁴³ NA, APA, inv. č. 3717, [Vizitační protokol, koncept], 26. 2. 1749. To plně vyhovuje stále zpřísňovaným výnosům Kongregace pro řeholní život – M. ROSA, *Řeholnice*, s. 195.

asi především pro chórové sestry, přiléhá zprava menší stavba tvaru L (*kleine Gebaud*¹⁴⁵), v níž bylo zřejmě umístěno hospodářské zázemí domu, obývané světským služebnictvem tvořeným dvěma ctnostnými vdovami a jedním mužem.¹⁴⁶ Spojku s jádrem řádové komunity obstarávaly zřejmě konviřky, které v průběhu chórové modlitby svých souputnic pracovaly na dvoře.¹⁴⁷ Tzv. malá budova měla i vlastní vstup z Jindřišské ulice, kterou se do nitra konventu dostávaly asi i zásoby a další zboží. Díky svému umístění ve městě nepotřeboval konvent – na rozdíl od Bolzana – žádný zvláštní dům pro poutníky, a návštěvníci (jako když za nemocnou sestrou Marii Serafinou přijíždí v březnu 1749 její otec z Hostinného¹⁴⁸) se dozajista ubytovávali v některém z novoměstských hostinců. Až do celostátního zákazu roku 1771 byl v konventní budově také karcer (sestry ho označovaly jako *förmlicher Karzer*), který jistě nezahláel, neboť představená po jeho zrušení hlásí konzistoři, že pro příště budou provinilé sestry (*deliquenti*) zavřeny ve vlastních celách.¹⁴⁹

Pokud jde o vnitřní ustrojení konventu, jsou opět dochovány jen základní informace. Jednolodní kostelík o dvou klenebních polích byl zdoben freskami Siarda Noseckého a jeho žáka Václava Bernarda Ambrože (Ambrozzioho),¹⁵⁰ před dvěma řadami po třech lavicích se nacházel oltář s Ambrožovým obrazem (jistě Zvěstování, možná dokonce to sweerts-sporckovské) a po stranách protějšková plátna Václava Vavřince Reinera v bohatých zlacených rámech, znázorňující Neposkvrněné početí P. Marie a Proměnění Krista na hoře Tábor.¹⁵¹ Vybavení kostela a konventu asi příliš nevybočuje z řady: od běžného řádně vysvěceného bohoslužebného náčiní,¹⁵² parament, blíže nespecifikovaných plastik, obrazů, devocionálií (jako autentická

---

¹⁴⁴ NA, fond České gubernium – Duchovní komise (dále ČG-DK), kt. 66, sign. F 6-2, nr. 688, [Duchovní komise malostranskému hejtmanovi stran prodeje bývalého celestinského kláštera], 6. 3. 1784.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ NA, APA, inv. č. 3703, [Punkta stran chodu kláštera], nedat. (1748/49).

¹⁴⁷ Tamtéž, [Punkta stran chodu kláštera k rukám biskupa Vokouna], nedat. (1748/49).

¹⁴⁸ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 9. 3. 1749.

¹⁴⁹ NA, APA, kt. 3953, inv. č. 4994, sign. F 30-6, Protocollum Visitationis vigo-ro specialis ordinationis a Sua Sacra Caesarea Regia et Apostolica Majestate clementissime praescriptae ac in collegiis, conventibus, manasteriis et coeteris domiciliis regularium sexus utrisque intra Regiam Metropolim Pragensem situs habitae, 6. 11. 1771.

¹⁵⁰ Prokop TOMAN, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, I, Praha 1947, s. 17; Pavel PREISS, *Václav Vavřinec Reiner*, Praha 1970, s. 106.

¹⁵¹ Tamtéž, srov. K. NAVRÁTIL, *Paměti hlavního kostela*, s. 234. Oba obrazy byly po zrušení kláštera prodány r. 1784 do nedalekého farního kostela sv. Jindřicha, kde dodnes visí.

¹⁵² Nejstarší byl v Praze kalich s paténou vysvěcený r. 1711 augustiniánským arcipatem – NA, AČK, inv. č. 2690, sign. L IV, [Autentika], 22. 3. 1711.

výšivka sv. Kolumby¹⁵³) či červeného koberce (pro případ, že dům navštíví biskup) ve svatostánku, přes klasický nábytek, relikviáře, krucifixy a Šporkův portrét v obytné části budovy, až po vany, pračky (*Wasch-Maschinen*), žehličky apod. v hospodářském zázemí.

Přesto může inventářová prohlídka domu prozradit o komunitě i pár věcí, které jinak zůstávají v pramenech spíše skryty. Téměř všechny chórové sestry mají ve svých celách kolovrátky s vřeteny, předivo, špulky nití, náprstky, role plátna a kvanta ubrusů, ubrousků, kapesníků a dalších látek. To plně ladí s řadovými konstitucemi, které celestinkám předepisují chvíle modliteb a kontemplací prokládat ručními pracemi spočívajícími ve výrobě textilií a výšivek pro chudé kostely (jako příklady jsou uvedeny korporály a purifikatoria,¹⁵⁴ kterých se jen v konventním kostele nacházelo celkem 127!). Samotné laboratorium (*Arbeit Zimmer*) pak skrývalo dvě skříně voskových figurek a po dvou bednách a mísách papírových květů, které svědčí o poměrně rozvinuté výrobě devocionálií. O odběratelích této dílny nic prozatím známo není, ještě z hradištských dob se zachovaly – jak bylo již řečeno – zprávy, že sestry svými výrobky obdarovávaly návštěvy.¹⁵⁵ Inventární seznam vypovídá leccos i o jednotlivých obyvatelkách konventu, byť jen těch, které byly na místě k zastížení LP 1782. Nepřekvapuje, že konvršky mají své cely vybaveny jen nejnnutnějším zařízením a také jejich osobní majetek je zřejmě omezen jen na šatstvo, prádlo a nějakou drobnost typu krucifixu, breviáře či nějakého toho svatého obrázku. U podstatně lépe „vybavených“ chórových sester můžeme vedle většího prádelníku (12 párů letních ponožek představené vs. průměrná pětice u ostatních) v případě šlechticů hovořit dokonce o jakýchsi miniaturních salónech s porcelánovými soupravami na čaj, kávu a čokoládu, sloupkovými hodinami, portréty rodinných příslušníků na zdech a psacími stolky s rodinnými typáři, kde duchovní poslání jejich majitelů připomíná snad jen častější přítomnost oltářků nebo skříněk s obvyklými

---

¹⁵³ ANK, VUK, kt. 86, Chronologisches Verzeichniss..., [1739]; NA, ČG-PU, kt. 682, sign. F 2 21/8, [Univerzitní bibliotékář Karmaschek dvorské komisi pro rušení klášterů], 4. 1. 1783.

¹⁵⁴ *Constitutionen*, kap. V. Vom Zimmer der Handarbeit, s. 23n

¹⁵⁵ Tak si ze své návštěvy u hradištských celestinek v létě 1732 odvezla *verschiedene geistliche Praesenten* tři dítky Šporkova synovce Jana Josefa – HKH, sign. ZK KU 6979, Seemans Tagebuch 1732, 13. 7.

mariánskými soškami či Jezulátky.¹⁵⁶ Půjde jistě o výbavu, kterou si dámy přinášely ze svých rodových sídel a která nejen, že se jaksi neslučuje s deklarovanou askézí celestinských řeholních domů, nemůže navíc v pravém slova smyslu plnit svou nepochybnou reprezentativní roli. Zřejmě jedinou návštěvu z vnějšího světa, která v krajním případě mohla do cely vstoupit, představuje lékař (*medicus*).¹⁵⁷ Nemocné ho přijímaly patrně skryty za španělskou stěnou, která patřila k povinné výbavě cel – raně novověký medik se stejně věnoval pouze vnitřním nemocem a určoval diagnózu především na základě vnějších symptomů a popisu, bez nutnosti vejít s pacientem v tělesný kontakt.¹⁵⁸ O obcovací řeči pražských celestinek vypovídá přítomnost českých breviářů v celách sedmi sester (většina z nich má vedle i breviář německý) – intelektuálně na tom ostatně chórové sestry nejsou vůbec zle, všechny mají u sebe průměrně 40 tiskovin (vč. třeba slovníků), představená dokonce 102, ovšem takové množství je nutno přičíst zvyklostem konce 18. století, který si libuje ve vydávání titulů v často vícedílné sešitové formě. A že jsme v ženském klášteře, dosvědčuje přítomnost květin v květináčích v téměř všech celách.

---

¹⁵⁶ Představená Marie Anastázie (1726-1748) obývala dokonce dvě místnosti, což jí ostatně při jedné vizitaci vytkl a navždy zapověděl sám pražský arcibiskup – NA, APA, inv. č. 3717, [Arcibiskupský dekret celestinkám], nedat. (1748).

¹⁵⁷ O povolení k jeho vstupu do klauzury žádaly sestry pravidelně co tři roky – viz např. koncept žádosti z r. 1739 v NA, APA, inv. č. 3717, [Memoriál celestinek], 8. 5. 1739. U lehčích případů mohl zaskočít rovněž lékárník.

¹⁵⁸ *Medicus* byl jen jedním z mnoha zdravotníků své doby. Zásahy do těla pacienta byly výsadou chirurgů, lazebníků, očních lékařů, operatérů kýl, řezačů kamenů či porodních babiček – srov. např. Petr SVOBODNÝ – Ludmila HLAVÁČKOVÁ, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004, s. 69, 72-75. Při výjimečné prohlídce břicha jedné ze sester byla přítomna celá komunita – NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Ignácie světícímu biskupovi], nedat. (1778).

4. „VEŘEJNÉ“ PŮSOBENÍ CELESTINEK

Je jistě pravda, že díky přísnému ustrojení zůstávala přítomnost celestinek ve městě spíše skrytá a navenek patrná především svou budovou a jejími vizuálními proměnami. Ty měli novoměstští možnost kontrolovat přinejmenším při různých procesích, která se ubírala Jindřišskou ulicí k tamnímu farnímu kostelu uvedeného patrocina (např. 18. května 1747, kdy se u františkánů od P. Marie Sněžné za Koňským trhem slavilo svatořečení Petra Regalata¹⁵⁹). Na stavu domu se vedle stavební činnosti podepisovaly samozřejmě všechny události, které měly zásadní dopad na celou metropoli. Hned ve 40. letech to byly francouzsko-sasko-bavorsko-pruské okupace (1741-1744),¹⁶⁰ kdy – jak píše očitý svědek – byla „Praha ouzská pro množství vojska.“¹⁶¹ S prodlužujícím se pobytem různých vojsk rostla jejich chuť po výběru různých forem výpalného, jako v říjnu 1742, kdy „bylo publicírováno a žádáno od Francouzův 200 000 zlatých, a to v 6 dnech nevyhnutelně složití. A ty peníze byly repatirovaný na stavy a kláštery, též capitalistae, též na kupce, nákladníky a pekaře, protože ty poslední dobře lid natahovali jako kupci, nákladníci, mlynáři a pekaři.“¹⁶² Také celestinky navštívila *militarische Execution von 6 Mann* s požadavkem na dva tisíce zlatých – z chudého domu si mohla odnést než pár křížů, když se sem již předtím vypravil osobně sám arcibiskup pro dva kalichy, ciborium a monstranci.¹⁶³ Podobná zkušenost, která jistě zastavila adaptaci původní Andělské zahrady v konvent, se opakovala ještě vícekrát, u příležitosti pruské okupace Prahy 1744 byl klášter dokonce zasažen bombou a po obsazení města tu bylo

---

¹⁵⁹ František Václav FELÍŘ, *Letopis 1723-1756*, Praha 2011, s. 317.

¹⁶⁰ Z. MÍKA (ed.), *Dějiny Prahy*, s. 116-117.

¹⁶¹ F. V. FELÍŘ, *Letopis*, s. 198.

¹⁶² Tamtéž, s. 231.

¹⁶³ NA, APA, inv. č. 3717, [Marie Anastázie arcibiskupu Manderscheidovi], nedat. (1742); srov. příklad odjinud v Antonín NOVOTNÝ, *U staropražských cyriaků čili kronika zaniklého kláštera 1256-1925*, Praha 2002, s. 229.

„einkvartýrováno“ osm mužů s koňmi.¹⁶⁴ Celkové škody představená odhadla na 15 238 zlatých, z čehož jen 15 tisíc činilo předpokládané náklady na opravu poškozeného domu.¹⁶⁵ Naposledy válečná vřava zasáhla destruktivně část klášterního areálu v průběhu pruské okupace roku 1757.¹⁶⁶ Předpokládáme, že stejně tak se kláštera a jeho fungování dotkly i další záležitosti společné pro všechny (duchovní) domy – ač o nich přímo od celestinek nemáme doklady –, jako jsou v případě válek kupř. povinnost osvětlovat ulice vyvěšením tyčí s lucernou z oken (1744) a v mírových dobách třeba pravidelné vyzvánění zvonů (např. v létě 1758 na památku právě zesnulého Benedikta XIV.), nebo roku 1770 číslování pražských domů, při němž magistrátní úředníci zjišťovali rodiště a národnost osazenstva a čísla nanášeli barvou na fortny.¹⁶⁷

Je jasné, že malá a nenápadná komunita o zhruba dvaceti sestřích bude spíše objektem různých dějů, než jejich hybatelem, a že drtivá většina „nespirituálních“ událostí, které konvent zažívá, představují věci v „době a místě obvyklé“. Navštíví-li roku 1745 manželka saského kurfiřta a polského krále Augusta III. Marie Josefa celestinky, pak je to proto, že v rámci svého pražského pobytu vykonává turné po všech ženských klášterech.¹⁶⁸ Přispěchají-li sem téhož roku z nedalekého farního kostela, hořícího právě po zásahu bleskem, se svátostí v monstranci a ostatním stříbrem, pak je to proto, že konventní kostel P. Marie Bolestné je nejbližším svatostánkem od zasaženého sv. Jindřicha.¹⁶⁹ Také výjimečné odpustkové návštěvy celestinského kostelíka (uvnitř byla schována odpustková tabule, věšená v příslušné dny na pouliční vrata¹⁷⁰) se zřejmě nekonaly z nějaké zvláštní vůle sester, ale byly

---

¹⁶⁴ NA, APA, inv. č. 3703, Derjenigen Schäden und Unkosten, welche mein christliches Hauß bey letzter Preußischer Invasion und Pombardirung auch Zeit ihres Hierseyns erlitten hat, 12. 8. 1747.

¹⁶⁵ Tamtéž, An die von dem Magistrate der Neu-Stadt Prag erforderte Specification (...) derer erlittener Schulden und Unkosten, sowohl von der Königl. Bohemischen als Preussischen Einquartirung ist (...) worden, 4. 5. 1745.

¹⁶⁶ NA, fond Tereziánský katastr, kn. 145 (Königl. Neuen Stadt Prag – Bürgerl. würckl. bewont-, abgebrändt-, ruinirt- und unbewohnte Häuser Beschreibung, Anno 1760)

¹⁶⁷ Události vypsané z A. NOVOTNÝ, *U pražských cyriaků*, s. 252, 283, 287 a 312.

¹⁶⁸ F. V. FELÍŘ, *Letopis*, s. 304: „Královna polská v ten čas v Praze svého zdržování velmi nábožná byla a hlavnější kostely, kde tehdáž modlení konané bylo, s svými 2 princezkami jest příkladně navštěvovala. Neméně všechny panenské kláštery, který se v Pražských městech vynacházely (žádného neopustíc), jest navštívila.“

¹⁶⁹ K. NAVRÁTIL, *Paměti hlavního kostela*, s. 83 a 105. Autor vychází z Pamětní knihy svatojindřišské farnosti z let 1761-1836 (*Liber memorabilium I.*), uložené v AHMP, fond Farní úřad u sv. Jindřicha, kn. 1. Tento pramen – který možná nabízí i jiné informace stran celestinek – je však kvůli poškození dlouhodobě nepřístupný (2014).

¹⁷⁰ *Ablaß Tafel zur Kirchen Thür* – NA, ČSÚ, kn. 453, nepag.

předepsány „shůry“.¹⁷¹ Pro svou okrajovost se pražským sestřám nikdy nepovedlo proniknout do povědomí svého okolí tak jako třeba dámám z jejich mateřského konventu v Tyrolích. Při jejich institutu byla totiž založena (což je v případě ženských společenství patrně nejobvyklejší způsob exteriorizace řeholní spirituality) roku 1712 s papežským svolením jediná celestinská konfraternita v habsburských zemích: Bratrstvo Srdce Ježíšova (*Herz-Jesu-Bruderschaft*), soustředěné okolo klášterního kostela – respektive zdejšího oltáře stejnojmenného zasvěcení – v intencích „velebného uctívání Jeho Božského Srdce v Nejsvětější Svátosti oltářní prostřednictvím různých ctnostných cvičení proti Jeho hanobení a urážkám“.¹⁷² Do roku 1784, kdy bylo spolu s klášteřem zrušeno, ve svých řadách soustředilo 3 633 osob (z toho 3 078 žen),¹⁷³ na počátku zejména duchovních (počínaje tridentským biskupem Spauem), později pak i laiky z Bolzana a vedlejších obcí.¹⁷⁴ Pro zajímavost – zakládajícími (ovšem nutně jen korespondenčními) členkami této konfraternity byly i všechny sestry z Hradiště a Steyru.¹⁷⁵ A v roce 1760 si pražská představená posteskla, že tamní celestinský konvent podobnou instituci nemá, neboť by se dala použít například ke kontrole účtů klášterních fundací.¹⁷⁶

Přízeň současníků prokazovanou raně novověkému klášteřu můžeme v případě českých celestinek měřit počtem mešních fundací a dalších věnování, které sestřám poukazují nejčastěji formou testamentu. Již půl roku po slavnostním uvedení sester zřizuje částkou 7 000 zl věčnou nadací „ku cti Nejsvětější Trojice a neposkvrněné Matky Boží Marie a k odpuštění svých hříchů a blahoslavení duše“ hraběnka Anna Marie Bzenská z Porubě. Má vejít v platnost její smrtí, kdy bude sestřám dědici vyplacena hotovost určená na dvě mše sv. denně (tj. 730 ročně) v kapli, nebo

---

¹⁷¹ Naposledy asi 16. června 1780, jak stojí v breve *Ad Augendam Fidelium Religionem* z 26. 11. 1779 – NA, AČK, inv. č. 2690. Ve fondu jsou zachovány ještě další dokumenty tohoto typu, např. stran procesu blahořečení zakladatelky řádu Marie Viktorie Fornari (*Beatificationis & Canonizationis ... Mariae Victoriae de Furnariis*, 1. 4. 1759).

¹⁷² Archiv Muri-Gries in Bozen, Sign. H/IV/VIII, Nr. 2, Faßion des Klosters Rottenbuch der Annuntiaten Cölestinen (...) über der in desselben Gotteshause befindlichen Bruderschaft des hl. Herz Jesu, 14. 2. 1772.

¹⁷³ J. NÖSSING, *Das Cölestinerinnenkloster Rottenbuch*, s. 114.

¹⁷⁴ Archiv Muri-Gries in Bozen, Sign. H/IV/VIII, Nr. 3, Bruderschaft Buech zu dem Herzen Iesu. Poslední členky (čtveřice příbuzných z Bolzana) byly přijaty týden před zrušením 4. 1. 1784 – tamtéž, Nr. 2, Hohen gubernial befehls, die aufgehobenen bruderschaften und congregationen betrefend, 12. 1. 1784.

¹⁷⁵ Tamtéž, Nr. 3, zápis k 3. 6. 1712 v „ženské“ části knihy. O této skutečnosti není ani zmínky v dochované pozůstalosti steyerského a hradištského klášteřa.

¹⁷⁶ NA, FK, kt. 35, sign. C V 2 P, [Punkta k fasi, N. 371], listopad 1761.

v budoucnu postaveném kostele, přičemž za každou z nich případně příslušnému duchovnímu a klášteru za světla a víno dohromady 30 krejcarů.¹⁷⁷ Vedle toho Bzenská věnuje dalších 1 000 zl s okamžitým účinkem, z jejichž úroků má být týdně hrazena almužna otcům kapucínům od sv. Josefa (dohromady 52 zl ročně) a zbytek má připadnout celestinkám (8 zl).¹⁷⁸ V roce 1746 věnoval celestinkám jejich světský kazatel František Dominik Fitz 4 000 zl na každodenní mši sv. za zemřelé duše svou, svých rodičů a sestry s třemi *officii defunctorum* a růženci ve výroční den jejich smrti (dohromady 65 mší).¹⁷⁹ Poslední fundační instrument pochází z roku 1764 a konvertovaná příslušnice saské sekundogenitury Anna Kristýna Sachsen-Weißenfels jím na sto mší ročně za dámy řádu hvězdového kříže (*Sternkreutzorden*)¹⁸⁰ věnuje 1 000 zl.¹⁸¹ Ve srovnání se „zavedenými“ kláštery je to na počet dobrodinců dosti málo – jak dokládá jen letmé nahlédnutí mezi nadání *ad pias causas* pro pražské dominikánky u sv. Anny, které se jen v letech 1688-1717 mohly těšit z přízně šesti donátorů a donátorek¹⁸² – a pomíneme-li domácí zainteresování konventního kněze a „státní zájem“ katolické princezny, je výsledek mizivý. Navíc míněná donátorka, Anna Marie Bzenská, byla manželkou Františka Mikuláše Bzenského z Porubě, boleslavského hejtmana,¹⁸³ který mohl náležet do okruhu regionálních přátel lyského pána Františka Antonína Šporka a fundace tak mohla být nějakým způsobem jeho paní „doporučena“.

Hraběnka Bzenská si ve svém testamentu vymínila, že fundační obligace je vyňata ze všech případných exekučních řízení, jak jejích, tak konventních. V následujícím desetiletí se ukázalo, že to – a tím se dostáváme k patrně

---

¹⁷⁷ Tamtéž, [Materiál k fasi 1769], 1769. Fundace začala fungovat roku 1761 – Tamtéž, [Punkta k fasi, N. 371], listopad 1761.

¹⁷⁸ Počítáno s obvyklým úrokem z kapitálů 6%. Později se nejčastější cifrou stávalo 5%, což po sedmileté válce bylo s platností od 1. listopadu 1766 sníženo na 4%. Redukce postihla kostelní i fundační jmění – B. ZATLOUKAL, *Příručka*, s. 271. V roce 1769 tak činil výnos z oné tisícovky hraběnky Bzenské jen 40 zl. – NA, APA, inv. č. 3503, Extract auß der Fassion, welche wür den 11ten Febr. 1769 Ihro Excell. Grafen Wieschnick eigerichtet.

¹⁷⁹ NA, AČK, inv. č. 2690, Copia Fitschischen Testaments, 19. 11. 1754. Celestinkám odkázal i svou blíže nespecifikovanou hotovost, určenou na pohřby sester.

¹⁸⁰ Tato fundace jistě nebudila námitky ani v 60. letech, kdy se již nad kontemplativními řády začalo v habsburské monarchii smrákat. Velmistřyní tohoto nejvyššího ženského rakouského řádu byla v té době sama královna Marie Terezie (1750-1780) – Ivan KOLÁČNÝ, *Řády a vyznamenání habsburské monarchie*, Praha 2006, s. 137-143.

¹⁸¹ NA, ČG-PU, kt. 682, sign. F 2/21, [C. k. fiskální úřad Komisi pro rušení klášterů], 30. 10. 1782.

¹⁸² Tomáš V. BÍLEK, *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II zrušených*, Praha 1893, s. 226.

¹⁸³ August SEDLÁČEK, *Bzenský z Prorubě*, in: Ottův slovník naučný, IV, Praha 1891, s. 1025.

nejdůležitější „temporální“ roli, kterou klášter vůči okolnímu světu hrál – nebylo vůbec špatné rozhodnutí. Již záhy poté, co konvent obdrží od svého fundátora první obligace jeho tří dlužníků ve výši nadačního kapitálu (30 000 zl),¹⁸⁴ rozjíždí ústav poměrně sofistikovanou úvěrovou politiku, která na přelomu 40. a 50. let vyvrcholila minimálně jednou kridou a odvoláním představené Marie Anastázie. Zhruba do první poloviny 40. let se sestrám podařilo především dobrodiním Šporkovy rodiny nashromáždit (byť částečně nedobytný) kapitál 106 000 zl,¹⁸⁵ který s každou další získanou částkou představená postupně proměnila v letech 1724-1748 na 41 obligací s hodnotou přes 109 000 zl poskytnutých třiatváceti různě důvěryhodným věřitelům.¹⁸⁶ Vedle toho však – jak se později zjistilo – Marie Anastázie provozovala v Praze skrytou úvěrovou politiku, která vyvedla z konventu nemalý peníz různým podezřelým personám. Mezi nimi vynikal jistý Wolfsky, slezský kapitán, údajný nemanželský syn pruského krále, novokřtěnec, kterému šel prý za kmotra polský královský pár a který – jak se zdá – byl především sňatkovým podvodníkem.¹⁸⁷ Před celestinkami ovšem vystupoval coby Václav Seyfridt, vdovec, který údajně po své manželce zdědil dům v Praze (před potenciálními nevěstami se oháněl celestinskou kvitancí na 6 tisíc zlatých,¹⁸⁸ budící zdání solidnosti a schopnosti dostát závazkům, neb správný podvodník svůj první dluh vždy splácí), a představenou si zřejmě získal fingoanou poslední vůlí, jíž sestry činí univerzálními dědičkami svého majetku včetně všech fideikomisů (které pochopitelně nejsou jmenovány).¹⁸⁹ V rukou podobných individuí zmizela v druhé třetině 40. let zřejmě drtivá část hotových peněz. Marie Anastázie v souvislosti s tím učinila klasickou chybu známou i v podání dnešních lehkovážných klientů nebankovních společností a začala nedostatek financí látat pomocí všemožných půjček splácených následně jinými

---

¹⁸⁴ SOkA HK, BA, kt. 14, inv. č. 160, sign. IV o 1, Aller gnädigste kayser, könig und herr..., nedat. (po 11. 3. 1720).

¹⁸⁵ NA, APA, inv. č. 3703, [Aktiva kláštera celestinek], nedat. (1748-1749). Jedná se pouze o nominální hodnotu, z části šlo o jistiny, z nichž sestry čerpaly (či lépe řečeno měly čerpat) pravidelné úroky.

¹⁸⁶ Tamtéž, Consignation deren Schuldner, nedat. (1748).

¹⁸⁷ NA, APA, inv. č. 3717, [N. N. celestinské sestře], nedat. (1748-1749). Údaje pocházejí z anonymního dopisu neznámé adresátce (snad nástupkyni Marie Anastázie), jehož autorka žádá, aby byl po přečtení spálen. Z dalšího vyšetřování vyplývá, že podobných podezřelých person se v blízkosti kláštera pohybovalo více, výslovně označen je však jen tento kapitán.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ NA, APA, inv. č. 3703, [Testament Václava Seyfrida], 13. 6. 1747.

půjčkami na „židovské úroky“ (10%).¹⁹⁰ A když se po roce 1745 ukázalo, že největší oficiální dlužníci konventu (a jejich dědicové) – z nichž na prvních místech byli jistý pan Eichenau a jeho manželka (oficiální dluh 10 300 zl¹⁹¹), a hraběnka Barbora Marie Eliška Schaffgotschová (zemř. 1748, dluh 12 tis. zl)¹⁹² – nejsou schopni své částky splatit, byl to již pouhý krůček k úpadku domu.

Krize naplno vypukla před plánovanou kanonickou vizitací, v červenci 1748, kdy se druhá prokurátorka konventu Marie Kajetána začala zajímat, jak se najatému právníkovi Schwartzovi daří vymáhat oficiální dluhy a z jakých zdrojů je vlastně hrazen jeho honorář.¹⁹³ Najevo postupně vyšly zprávy o různě kolujících prázdných blanketech podepsaných představenou,¹⁹⁴ do nichž si každý mohl vyplnit jakoukoliv částku, kterou sestřám „zapůjčil“, o podezřelých směnkách, psaných jinou než vystavitelovou rukou,¹⁹⁵ ručeních v podobě monstrancí a ciborií za různé krátkodobé finanční injekce,¹⁹⁶ přepisovaných cifrách na některých obligacích,¹⁹⁷ nabídkách na zakoupení místa v klášteře¹⁹⁸ a především pak skutečnost, že pokladna ústavu vykazuje absolutní *miscredit*. Vedle toho se konzistoriální vyšetřovatelé dopátrali řady nešvarů, které měly v domě panovat – od zákazu nočního svícení, přes neúměrně dlouhé dvouhodinové chórové modlitby až po anonymní upozornění, že představená se za celou tu dobu v Praze nemodlila ani jednou breviář.¹⁹⁹ Až toto bylo, jak se zdá, pro arcibiskupa Manderscheida, jistě uvyklého bankrotům coby běžným ekonomickým nástrojům raného novověku,²⁰⁰ důvodem, aby nehodnou představenou na podzim 1748 zbavil funkce²⁰¹ – což patrně nebyla záležitost, která by se stávala v Čechách každý den. Klášteru nastal těžký rok ve znamení hrozící *cridy*, kdy se topilo jen v pátek a v neděli,²⁰² k obědu byl jen sýr²⁰³ a nebylo ani na

---

¹⁹⁰ NA, APA, inv. č. 3717, Articl, über welche mann verlässliche Erklärung verlanget, 18. 8. 1748.

¹⁹¹ NA, APA, inv. č. 3703, Consignation deren Schuldner, nedat. (1748). Eichenauovský dluh se po odhalení tajné činnosti Marie Anastázie vyšplhal na 38 tis. zl. – tamtéž.

¹⁹² NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 26. 3. 1749.

¹⁹³ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 24. 9. 1748.

¹⁹⁴ Tamtéž, [N. N. biskupu Vokounovi], 5. 9. 1748.

¹⁹⁵ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 6. 9. 1748.

¹⁹⁶ Tamtéž, [Podpřevorka Marie Ignácie biskupu Vokounovi], 12. 8. 1748.

¹⁹⁷ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 6. 9. 1748.

¹⁹⁸ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 2. 12. 1748.

¹⁹⁹ NA, APA, inv. č. 3703, [Punkta pro biskupa Vokouna], nedat. (1748).

²⁰⁰ Srov. skvělou práci na toto téma: Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.

²⁰¹ NA, APA, inv. č. 3703, [Arcibiskupský dekret stran odvolání představené], 6. 11. 1748.

²⁰² NA, APA, inv. č. 3717, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 3. 9. 1748.

upečení chleba.²⁰⁴ Daremnému Seyfridovi byly později prokázány půjčky pouze ve výši 4 400 zl²⁰⁵ (což však bylo bezpředmětné, neb uvedený pán se ztrácí kdesi v Sasku²⁰⁶), s některými věřiteli byl dohodnut výhodnější splátkový kalendář,²⁰⁷ v některých případech byly zahájeny právní kroky k získání alespoň části pohledávek (z eichenauovského dluhu to nakonec bylo 6 300 zl a po hraběnce Schaffgotschové něco přes 13 tisíc²⁰⁸). Část dluhů bylo nutno splatit okamžitě, na což padlo například plyšové křeslo prodané světicímu biskupovi Vokounovi,²⁰⁹ nebo vydražené předměty typu voskového Jezulátka v oblečku a dřevěné skříňce, zlacených hodin, porcelánu či 128 loktů damašku, které se v dané situaci ukázaly jako zbytné.²¹⁰ Mezi věřiteli se přihlásil mj. architekt Anselmo Lurago, jemuž konvent dluhoval již od roku 1739 celkem 2 000 zl (+ 50 zl nesplaceného úroku ročně).²¹¹ O hospodaření matky představené vypovídá i fakt, že konvent nebyl od roku 1743 schopen uhradit jakémusi pražskému lékárníkovi 172 zl a 8 kr, přičemž ještě v roce 1748 půjčuje zlatníku Zeisovi a hraběnkám Deymové, Bechyňové z Lažan a Schaffgotschové dohromady na 1 200 zl.²¹²

O tři desetiletí později by byla podobná situace asi zámkou ke zrušení kláštera (jak to známe např. z konce 70. let z případu kartouzy v dolnorakouském Mauerbachu²¹³), ve 40. letech zřejmě zafungovaly jakési vnitřní obranné instinkty církve sv. a klášteru se s podporou světicího biskupa Antonína Vokouna (1691-1757) podařilo v průběhu následujících let své finance konsolidovat.²¹⁴ S jeho přímluvou se

---

²⁰³ Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 19. 3. 1749.

²⁰⁴ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 11. 9. 1748.

²⁰⁵ Tamtéž, Extractus ex protocollo, 20. 8. 1748.

²⁰⁶ Tamtéž, [N. N. ceslestinské sestře], 1. 8. 1748.

²⁰⁷ Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 19. 3. 1749.

²⁰⁸ ANK, VUK, kt. 86, Chronologisches Verzeichniss...

²⁰⁹ NA, APA, inv. č. 3703, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 18. 9. 1748.

²¹⁰ Tamtéž, Specification deren Sachen, so vermeynen uberflüßig zu seyn, nedat. (1748).

²¹¹ Tamtéž, Consignation deren Schulden, nedat. (1748).

²¹² Tamtéž, Specification deren Schuldner, nedat. (1748).

²¹³ Např. Karl FAHRINGER, „Eine so gute Gelegenheit...“: *Die Aufhebung der Kartause Mauerbach. Zur kirchlichen Reformpolitik Josephs II.*, in: Thomas Eigner – Ralph Andraschek-Holzer (eds.), *Abgekommene Stifte und Klöster in Niederösterreich*, St. Pölten 2001, s. 220-228

²¹⁴ Vokounova účast v tomto díle není nikde v celestinských materiálech zmiňována. Soudíme tak z rozsáhlé korespondence, zachované v Arcibiskupském archivu, ač jejich konzistoriální adresát není označen jménem. Do září 1748 jsou tyto listy adresovány na přeskáčku generálnímu vikáři (to když píše představená a některé sestry), nebo „urozenému pánovi“ (*edel gebahren*, to když píší lidé zvnějšku, tu jsou zachovány i adresy), v září je adresát osloven „biskup a generální vikář“ a později už jen coby „biskup“. Z titulu generálního vikáře (byl jím od r. 1744) se Vokoun účastnil např. vizitací v klášteře v létě 1748. Dne 16. září byl jmenován titulárním biskupem callinicejským a světicím biskupem pražským (vysvěcen 26. 1. 1749), kterýžto titul zřejmě v prosté korespondenční

celestinkám dostává jednak zvýšené pozornosti fundátorových potomků,²¹⁵ kteří je v krizových letech zásobí třeba krupami či moukou²¹⁶ a přenechávají jim své pohledávky, aby z nich mohly čerpat úroky,²¹⁷ a jednak biskupská autorita přináší již v první polovině roku 1749 třeba dary hraběnky Bzenské, slečny Lazarové nebo rodiny barona Radeckého.²¹⁸ Četné modlitby k P. Marii a Janu Nepomuckému²¹⁹ seslaly na klášter navíc nečekané „dobrodiní“ v podobě smrti dříve zmiňovaného kazatele a fundátora konventních mší Fitze, v jehož testamentu z roku 1746 bylo celestinkám zůstaveno vedle výše zmiňované mešní fundace ještě 1 000 zl v hotovosti a navrch wolfovský dvůr *se všema k němu přináležejícíma polma, zahrady, lukama, rybníčkama a porostlinama* ve Vilémově u Golčova Jeníkova²²⁰ a domek v Kutné Hoře. Za obé bylo prodejem utrženo 1 500 zl.²²¹ O obchodním duchu sester, který bychom jistě u přísného kontemplativního řádu nečekali, svědčí, že stržené finance byly krom umožnění starých dluhů určeny i na vybrané akvizice, které se hned v březnu 1749 projeví nákupem vinice na Mělníku za 2 000 zl.²²² S jistým pousmáním dodejme, že její bývalá majitelka se ještě roku 1753 soudně domáhá neuskutečněných splátek (1 500 zl),²²³ a konstatujeme, že konventní finance

---

titulatuře zastínil dosavadní vikářský (a oficiální) – srov. Pavla STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008, s. 6. Pro Vokounovo angažmá v celestinských záležitostech hovoří i minimálně dva finanční dary klášteru a přání stran místa pohřbení (o nich bude ještě řeč dále). Druhým biskupem, který v této souvislosti připadá v úvahu, je světící biskup pražský Jan Rudolf Šporck (1696-1759). V jeho prospěch by hovořily rodinné vazby na fundátora (J. R. Š. byl jeho synovcem) či některé zmínky v listech, že je v korespondenční spojení s hraběnkou Sweerts-Sporckovou, strýcovou dcerou. Proti této možnosti však hovoří hraběcí stav biskupův (*hoch gebahren*) a fakt, že byl roku 1743 stížen slepotou a své povinnosti až do smrti fakticky nevykonával (z listů vyplývá, že biskupský adresát byl poměrně aktivní a do kláštera občas také zajel) – srov. Antonín PODLAHA, *Hrabě Jan Rudolf Šporck a jeho kresby*, Památky archaeologické a místopisné XX., 1903, sl. 454; F. V. FELÍŘ, *Letopis*, s. 263, zápis k 15. 12. 1743.

²¹⁵ Ti ostatně již předtím klášteru nějaký ten dluh odpustili – HKH, sign. ZK KU 6990, Seemans Tagebuch 1744, 18. 2.

²¹⁶ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 2. 4. 1749.

²¹⁷ Tamtéž, [Podpřevorka Marie Ignácie biskupu Vokounovi], 27. 10. 1748. Byla to typická aristokratická velkorysost své doby. Výše přenechané částky činila 7 tis. zl., ve stejném čase ovšem hrabě Sweerts-Sporck zároveň celestinkám dluží 10 zl. zapůjčených roku 1746 a jištěných na nedávno pořízené panství Lnáře – viz NA, APA, inv. č. 3703, Specification deren Schuldner, nedat. (1748).. Srov. A. VALENTA, *Lesk a bída*, s. 117.

²¹⁸ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 15. 5. 1749.

²¹⁹ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 7. 1. 1749.

²²⁰ NA, FK, kt. 35, sign. C V I P, Smlouva dobrovolná a trhová, 9. Septembris 1746 [Opis z 12. 11. 1761].

²²¹ Tamtéž, [Potvrzení o deponaci fitzovských 1000 zl], nedat.

²²² ANK, VUK, kt. 86, Chronologisches Verzeiniss... Ta klášteru vedle vína (jistě určeného i na prodej) dodávala i mléko a maso, neb tu byla vždy dojnice a nějaké to telátko.

²²³ Tamtéž

se již od té doby nikdy neocitly nad samotnou propastí²²⁴ a že podobná politika půjček, úvěrů, obchodování s dluhy, směnek a pohledávek byla u celestinek realizována až do zrušení řádu. Náboženský fond tehdy převzal od sester jistiny ve výši 85 200 zl.²²⁵

---

²²⁴ Ač soudní spory stran hospodaření Marie Anastázie se protáhly až do 50. let, srov. Adalbertus RECHENBERGER, *Species Facti Occasione Des zwischen der Wohl-Ehrwürdigen Maria Cajetana Antonia der Zeit Priorin und Maria Dominica Sub-Priorin, der Annunziataen Coelestinerinen der Königl. Neuen Stadt Prag Odporanten Eines, dann Dem Wohl-Edel-Gebohren Ritter Herrn Franz Anton von Ragersdorf Odporaten anderten Theils bey einen Hochlöblichen Königl. Grösseren Land-Recht zu decidiren kommenden Odpor-Process*, Prag 1755.

²²⁵ T. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 191. Připomeňme jen, že fundační kapitál kláštera činil 30 tis. zlatých. Že se nejedná o výjimku a tedy nějaký zásadní rozpor na pozadí své doby, dokazují i Bílkovy přehledy zajištěných aktiv a pasiv jiných řádů (resp. jejich domů) obého pohlaví.

5. UVNITŘ KLÁŠTERA

V neposlední řadě byl konvent místem, o němž se zajímaly rodiny a poručníci mladých žen za účelem jejich vstupu do řádu, respektive *odchodu do kláštera*. Tu by se pak staly příslušnicemi jedné z komunitních částí. Celestinky – jako nejpozději od konce 13. století a ještě před padesáti lety snad všechna starší ženská řádová společenství²²⁶ – rozlišují v rámci svých komunit dva „typy“ sester: chórové (*Chorschwestern*) a laické (*Leischwestern*), zvané též služebné či konvršky (*Conversschwern*). Liší se v řadě znaků: jak v těch, jimiž se vyznačují už při příchodu do řeholního domu (např. původ a s ním spojená výška věna či vzdělanost), tak v těch, které definují jejich bytí uvnitř – jako jsou třeba míra kontemplativnosti (modlitební povinnosti chórových sester) a naopak aktivity (fyzická práce laických sester pro konvent), ale i taková zdánlivá podružnost jako oděv.²²⁷ Ideální konvent celestinek čítá na paměť délky Kristova pobytu na vešdejším světě 33 chórových sester, které mají mít k ruce 7 sester laických, jejichž počet připomíná sedm radostí Mariiných.²²⁸ K těmto symbolikou prodechnutým číslům se české celestinky ovšem nikdy – na rozdíl od zbylých konventů v habsburském soustátí – nedopracovaly. Hrabě Špork v předběžné fundační listině kláštera z roku 1706 operuje pouze s patnácti (12+3) finančně krytými sestrami²²⁹ a tato cifra se také objevila v panovnické konfirmaci celestinského nadání.²³⁰ Od té chvíle se datuje nepřetržitá snaha všech převorek rozšířit personální stav kláštera na onen ideální počet, přinejmenším co se týče chórových sester. Roku 1733 je sice stanoven nový *numerus fixus* na osmnácti,²³¹ což bylo na konci 30. let zvýšeno na konečných devatenáct – poslední místo je však vyhrazeno pouze pro konkrétní kandidátku (*in hoc casu*

---

²²⁶ Jo Ann Kay McNAMARA, *Sisters in Arms. Catholic Nuns Through Two Millennia*, Harvard College 1996, s. 262-263.

²²⁷ Elisabeth KUHNS, *The Habit. A History of the Clothing of Catholic Nuns*, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 2007, s. 29.

²²⁸ *Constitutionen*, § 2 kapitoly 2. *Von Anzahl der geistlichen Closter-Frauen*, s. 6.

²²⁹ NA, APA, inv. č. 3503, Puncta, 17. 2. 1706.

²³⁰ NA, AČK, inv. č. 571. V 1. bodě dispozice zároveň stojí, že povolený počet lze měnit pouze s výslovným panovnickým konsensem.

²³¹ ANK, VUK, Chronologisches Verzeichniss..., II-1734.

particulari) a po její smrti nezakládá nárok na přijetí „náhradní“ sestry²³² –, ale tím veškeré početní úkony končí. Vstup nových dívek tak byl podmíněn smrtí některé sestry, přičemž netrpělivým kandidátkám bylo doporučováno buď čekání na tuto událost (k níž docházelo v průměru 2-3x za desetiletí), nebo vstup do jiného řádu: výslovně (jako předzvěst budoucích časů?) k voršilkám a alžbětkám.²³³ Reskript z roku 1733 ovšem nespécifikoval, zda se povolený počet týká veškerého osazenstva kláštera. Celestinky ho tedy – zdá se – pojaly coby *numerus* týkající se chórových sester, vedle nichž byl v klášteře přítomen i dlouho blíže nesledovaný konvršský element (1706: 1, 1781: 5). Zmíněná praxe byla občas terčem úředních námitek, ale nikdy nebyla zpochybněna konkrétním zásahem proti klášteru.

Úřady si v průběhu let vypracovaly složitý schvalovací proces vstupu jednotlivých kandidátek, který měl vyloučit jakékoliv možné excesy jak na straně kláštera (např. ekonomické potíže), tak panen (vynucený vstup apod.). Zatímco v roce 1705 stačilo – zdá se – pouhé fundátorovo oznámení trůnu a místnímu církevnímu ordinariátu, že do nového kláštera vstoupí šest sester, okolo roku 1770 se již jednalo o slušný byrokratický úkon. Oboustranně potvrzený zájem o kandidaturu oznamuje převorka prostřednictvím Fundační komise zemskému guberniu. Komise dohlíží na shromáždění veškerých potřebných dokumentů (potvrzení, že některá z dosavadních sester zemřela a její místo je volné, výpis, že klášter není zadlužen a má dostatek prostředků k vydržování komunity, kopie materiálů týkajících se předchozích přijetí, dobrozdání místního ordináře apod.) a k žádosti vystaví na svém zasedání stanovisko.²³⁴ Gubernium po vyjádření dalších orgánů (např. c. k. účtárny) zašle žádost k trůnu a jeho následné rozhodnutí vtělí v dekret (obvykle několikastránkový²³⁵), distribuovaný i dalším zainteresovaným úřadům (např. místně

---

²³² NA, FK, kt. 35, sign. CV 1 P, Allergnädigstes Schreiben dd. 10ten Septembris 1739 in copia vidimata.

²³³ Např. Tamtéž, Die Frau Oberin des jungfraulichen Convents deren Annunciaten Caelestinerinnen (...) wegen Vermehrung des Numeri Fixi, 31. 8. 1770.

²³⁴ Vyjadřování k jednotlivým záležitostem probíhalo v plénu na základě zpráv jednotlivých referentů pod vedením prezidenta komise. Vytíženost tělesa dokazuje např. jednání z 10. 11. 1770, kdy přišla celestinská žádost o přijetí tří kandidátek na pořad coby 11. věc z 24 – viz Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Kultus-Katholisch, Ktn. 851, Fasz. 3, Sign. 11.93 v. J. 1771 G. Abth.

²³⁵ Např. NA, FK, Gubernial Decret mittelst welchen die allerunterthänigsten Preces deren Celestinerinnen wegen Aufnehmung zweyen Canditatinen um guttachten communiciret werden, 23. 10. 1764.

příslušnému hejtmanství). Celý schvalovací proces se tak obyčejně roztáhl do jednoho roku, výjimkou nebylo ani víceleté (nejčastěji dvouroční) jednání.²³⁶

Do načrtnutého rámce se za dobu přítomnosti celestinek v Čechách (1706-1782) povedlo vtěsnat celkem čtyřicet chórových a jedenáct laických sester. V následujících řádcích bude řeč především o těch prvních, neboť se k nim zachovalo nepoměrně více materiálu než k jejich služebným družkám.

5.1. CHÓROVÉ SESTRY

5.1.1. Počet a původ chórových sester

V prvním údobí (1706-1739), kdy jsou celestinky nějakým způsobem součástí šporkovského světa, vznikl zárodek společenství okolo fundátorovy dcery, usazený na nevládném hradě v Hradišti. Tato skupina ovšem – jak bývá v případech osazení prvního řeholního domu v nové zemi obvyklé – nepřišla z jednoho mateřského kláštera. Očekávatelný profesní dům slečny Šporkové doplnil patrně pro nízký věk komtesy a jejich družek (okolo 20 let, z nichž bylo cca 5 prožito v čerstvě založeném bolzanském klášteře) klášter ve Steyru.²³⁷ Odtud dostala skupina vedení v podobě dvou sester, které se také vystřídalily v čele hradištského domu coby převorky. Kvůli neuspořádanosti nadace tu v prvním dvacetiletí proběhla pouze jedna vlna vstupu novic (před 1709)²³⁸ a osazenstva v dalších letech přirozeně ubývalo. Příjem sester mohl být obnoven až po královské konfirmaci, kdy je klášter doplněn nejprve o dvě příchozí z düsseldorfského konventu (1725)²³⁹ a na přelomu 20. a 30. let o dvanáct nových sester, přičemž příjem poslední z nich souvisí s povoleným navýšením počtu na osmnáct. Tolik duší také skupina čítá při svém odchodu do Prahy. Druhé údobí existence, trvající do zrušení institutu roku 1782,

---

²³⁶ Kupř. vyřizování žádosti o vstup Františky de Pauly Vražďové z Kunvaldu se administrativně rozběhlo 29. 6. 1780 a poslední guberniální dekret s jejím definitivním zapovězením je pak datován k 22. 3. 1782 – tamtéž, [Elench celestinských záležitostí vyřizovaných prostřednictvím Fundační komise, 1764-1782].

²³⁷ NA, AČK, inv. č. 2690, Von Gottes gnaden..., 22. 10. 1705.

²³⁸ SOkA Hradec Králové, BA, kt. 6, inv. č. 88, sign. IV o 1, [Soupis sester], nedat. (okolo 1709).

²³⁹ NA, APA, inv. č. 3717, [Hradecký biskupský vikář Sax pražské konzistoři], 29. 10. 1748.

přivedlo do zdi kláštera v Andělské zahradě celkem šestnáct chórových sester. Vyjma koncesované slečny z roku 1739 přicházejí až v posledním dvacetiletí existence konventu. Poslední dvě novicky byly přijaty v červenci 1779 a závěr kandidátského zájmu přichází roku 1780, kdy žádost o vstup mezi chórové sestry neúspěšně podala osiřelá Františka de Paula Vražďová z Kunvaldu.²⁴⁰

Česká historiografie zaregistrovala celestinky až v souvislosti se zájmem o osobnost zakladatele hradištského kláštera na konci 19. století a to nemnoho, co bylo o řádu dosud napsáno, téměř bez výjimky souvisí se šporkovským bádáním.²⁴¹ Klášter se tu pochopitelně nacházel na samém okraji pozornosti, a proto se mu dostalo jen zběžného hodnocení, shrnutého do dvou vět: 1. že zůstal „výlučnou, s českým prostředím naprosto nesrostlou cizineckou enklávou“ a 2. že „byl značně exkluzivní, přijímající většinou šlechtičny.“²⁴² Oba předběžné závěry je nutné korigovat, mimo jiné i pomocí následující tabulky:

	Šlechtický původ	Měšťanský původ	Původ z „nižších stavů“	Neznámý původ	Celkem	Procentní podíl
Čechy	10	4	9	-	23	57,5
(východní Čechy)	(1)	(2)	(6)	(-)	(9)	(22,5)
(Praha)	(1)	(2)	(-)	(-)	(3)	(7,5)
Morava	1	-	-	-	1	2,5
Slezsko	1	-	1	1	3	7,5
Rakousy	-	1	-	1	2	5
Korutany	1	-	-	-	1	2,5
Štýrsko	1	-	-	2	3	7,5
Tyrolsko (Bolzano)	-	2	-	-	2	5
Bavorsko	-	-	1	-	1	2,5
Jülich-Kleve	2	-	-	-	2	5
Švýcarsko	-	-	-	1	1	2,5
Neznámý	-	-	-	1	1	2,5
Celkem	16	7	11	6	40	100

Tab. 1, Původ chórových sester, n=40, 1706-1782

Jak vidno, chórových sester z českých zemí byly u celestinek téměř dvě třetiny. Zbytek připadá takřka výlučně na zakladatelskou skupinu, pocházející vyjma slečny Šporkové ze „spádových oblastí“ obou mateřských klášterů: k Bolzanu patří

²⁴⁰ Guberniální dekret oznamující toto zamítnutí nese datum 24. 2. 1782, tedy den před vyhlášením zrušení konventu a dva před jeho oznámením sestrám – NA, FK, [Repertorium 1764-1782].

²⁴¹ Hubený celestinský výzkum 20. století ohraničují dvě monografie: Heinrich BENEDIKT, *Franz Anton Graf von Sporck (1662-1738). Zur Kultur der Barockzeit in Böhmen*, Wien 1923 (zejm. s. 143-147) a v přemnohém z Benedikta vycházející výše i dále citovaná práce P. Preisse.

²⁴² P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 37-38. Srov. V. ČAPSKÁ, *Between Revival*, s. 30.

ono Švýcarsko, k Steyru pak Bavorsko.²⁴³ Skladbu doplnily původem jülišské panny z Düsseldorfu. V pražském údobí celestinek se mezi sestrami ocitají pouze dvě dívky zpoza Českého království: Rakušanky (Bruck-an-der-Leitha, Fackelstein), jejichž cestu do Prahy nejsme ovšem schopni rekonstruovat.

Kandidátky z českých zemí registrujeme v řádu už od roku 1707. V hradištském údobí podtrhněme Východočešky: čtyři z panství F. A. Šporka (tři dokonce přímo z Hradiště), tři slečny z vrchlabského patrimonia Šporkova přítele Václava Humberta Morzina (1675-1737) a dvě další z Hradce Králové. Spolu se zakladatelovou dcerou tvoří více než pětinu celkové sestavy chórových sester. Napovídají, že hledání osazenstva pro odlehlý klášter neznámého řádu nebylo asi jednoduché, na druhé straně mohlo být předzvěstí budoucího zájmu o odchod do kláštera u dívek z tohoto regionu, v jehož srdci vzniknou první ženské kláštery až roku 1856.²⁴⁴ Tato převaha kandidátek z hradeckého kraje kontrastuje s pouhými třemi Pražankami z období po roce 1739, z nichž dvě slečny do řádu vstupují navíc až téměř na samotném konci (1777 a 1778). Dodejme, že obcovací řečí komunity uvnitř i vně byla němčina, s tím, že minimálně dvě dívky dávaly přednost českému jazyku: např. královéhradecká Marie Eugenie Bláhová, která byla roku 1748 v rámci kanonické vizitace vyslýchána česky (jako jediná z konventuálek, mezi nimiž byla i její německy obcující starší sestra Marie Nepomucena).²⁴⁵ Zdali jí tato skutečnost nějak signifikovala, nelze spolehlivě říci. Ticho klausury však slovník nepotřebuje.

---

²⁴³ Pro srovnání: z 19 sester, které v okamžiku odchodu „české skupinky“ dlely v Bolzanu, přímo z místa pocházelo 7, dalších 5 pak bylo z blízkého okolí (2 např. z Brixenu). Zbylé sestry (např. ze Štýrska či Nizozemí) pak povětšinou patřily k „zakladatelské skupině“, která s bolzanskou fundátorkou přišla do Tyrol z mateřského kláštera ve Steyru – Archiv des Stiftes Muri-Gries, Bestand Coelestinerinnenkloster, Litt. H, Tit. IV, Fasc. IV., nr. 4, Verzeichnisse der Nonnen, Professtage, bei Wahlen, 1697-1767.

²⁴⁴ T. PETRÁČEK, *Čas vznikání*, s. 541. Jedná se o domy sester Notre Dame v Hradci Králové a Žlebech, a boromejky ve Valdicích. První ženský konvent (kutnohorské voršilký) se v hradecké diecézi ocitl až administrativním úkonem, když bylo její území roku 1784 rozšířeno o chrudimský a čáslavský kraj – Tamtéž, s. 540. Do té doby si musely Východočešky hledat jiná místa pro své zasnoubení s Kristem, tak jako již o půlstoletí dříve odcházely podobně „neuspokojené“ Severočešky např. do klášterů v Lužici – Jan ZDICHYNEC, *Sindt Beyde von Ostritz Armer leudt Kinder...* (Osazenstvo ženských klášterů v Horní Lužici v 16. a 17. století), in: Lenka Bobková – Jana Konvičná (edd.), *Korunní země v dějinách českého státu*, Praha 2005, s. 449-450.

²⁴⁵ NA, APA, inv. č. 3703, *Visitatio canonica monasterii Annunciarum vulgo Caelestinorum Neo Pragae die 7. Augusti Anno 1748.*

Ještě více zkoriguje dosavadní charakteristiku českých celestinek zhodnocení sociálního původu panen.²⁴⁶ Mezi šlechticami nalézáme (a to jen v zakladatelské skupině) pouze dvě říšské hraběnky (štýrskou Trauttmannsdorfovou a samozřejmě domácí Šporkovou), navíc šlechtictví dosti čerstvého (1623 a 1664),²⁴⁷ a jednu říšskou svobodnou paní z Korutan, sice s delším rodokmenem, ale pramalým významem (Gallová z Gallensteinu).²⁴⁸ Ostatní dámy reprezentují v některých případech sice letité, nicméně pouze zemské a maximálně rytířské rody (Rousecká z Ejváně, Rudalská z Řičan, Meceradová z Rajchvaldu, Malovcová z Malovic, tři Mladotovny ze Solopisk, rytířka z Warnsdorfu a z čerstvějších predikátů Losy z Losenau, Baulerová z Hohenburgu a konečně slečna ze Schwarzenfeldu).²⁴⁹ Urozenosti odpovídalo i postavení rodin: v Hradišti se jedná převážně o typickou nižší úřednickou šlechtu (nejčastěji ve službě mocnějšího rodu), v Praze pak o nejnižší aristokracii vojenskou. Uvedený výběr potvrzuje tušení, že František Antonín Špork – navzdory veškerým legendám – neměl v soudobé stavovské obci zdaleka takové postavení jako mezi vykonavateli uměleckých děl; vlivnější šlechtické domy do „jeho“ kláštera své dcery nevyslaly.²⁵⁰ V případě důstojnických dcer (jako kapitána wolfenbüttelského regimentu Karla von Warnsdorff či kapitána callenbergovského regimentu v Praze Franze Baulera von Hohenburg) z pražského období byly matky kandidátek často již po smrti. Nabízí se tak domněnka, že dívky byly do kláštera „odloženy“ – jedné bylo již téměř 30 let – kvůli předpokládanému menšímu finančnímu zázemí otců a z toho vyplývající menší „ceně na manželské burze“ a tedy přítěži v podobě nucené péče, jež mohla být navíc kdykoliv narušena přeložením otce či jeho jednotky jinam.

Je překvapivé, že v hlavním městě nevstupovaly k celestinkám ty, které bychom tu zřejmě očekávali nejvíce – zdejší měšťanské dcery. Výjimkou je ratolest novoměstského měšťana a správce záduší od sv. Štěpána Johanna Elgera, Marie

---

²⁴⁶ V tabulce operujeme se třemi obvyklými stavovskými okruhy. Vymezení prvních dvou je jasné, pod pojmem „původ z nižších stavů“ jsou míněni poddaní, jejichž struktura bude na příslušných místech upřesněna.

²⁴⁷ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, II, Praha 2010, s. 373 (Trauttmannsdorfové) a s. 297–298 (Šporkové).

²⁴⁸ Johann Friedrich GAUHEN, *Des Heil. Röm. Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexicon*, Leipzig 1740, s. 598.

²⁴⁹ K Rouseckým viz Josef PILNÁČEK, *Rody starého Slezska*, Brno 2010, s. 294–297; k ostatním příslušná hesla v P. MAŠEK, *Šlechtické rody*, I, II.

²⁵⁰ Srov. Jiří KUBEŠ, „Votre Excellence est trop philosophe“. *Pobyt Františka Antonína Šporka u císařského dvora v roce 1727*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 25–44.

Viktorie (1765). Příčinu lze spatřovat zřejmě v existenci dalších ženských klášterů v obci, které mohly poptávku po vstupu uspokojit mnohem lépe.²⁵¹ Obraz doplňuje skladba sester z posledního stavu: v zásadě se jedná o dcery vrchnostenských úředníků a zaměstnanců. Pro hradištské období podtrhneme opět částečné samozásobitelství fundátora (vstup tří děvčat z rodiny důchodního hradištského panství Bergera a příbuzné poddaného Parziska z šporkovské Lysé nad Labem), do Prahy pak přicházejí z relativně vzdálených míst – kde se o celestinkách dověděly? – povětšinou dcery zemřelých oficiálů (správce Koptik z jezuitského panství Liběšice,²⁵² výběrčí daní Grün ze slezského Javoru či *director* Schiller ze schwarzenberského Českého Krumlova). Pro chudé sirotky představuje klášter ideální zaopatření. V průběhu let podíl poddanských profesek pozvolná vzrůstá na úkor šlechtického elementu (11 aristokratických profesek z Hradiště vs. pětice z Prahy).

Ne zcela hladké doplňování personálního stavu celestinského konventu může dokládat i častá místní a rodinná multiplikace (která ovšem do jisté míry eliminuje potíže s hledáním kandidátek). K obláče spolu, nebo jen s krátkým časovým odstupem, často přistupovala děvčata z jednoho místa/panství (1728 jedna Vrchlabanka a 1732 dvě z Hostinného, nebo 1776 a 1777 dvě dámy z Krumlova), a přítomnost jedné členky rodiny přiváděla do kláštera často další příbuzné (např. 1707, 1727 a 1730 zmiňované Bergerovny z Hradiště či 1728, 1759 a 1761 Mladotovny ze Solopisk), někdy přímo rodné sestry. Tato skutečnost vedla někdy v kláštorech k vytváření různých partikulárních skupinek,²⁵³ což se u celestinek projevilo patrně jen jedenkrát po vyhlášení celestinské krity roku 1748, kdy konventuálky obviňovaly převorku Marii Anastázii von Zouteland mimo jiné z toho, že nadržuje a v lecčems ulevuje své vlastní sestře Marii Felicitas.²⁵⁴

---

²⁵¹ Jak např. dovozuje Marie MACKOVÁ, *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 66, docházelo u novoměstských voršilek – aritmeticky vzato – k cca 1 kandidatuře ročně. To – opět čistě technicky – znamená, že jen za dobu existence celestinek v Praze mohlo být za stejné situace zasnoubením s Kristem uspokojeno 42 kandidátek. Naopak nepřítomnost ženských klášterů ve východních Čechách může částečně osvětlovat vyšší přítomnost panen z těchto končin.

²⁵² Zde je možná linka: panství bylo ve vlastnictví klementinské koleje, odkud pocházeli někteří zpovědníci celestinek; srov. Jaroslav MACEK, *950 let litoměřické kapituly*, Kostelní Vydří 2007, s. 181-183.

²⁵³ Srov. E. KUSTATSCHER, *Die Welt*, s. 117.

²⁵⁴ NA, APA, inv. č. 3703, *Visitatio Canonica Monasterii Annunciarum vulgo Caelestinorum Neo Pragae die 7. Augusti Anno 1748*.

To všechno nás vede neodvratně k závěru – který bude muset být pochopitelně ještě zpřesněn na pozadí výzkumu jiných (pražských) klášterů –, že daleko větší zájem o kandidaturu dívek měly spolu s fundátorem samotné celestinky (a nikoliv naopak) a že vstup do konventu nebyl zřejmě chápán jako zvlášť prestižní záležitost, o kterou by se děvčata bouřlivě ucházela. Dokládá to i fakt, že z pražského období se dochovaly pouze tři žádosti o vstup, které nebyly kladně vyřízeny: jednou proto, že byl zrovna ústav v krizi (1748),²⁵⁵ podruhé proto, že personální stav chórových sester byl momentálně naplněn (1758)²⁵⁶ a konečně proto, že vnější okolnosti vstupu do kontemplativního řádu již nepřály (1780-1782).²⁵⁷

5.1.2. Vstup do kláštera a zapojení do jeho správy

Za dobu existence celestinského konventu v Čechách vstoupilo do jeho noviciátu 32 děvčat a vyjma jedné – která opustila klášter záhy kvůli nemoci (1779) a nepočítáme ji tedy mezi chórové sestry – se také staly chórovými sestrami. Poměr profesek hradištského a pražského období činí 16:15 a dokládá, že (i) v tomto ohledu byl dlouho nekonsolidovaný klášter na propůjčeném hradě v Podkrkonoší jaksi úspěšnější než po vyřešení existenčních potíží v hlavním městě. Pro přijetí k celestinkám byl vyžadován věk alespoň 15 let, klidná, učenlivá a srdečná povaha a ochota snášet vše, co s sebou život v klášteře nese; o vstupu pak rozhodovala hlasováním kapitula, která se musela vyslovit dvoutřetinovou kladnou většinou.²⁵⁸ Po dvou až třítýdenním „zkušebním“ životě v klášteře ve světských šatech následovala obláčka a život v noviciátu pod dohledem zkušené sestry.²⁵⁹ K složení profesního slibu přistupovaly kandidátky v souladu se závěry *Tridentina*²⁶⁰ po minimálně ročním noviciátu alespoň ve věku 16 let. V takřka všech případech mezi vstupem a obláčkou českých celestinek uběhla obvykle měsíční doba, profese se pak konala

---

²⁵⁵ NA, APA, inv. č. 3717, [M. E. Breidigambová převorce konventu], 14. 12. 1748.

²⁵⁶ NA, FK, [Fundační komise převorce konventu], 21. 3. 1765. Žadatelka Jakobina Januschova získala dispens k vstupu až v případě smrti některé dosavadní sestry, a nakonec byla přijata u voršílek.

²⁵⁷ Výše zmiňovaná žádost hraběnky Vražďové z Kunvaldu.

²⁵⁸ *Constitutionen*, kap. 17. Von dem Eingang der Novitzen in unser Closter, s. 168-170.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 177-178.

²⁶⁰ Hlava 15. Dekretu o řeholnicích a jeptiškách – *The Canons and Decrees*, s. 246.

zpravidla přesně za rok (za všechny příklad Marie Josefy Mladotové ze Solopisk, pro níž byly klíčovými daty 22. listopadu 1761 a 1762, shodou okolností den jejich narozenin). K definitivnímu ukotvení v řádu došlo v případě jednatřiceti českých celestinských profesek v následujícím věku:

Profese v ... letech	Počet sester
16-19	5
20-25	15
26-29	9
30+	2
Celkem	31

Tab. 2, Věk profese chórových sester, n=31, 1709-1779

V nejmladší věkové skupině nalézáme výhradně dívky, které k celestinkám vstoupily v hradištském údobí. To může opět svědčit o jistém (Šporkově) cíleném hledání rodin, jejichž zájem o zasnoubení konkrétní, nejčastěji (nej)mladší dcery s Kristem byl jakousi od počátku vědomou strategií, zatímco v pražských letech se znovu neubráníme dojmu, že některé dámy již odkvetlého mládí mohly mezi celestinky vstoupit, až když nebyla možnost jinde.²⁶¹ Může ho potvrzovat i skutečnost, že rodiče nabízeli za vstup těchto starších slečen poměrně vysoké částky – např. roku 1779 to bylo 1 500 zl za vstup téměř třicetileté Marie Xaverie Schwarzenfeldové, což úřady jako v jiných podobných případech neschválily.²⁶² Konfirmační privilegium z roku 1724 povolovalo *Einkleidungskosten* v maximální výši 500 zl – částky nad tento plán byly ovšem po zamítnutí vtělovány do různých půjček, které pak rodičové „nezávisle“ na dceřině vstupu do kláštera darovali na patriční úrok ústavu jako výraz křesťanského dobrodiní.²⁶³ Měšťanské a poddanské dcery k celestinkám přinášely částky obvykle o řád i dva nižší (okolo 150 zl). Není vyloučeno, že podobná platba byla zvláště po bankrotu roku 1748 jednou z podmínek přijetí (v Praze si peníze přináší každá kandidátka²⁶⁴), byť explicitně o tom nemáme

²⁶¹ Proto příjem nových kandidátek – jistě na rozdíl od jiných klášterů – neovlivnil nijak dvorský dekret z roku 1770, kterým se stanovoval minimální věk pro složení profesního slibu na 24 let – P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, IV, s. 249-251 (Ordensgelübde).

²⁶² NA, FK, [Repertorium 1764-1782].

²⁶³ A po zrušení kláštera žádali po eráru jejich řádné splátky – např. NA, ČG-PU, kt. 682, sign. F2 21/8, [Johann Christoph a Sidonie Elgerovi českému guberniu], 30. 12. 1782.

²⁶⁴ V Hradišti bylo ovšem záhodno nějaký peníz rovněž přinést, neb – jak již víme – Šporkova fundace stačila pouze na 12 chórových sester. Z roku 1729 tak máme zprávu o tisícizlatkovém odkazu

žádnou zprávu a řádové konstituce to přímo vylučují.²⁶⁵ Dodejme, že nejnižší „vstupné“ (80 zl) zaplatila na samém konci existence kláštera dcera lesmistra Marie Kajetána Königová z Regensburgu, doposavad luteránka.²⁶⁶ Možná jí byly nějaké ty drobné odpuštěny a její příchod byl chápán jako úspěch v konverzi zbloudilých.

Na druhou stranu by bylo jistě chybou, kdybychom nahlíželi na vstup do kláštera jako na plně pragmatickou (či dokonce nutnou, nebo vynucenou) záležitost. Na rozdíl od takového celestinského konventu v Mariboru, odkud známe jeden dlouhodobě se táhnoucí případ žádosti o propuštění (příslušná sestra sem byla nucena vstoupit jako patnáctiletá bez vědomí matky),²⁶⁷ se v Čechách žádá „ztracená“ dívka neobjevuje. Ve všech formulářích *examenů*, které s pannami před vstupem do noviciátu a poté ještě před složením profesního slibu sepisovali zástupci místního ordináře, se to naopak hemží slovy o „svobodném vstupu do řádu a kláštera“, pocitech „silného povolání od Boha“, odhodlání „být navždy spojena s Ním“ a „raději snášet všechny útrapy [řeholního života], než se někdy vracet do bláhového světa (*in die eitle Welt*)“.²⁶⁸ Před vstupem do noviciátu se examinátoři kandidátek také vyptávali, proč si za místo zasnoubení s Bohem vybraly právě řád Zvěstování P. Marii. Vyjma řídkých formulací typu „že zde je obzvláštním příkazem ochrana Matky Boží“,²⁶⁹ zdůrazňovaly dotazované zejména „tichou samotou“, „uzavřenost kláštera“ či „důležitost mlčení“. Ve všech těchto spirituálních znacích řádu byly slečny utvrzovány a posilovány v kázáních u příležitosti vstupů a profesí, které byly důležitým přechodovým rituálem na cestě z „laického“ světa do světa „duchovního.“²⁷⁰ „Neb spojení s Kristem není možné než odloučením od světa,“ navíc na místě, které se shodou okolností jmenuje Andělská zahrada, jež je „zavřená

---

jistého Johana Františka von Settenfelda z Brna *für eine mittellose Candidatin* – ANK, VUK, kt. 86, Chronolisches Verzeichniss...

²⁶⁵ *Constitutionen*, kap. 17 Von dem Eingang der Novitzen in unser Closter, s. 170.

²⁶⁶ NA, APA, inv. č. 3717, Priorissa Monialum Caelestinarum (...) pro Commissario ad instituendum Examen cum (...) Joanna Catharina Königin (...), 2. 7. 1779.

²⁶⁷ Österreichisches Staatsarchiv Wien (dále ÖSA), Allgemeines Verwaltungsarchiv (dále AVA), Kultus-Katholisch, Nonnen, Ktn. 644, Cölestinerinnen zu St. Andrä 1779/1780.

²⁶⁸ Všechny zachované exameny pocházejí až z pražských dob (z let 1760-1779) a jsou uloženy v NA, APA, inv. č. 3717.

²⁶⁹ Exemen Profitendae apud VV. Caelestinas Neo-Pragae die 16. Januari Anno 1760, Anna Josefa Kuhnbachin – Tamtéž.

²⁷⁰ Srov. Veronika ČAPSKÁ, *Misionářky mikrokosmu – Řeholní ideál v kázáních při příležitosti vstupu žen do olomouckých klášterů*, in: Martin Elbel – Ondřej Jakubec (edd.), *Olomoucké baroko. Proměny ambicí jednoho města*, 1, Olomouc 2010, s. 198. Onen přechod podtrhovaly i další proměny, např. přijetí nového duchovního jména (pod nímž jsou v tomto textu uváděny všechny celestinky).

jak klíčem, tak ústy (*durch die Schlüsselung des Munds*)!²⁷¹ – jak rozvádí třeba jeden z motivů slavnostního kázání k profesi Marie Emanuely Losy von Losenau.²⁷¹ Stejného posilování se pak dostávalo sestrám v průběhu jejich klášterního života nesčetněkrát, ať již při běžných duchovních cvičeních či různých kolektivních svátcích a slavnostech, jako bylo např. vysvěcení konventního kostela.

Při vstupu do kláštera přijímaly dívky podle zvyklostí řádu nová duchovní jména. U celestinek byla trojdílná – jejich první částí bylo ze zřejmých důvodů vždy jméno Maria, kritéria výběru dalších dvou (z nichž bylo obyčejně užíváno jen to první) bohužel neznáme. Zdá se, že plně záležel na osobních, nejčastěji duchovních preferencích, podle nichž byl vybírán příslušný patron/ka konkrétní sestry.²⁷² Lze snad konstatovat, že výběr jména Viktoria mohl být nějakou připomínkou zakladatelky řádu Marie Viktorie Fornari (jejíž řádové jméno vzniklo přidáním přízviska Marie k jménu křestnímu, přičemž tato situace se ve sledovaných konventech již zřejmě nikdy neopakovala²⁷³). Někdy mohl rozhodnout o výběru některého ze jmen svátek patrona, který připadal na den profese (příklad Marie Antonie Josefy, jejíž sliby připadly na svátek sv. Josefa 19. března). Zvláštní případ a doklad dnešní nelehké odhalitelnosti duchovního jména představuje Anna Mecerodová z Rajchvaldu (Marie Ignácie Václava, profese 1709), která si zřejmě druhou část řádového jména vybrala podle svého otce Ignáce Václava.²⁷⁴

Rok po složení profese mají žít chórové sestry ještě podle předpisů pro novicky²⁷⁵ a za tři roky získávají v kapitule aktivní (mohly být volené) i pasivní (mohly volit) hlas při výběru jednotlivých činovnic konventu.²⁷⁶ Ten probíhá na výročních zasedáních, kde se obsazují jednak větší *officia* (*vornehmste*, s „volebním obdobím“ tři roky²⁷⁷), mezi něž patří převorka, podpřevorka, jejich poradkyně

---

²⁷¹ Johannes STEINER, *Gott mit dem Mensch...*, nepag.

²⁷² U zakladatelky a jejích spolusester, které roku 1604 vytvořily první celestinský konvent z Janově, klíč k výběru jména tvoří osobní duchovní preference: „Die Nahmen, die sie an selben Tag erkiset (...), waren folgende. Victoria behielte den ihrigen und nennete sich mit Beyfügung deß Nahmens Maria: Maria Victoria, Vincentina nahme den Nahmen Maria Magdalena, Maria wollte Maria Johanna heissen, der Clara gefielle Maria Francisca und der Caecilia auß eigener Wahl der Nahmen Maria Anna“ – viz Fabius Ambrosius SPINOLA, *Das Leben der ehrwürdigen Dienerin Gottes, der Mutter Mariae Victoria, Stiffterin deß Ordens deren Annuntiaten Caelestinen*, Linz 1681, II, s. 4.

²⁷³ Přinejmenším ve sledovaných komunitách v Steyru, Bolzanu, Hradišti a Praze.

²⁷⁴ Srov. P. MAŠEK, *Šlechtické rody*, I, s. 638.

²⁷⁵ *Constitutionen*, kap. 17 Von dem Eingang der Novitzen in unser Closter, s. 179.

²⁷⁶ Tamtéž, kap. 13 Von Erwöhlung der beamten deß Closters, s. 151.

²⁷⁷ Stanoveno už v 16. stol. coby reformační obrana proti nehodným celoživotním abatyším – J. A. K. McNAMARA, *Sisters in Arms*, s. 395.

diskrety a novicmistryně, a jednak ta menší (*geringste*, volená každoročně), zajišťující každodenní chod společenství chórových sester, od péče o oděvy a refektář, přes kostel a sakristii až po knihovnu a vrátnici kláštera.²⁷⁸ Z hradištského období máme zachovány především obecné zprávy o výměnách převorek a podpřevorek, záznamy o obsazení jiných funkcí jsou více než sporadické; není ani jisté, zda probíhaly přesně v intervalech, které vyžadují regule. V Praze se ovšem nejpozději od roku 1748 volby vyšších úřednic odbývaly pravidelně v rámci kanonických vizitací. Při nich konzistorní vyslanci také zvolené panny potvrzovali, vyjma převorky, o jejíž písemnou konfirmaci žádal poté ordináře samotný konvent.

Správní struktura komunity není zúžena na úzký kruh vybraných sester, v ideálním případě může zahrnovat téměř dvě třetiny předepsaného rozsahu komunity.²⁷⁹ Ideál pochopitelně korigují konkrétní podmínky. Jiné bylo období, kdy na starém hradě dlela pouze malá skupinka profesek, jiný pobyt v Praze, kdy se o celkový počet 15 funkcí (z nichž třeba diskrety byly v klášteře vždy minimálně dvě) dělilo více dam. Neudivuje proto, že slečna Marie Aloisie Kajetána Šporková v letech 1706-1712 plní v šesti- a vzápětí osmičlenné komunitě (často i současně) povinnosti sakristiánky, prokurátorky neboli hospodářky, dozorkyně nad domácími a ručními pracemi, správkyně klášterního zařízení, dozorkyně v hovorně, fortnýřky (to z malých úřadů) a konečně pak diskrety a převorky.²⁸⁰ Tak rychlá „kariéra“ ji potkala v průběhu necelých deseti let pobytu v řádu (a to před příchodem do Hradiště žádnou funkci nadržela), zatímco kupříkladu sestra Marie Terezie Aloisie von Warnsdorf (vstup 1770) za víceméně srovnatelnou dobu 12 let do zrušení kláštera stihla vystřídat pouze tři oficii, a to navíc jen z ranku těch menších (šatnářka, sakristiánka, fortnýřka).

Hledáme-li nějaká pravidla obsazování vnitřních úřadů konventu, musíme na prvním místě jmenovat věk a spolu s ním očekávanou životní zkušenost. V Praze se to projevilo dlouholetou převahou hradištských sester ve správě komunity. Příkladem budiž skupinka profesek, které vstoupily do řádu takřka souběžně okolo roku 1730 a skoro všechny se také dožily zrušení kláštera. Při příchodu do Jindřišské

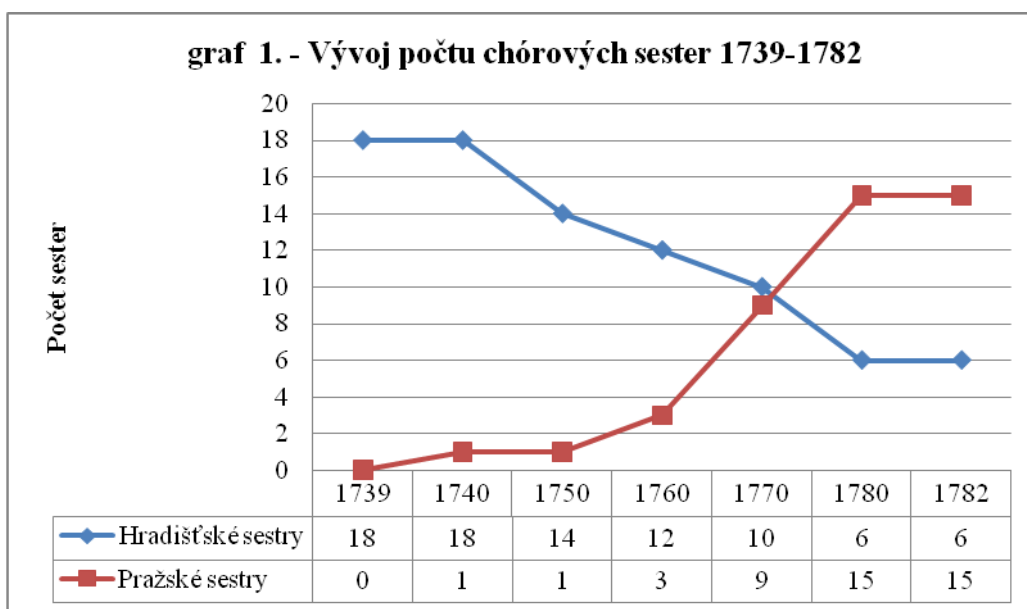
---

²⁷⁸ *Constitutionen*, kap. 13 Von Erwählung der Beamten deß Closters, s. 152n. Nejde ovšem o péči absolutní. Profánnější služba (vaření, topení, zahradní práce apod.) byla v rukou laických sester.

²⁷⁹ Až 20 panen z předpokládaného počtu 33 chórových sester – srov. Tamtéž, s. 153.

²⁸⁰ SOKA HK, BA, kt. 6, inv. č. 88, sign. IV O 1, ...Vermög der 16 Capitl ... (fol. 6).

ulice se jednalo o poměrně čerstvé členky komunity, jež např. k roku 1741 zastávaly převážně funkce vintířek či hlídaček nemocných.²⁸¹ Důvěra v jejich schopnosti roste pozvolna na přelomu 40. a 50. let, kdy umírají někdejší souputnice slečny Šporkové. Každá z dam postupně pozná správu takřka ve všech jejích aspektech a každá z nich za čtyřicet let vystřídá více než polovinu oficií (jedna dokonce devět, zbylé šest až sedm). Všechny si ve správě naleznou (či jim komunita přisoudí) jistou specializaci, k níž mají ostatní družky na dlouho odepřený přístup. To je případ funkcionářské „rekordmanky“ Marie Aloisie Penckové (vstup 1733), která se koncem 40. let stala diskretou (a funkci nepřetržitě držela do r. 1771 a poté znovu na samotném konci roku 1782), ale vedle toho byla v různých dobách fortnýřkou, novicmistryní, sklepistryní či správkyní refektáře a před rokem 1775 po dvě tříletá období podpřevorkou. Týká se to stejně tak i dlouholeté prokurátorky a od roku 1748 převorky Marie Kajetány Antonie Mladotové ze Solopisk (vstup 1728), která stála v čele konventu až do začátku 70. let. Nejdéle spravovala nějaký úřad vyžadující jisté „nespirituální“ schopnosti (což je možná důvod omezené rotace sester v podobných funkcích) Marie Gabriela Malovcová z Malovic (vstup 1731), která byla trvale v letech 1753-1781 prokurátorkou.

²⁸¹ NA, APA, inv. č., 3717, [Arcibiskupská confirmace nižších úřednic pro rok 1741], 1. 2. 1741. Vintířka (v orig. *Windnerin*) je hlídačkou u klášterní fortny, která operuje s výše zmiňovanou vintou.. Její „nadřízenou“ je pak fortnýřka, která dohlíží na provoz vrátnice jako celku a otevírá brány domu, je-li to z nějakého důvodu nutné.

Pražské profesky byly z držení vyšších úřadů dlouho spíše vyřazeny. Povšimněme si „odložené“ kariéry první pražské sestry, oné „nadpočetné“ Marie Emanuely Losy von Losenau (sliby 1740). Té je poprvé svěřena nějaká funkce (šatnářka) až po třinácti letech klášterního pobytu, kdy zřejmě klesly síly hradištských sester pod hranici umožňující plynulý chod instituce v dosavadním personálním obsazení. Do první vyšší funkce (diskreta) byla Marie Emanuela zvolena takřka přesně v okamžiku, kdy počet pražských profesek převážil nad žijící hradištskou sestavou (1772), a není možná bez zajímavosti, že se rozhodla po zrušení kláštera pro odchod do světského stavu.²⁸² Třeba je to jen pouhá shoda náhod, může však jít i o náznak toho, že u celestinek vládla někdy atmosféra, v níž se ne každá žena mohla cítit zcela komfortně.

5.1.3. Správa úřadů

„Startovacími“ úřady u celestinek se stávaly ty, které s sebou nesly nejvíce běžného pracovního nasazení a které se zároveň nevyznačují žádnou obzvláštní specializací, jak ukazuje přehled pražských profesek:

Prvně zastávaný úřad	Počet pražských profesek	Procentuální podíl
Vintířka	5	35,7 %
Šatnářka	4	28,6%
Hlídačka nemocných	2	14,3%
Dispenzátorka	2	14,3%
Správkyňe refektáře	1	7,2%

Tab. 3, První funkce chórových sester, n=14, 1760-1782

Jedinou sofistikovanější rolí je v tomto případě snad *infirmatrix*, která byla v jednom případě svěřena přímo sestře „zběhlé v lékárnictví“,²⁸³ Marii Ignácii Koptikové (vstup 1765), jež ji proto začala vykonávat hned, jak splnila všechny předepsané podmínky pro zapojení do správy společenství. Zpravidla po jednom až

²⁸² NA, ČG-DK, kt. 66, sign. F 6/2, Protocollum Commissionis abgehalten den 22ten Julii 1782 in dem aufgehobenen Kloster deren Coelestinerinnen in der Neustadt.

²⁸³ NA, FK, Gubernial Decret mittelst welchen die allerunterthänigsten Preces deren Celestinerinnen wegen Aufnehmung zweyen Candidatinnen um guttachten communiciret werden [koncept], 23. 10. 1764.

dvou „volebních období“ začínají k uvedeným funkcím přibývat další, jejichž obsazení prokazatelně koresponduje krom zkušeností a věku také se sociálním původem sester. Tento vnější faktor – jak se zdá – se nepodařilo uvnitř české komunity celestinek nikdy zcela eliminovat, ačkoliv bychom zřejmě očekávali, že za zdmi maličkého kláštera, jehož obyvatelky spíše vítaly příchod každé nové spolusestry, nemusí podobná otázka hrát zásadní roli. Pohled do následujících čísel, která se týkají všech pražských chórových sester, tento předpoklad vyvrací:

	Celkem	Šlechtický původ (%)	Měšťanský původ	Původ z nižších stavů	Neznámý původ
Převorka	4	2 (50%)	1	1	-
Podpřevorka	7	4 (57%)	1	-	2
Novicmistryně	4	2 (50%)	-	1	1
Diskreta	8	4 (50%)	1	2	1
Fortnýřka	10	6 (60%)	1	1	2
Prokurátorka	4	3 (75%)	1	-	-
Sakristiánka	6	3 (50%)	-	2	1
Dozorkyně prací	3	2 (66%)	-	-	1
Šatnářka	5	3 (60%)	-	1	1
Dispenzátorka	5	2 (40%)	1	1	1
Knihovnice	4	1 (25%)	-	1	2
Správkyně refektáře	4	1 (25%)	1	1	1
Hlídačka nemocných	4	1 (25%)	2	1	-
Vintířka	13	3 (23%)	3	4	3

Tab. 4, Obsazení úřadů dle původu sester, n=27, 1748-1782; funkce zapsané v pořadí, jak je uvádějí konstituce

Je patrné, že šlechtickým dcerkám byly některé funkce přidělovány méně (mohli bychom je označit v hierarchii úřadů za ty nejnižší?). Obecně se jedná o ta officia, jejichž výkon byl tělesně náročnější. Naopak tam, kde přichází ke slovu spíše

řídící a duševní schopnosti, urozené dámy jednoznačně vedou (to je i případ fortnýřek, hlavních strážkyň celestinské klausury). Jejich přítomnost mezi „pracujícími“ pak byla důsledkem zvyklostí, popřípadě zvláštních okolností. Mezi vintířkami bychom tak našli již zmiňovanou Marii Emanuelu a spolu s ní staré urozenější sestry, které se do funkce vracely na samém konci své „kariéerní“ dráhy, aby byly konventu ještě prospěšné. Trvalou správu refektáře svěřila kapitula záhy po složení slibu – zjevně z důvodu, že jiná čerstvá síla nebyla k mání – Marii Scholastice Baulerové z Hohenburgu (1766), jež ovšem k této funkci v různých letech přibírala blízké povinnosti dispenzátorce neboli správkyně zásob, později diskrety a nakonec těsně před zrušením kláštera i superiorce. O knihovnu se dekádu po roce 1753 stará Marie Anna Rusecká z Ejváně (sliby 1727), jistě pro svůj výkon na poli překladu z francouzštiny, dedikovaného první pražské převorce Marii Anastázii.²⁸⁴ „Nejšlechtičtější“ postem byla prokurátorka, obsazovaná navíc až do roku 1781 výhradně někdejšími hradištskými profeskami, mezi nimiž mohla být ještě stále živá vzpomínka na krach roku 1748, „kdy v celém domě nebylo nic jiného než chudoba.“²⁸⁵ Naopak třeba jasná převaha „prostých“ knihovnic může svědčit o tom, že studium nemuselo náležet u celestinek k hlavním projevům aktivní kontemplace.²⁸⁶ Potvrzuje to i fakt, že poslední knihovnice Marie Magdalena Beyerlová (poddanského původu, sliby 1778) stihla vedle tohoto úřadu vykonávat i práci šatnářky a že v posledním roce existence kláštera nebyl úřad ani obsazen.

Předchozí data lze doplnit o některé další údaje, díky nimž se naznačené tendence ještě zpřesní. Sledujme opět osudy čtrnácti pražských profesek v informačně nejpokrytějším období na pozadí jejich celého pobytu u celestinek:

---

²⁸⁴ Luc VAUBERT, *Die Andacht zu Jesu Christo Unserem Herrn In dem Allerheiligsten Sacrament des Altars*, Prag 1741.

²⁸⁵ NA, APA, inv. č., 3717, [Převorka arcibiskupu pražskému], nedat. (2. pol. r. 1748).

²⁸⁶ Svědčí o tom i doporučená skladba knihovny o dvaceti titulech, zahrnujících většinou životopisy mučedníků a běžnou mravoučnou literaturu. Je nutné dodat, že seznam vznikl zhruba 100 let před příchodem sester do Čech – *Reglen und Unterrichtungen*, kap. 38 Die Bücher, welche über Tisch gelesen und mit denen das Closter versehen werden solle, s. 134-136.

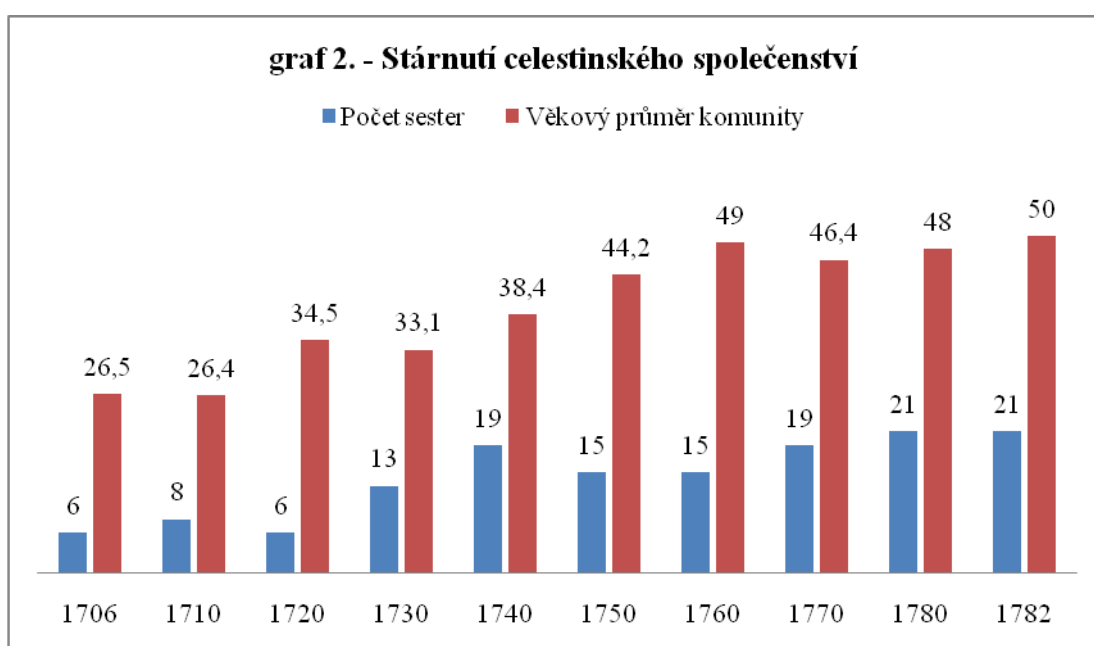

	Celkem	Průměrný věk při nástupu úřadu	Průměrný pobyt v klášteře v době získání úřadu	Dříve zastávané úřady	Souběžně zastávané úřady	Později zastávané úřady	Pozdější převorky
Převorka	2	32,5	6	1,5	0,5	0	-
Podpřevorka	2	39	15,5	2,5	0	2	-
Novicmistryně	3	43,3	23	3	1,3	2	-
Diskreta	2	45	21	2	1,5	1,5	-
Fortnýřka	4	41,5	23,25	3	0,5	0,5	-
Prokurátorka	1	37	16	3	1	1	-
Sakristiánka	3	37,6	17	1	0	2,3	-
Dozorkyně prací	1	37	8	1	1	1	-
Šatnářka	5	28,2	8,6	0,4	0,25	2	-
Dispenzátorka	3	28,6	4	0,3	0	2,3	-
Knihovnice	1	31	3	0	1	1	-
Správkyně refektáře	2	29	5	0,5	0,5	3	-
Hlídačka nemocných	3	35,3	9,6	1	0,6	1,6	1
Vintířka	8	35,25	11,5	1	0,14	1,4	2

Tab. 5, Okolnosti držení jednotlivých úřadů, n=14, 1760-1782; funkce zapsané v pořadí, jak je uvádějí konstituce

K zjištěným – a vlastně nijak překvapivým – skutečnostem patří vyšší věk a počet dříve zastávaných funkcí u držitelek vyšších úřadů a zásadnějších úřadů nižších (fortnýřka, prokurátorka), dále potvrzení, že některé specializované funkce zůstávaly déle v rukou schopných (hlídačka nemocných), že největší fluktuace a nejnižší věk při nástupu byly mezi fyzicky pracujícími (šatnářka, vintířka), že pracovně náročnější funkce byly zároveň jakýmsi předpolím další konventní služby (dispenzátorka, správkyně refektáře, ale i sakristiánka), nebo že některé funkce mohly být jakýmsi bonusem k jiným (týká se zejména poradkyň převorky – diskret, ale i novicmistryň, které vzhledem k poměrně řídkému přílivu novicek nebyly u celestinek zaměstnáním „na plný úvazek“). Srovnání s čísly v předchozí tabulce opět dokládá, že pražské profesky (ergo mladší sestry) byly dlouho spíše v služebním postavení vůči někdejšími hradištským sestrám (poměr vintířek je tu 8:5 ve prospěch Prahy, dispenzátovek 3:2 a šatnářek dokonce 5:0; naopak u fortnýřek převažují panny z hradištských dob v poměru 3:2, u podpřevorek 5:2, u prokurátorek pak 3:1 a konečně u diskret 4:1). Největší počet sester se v Andělské zahradě vystřídal při ostraze klausury – v rolích vintířek a fortnýřek – což nás asi u tak přísného řádu, jakým jsou celestinky, nemůže zarážet.

Protože pracujeme jen s jistou výšeí chórových sester, nemůžeme zobecnit všechna získaná data. To se týká zejména prvního a posledního řádku tabulky. Na první pohled zaujme relativní mládí převorek konventu, kombinované s nezkušeností ve správě jiných důležitých „portfolií“ patrnou z posledního sloupce tabulky. Tato skutečnost patrně souvisí s dalším důležitým předpokladem práce pro komunitu – zdravotní dispozicí. Vzhledem k potížím, s nimiž se české celestinky v oblasti rozšiřování svého personálního stavu potýkaly, není překvapivé, že máme co do činění s trvale stárnoucím (a churavějícím) společenstvím.²⁸⁷

Stárnutí komunity nezabránilo ani dva hromadnější vstupy okolo roku 1730 (11 novickek) a koncem 70. let (sedm s průměrným věkem 24 let).

V 2. polovině 60 let se práce pro komunitu neúčastní jen tři nejstarší sestry (66, 58 a 53 let), o devět let je to již plná polovina chórových sester.²⁸⁸ To na jedné straně poskytuje konventu významný argument v žádostech o přijetí nových sester, na

²⁸⁷ Když tedy po dvou desetiletích koncem 50. let 18. století vrátily úřady celestinský konvent mezi ženské řádové instituty s noviciátem, čekal pražské profesky život v zhruba padesátileté komunitě, výrazně starší, než s jakou se setkávaly mimo klášterní zdi. Pro 18. století se uvádí podíl věkové skupiny 15-20letých na 45%; osob starších 50 let bylo jen o něco málo nad desetinou; srov. Ludmila FIALOVÁ – Pavla HORSKÁ – Milan KUČERA – Eduard MAUR – Jiří MUSIL – Milan STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998, s. 155n. V klášteře jsou poměry takřka opačné.

²⁸⁸ ÖSA, AVA, Kultus-Katholisch, Stiftungshofbuchhaltung, Serie B, Ktn. 590, Fasz. 448, Nr. 8, Spezifikation deren Personen, welche Anno 1776 den 5ten December in dem Kloster denen Annunciaten Caelestinen befindlich sind.

druhou stranu to však znamenalo, že ty neschopné (*untauglich*) postupně přestaly vykonávat – nebo nemohly, když úřady stav konventu v rámci vyřizování žádostí pravidelně prošetřovaly – jakoukoliv funkci. K slovu se tak na nejviditelnějším místě musely vzhledem k celkové kondici společenství dostat nezkušené. Když roku 1772 znovu neobhajovala svou funkci dosavadní dlouholetá představená Marie Kajetána Mladotová ze Solopisk (vstup 1728, v úřadu od 1749, předtím mj. správkyně refektáře, prokurátorka a fortnýřka), stala se převorkou sestra Marie Antonie Leschitzová (sliby 1766 ve věku 27 let) se čtyřletou zkušeností vintířky. Již za pár let byla kárána arcibiskupem Příchovským, že se z domu vytratil mír a zápal a do klauzury vstupují světší lidé.²⁸⁹ Její nástupkyně Marie Ignácie Koptiková byla ještě o rok mladší.²⁹⁰ Lze jen spekulovat, nepředěšel-li nakonec zásah Josefa II. nějaké krizi, která by třeba vedla k samovolnému rozpadu společenství. Dodejme, že z kanonického hlediska musel být nízký věk obou posledních převorek podmíněn nějakým nedochovaným dispensem, zatímco tak hubená předchozí „kariéra“ byla zcela v pořádku. Vedle příkladného života, vůdcovských a ochranných schopností je u celestinek jediným omezením věk: převorka (i podpřevorka) má být minimálně čtyřicetiletá a od složení profesních slibů ji má dělit alespoň osm (v druhém případě pět) let.²⁹¹

To že vyšší věk nemusí být za všech okolností zárukou rozumného vedení komunity a ctného života, dokládá případ první pražské představené Marie Anastázie. Do Čech přišla tato budoucí představená se svou vlastní sestrou Marií Felicitas na přání hradištských sester již roku 1725 z Düsseldorfu, aby tu povznesla

---

²⁸⁹ NA, APA, inv. č. 3717, Decret an die Coelestinerinnen, 1. 1. 1778. Situace je označena za počátek „úpadku, chladu, tlení, hříšného a trestuhodného zacházení se svátostmi“. Není vyloučeno, že tu máme opět do činění s výstižným popisem výše analyzovaného stavu komunity. Nesvár tedy mohl pramenit z několikrát naznačované hypotézy, že celestinský konvent byl patrně tím nejokrajovějším řeholním domem v Praze (a dost možná že v celých Čechách) a jeho příslušnice nemusela ke vstupu do řádu přimět výjimečná spiritualita či charisma celestinek, nýbrž jistá životní nutnost. Většina sester tak mohla vůli k individuálnímu zabezpečenému přežití nadřadit vůli k životu v souladu s řádovými konstitucemi a zásadami.

²⁹⁰ Tamtéž, Protocollum visitationis canonicae et electionis superioris monasterii monialium coestinarum Neo-Pragae, 28. 11. 1778.

²⁹¹ *Constitutionen*, III, kap. 1. Von dem Amt der Priorin a kap. 2. Vom dem Amt der Suppriorin, s. 123-130. Ze sedmi převorek, které se v čele českých celestinek vystřídaly, oněm biofilmním podmínkám vyhověly čtyři. Krom sester z přelomu 70. a 80. let byla výjimkou jistě s ohledem na „zakladatelské“ zásluhy Marie Aloisie Kajetána Šporková, která se stala priorkou po náhlé smrti své předchůdkyně v 25 letech. Relativní mládí převorek vynikne tváří v tvář věkovitosti podpřevorek, které vyjma zakladatelského období před rokem 1717 byly v době své volby minimálně padesátileté (rozmezí 51-71 let).

„slabou a uvadající rostlinku“ hradištského konventu.²⁹² Vedení šporkovské fundace přebírá rodačka (*okolo 1680) z jülišské pevnosti, před vstupem do řádu svobodná paní Tilling von Zouteland, v březnu 1726²⁹³ a převodem francouzských celestinských duchovních cvičení *auf der Frantzösischen in die Teutsche Sprach* hned následující rok dokazuje, že její intelektuální schopnosti se přinejmenším na poli překladu vyrovnají zakladatelově dceři Marii Eleonoře.²⁹⁴ Na léta jejího vedení zároveň připadlo stěhování konventu do Prahy (od r. 1730) a nákup pozemku (1733-1735) a stavba řeholního domu (po 1736). Většina Anastáziiných písemně podchycených kroků ovšem naznačuje, že její přístup ke klášternímu žití byl poměrně neortodoxní. To záhy poznal i František Antonín Špork – jenž si rovněž rád ze zásad čehokoliv vybírával jen ty, co mu (momentálně) vyhovovaly –, pro něhož Anastáziiným příchodem skončila léta omezeného přístupu do hradištské klausury²⁹⁵ a klášter nedaleko živého Kuksu se tak mohl konečně stát hmatatelnou součástí jeho reprezentace. O představené hovořil jako o „rozumné, zběhlé a konventu velice prospěšné ženě“,²⁹⁶ která se navzdory své příslušnosti k „jednomu z nejpřísnějších řádů“²⁹⁷ trvale stala součástí jeho *milieu*: pravidelně přijížděla mezi kúkské hraběcí hosty a koupala se v tamních lázních,²⁹⁸ účastnila se šporkovských lovů a udělování šlechticových obskurních řádů,²⁹⁹ nebo chodívala za kmotru dítkám hraběcího služebnictva.³⁰⁰ Podobné poměry zřejmě panovaly v celém klášteře, jak to dokládá

²⁹² NA, APA, inv. č. 3703, [Kopie dekretu kolínského biskupa Reuxe z 17. 10. 1725], 29. 10. 1748.

²⁹³ NA, SR, inv. č. 487, sign. 62 A17, [F. A. Špork představené hradištských celestinek], 7. 3. 1726.

²⁹⁴ *Heylsame Quelle Nachsinnender Gedanken, Oder Geistliche Betrachtungen / Uber den Stand, die Statuten, Schuldigkeiten, Tugenden, und Adachts Übungen deß H. Ordens Mariä Verkündigung ... übersetzt Durch M. A. G. F. V. Z.*, Prag 1727. Písmeno G. v iniciálách překladatelčina jména značí patrně zkratku jejího světského jména, prozatím neznámého. Klášter jí byl „prvním společníkem Pravdy, místem klidu duše a tichým přítelem citu, který již v neklidu světa, jenž pokrytectvím ničí naší prostotu, neznáme.“ – tamtéž, Vorrede. Jednání s duchovní vrchností stran aprobaty díla a s tiskárnou ve věci tiskařské materie vedl Špork – NA, SR, inv. č. 490, sign. 62 A20, [F. A. Špork hradištské představené Marie Anastázií], 20. 11. 1727. Kniha byla vytištěna v arcibiskupské tiskárně vedené J. A. Schilhartem.

²⁹⁵ Poslední takový spor – ne nepodobný tomu, který přispěl k roztržce s řádem roku 1711 – vedl hrabě s Anastáziinou předchůdkyní roku 1720 – SOkA HK, BA, kt. 14, inv. č. 160, sign. IV o 1, [F. A. Špork biskupu hradeckému], 8. 9. 1720.

²⁹⁶ Tamtéž, [F. A. Špork hraběti Sarntheinovi], 26. 12. 1726.

²⁹⁷ To jsou přímo slova Šporkova životopisce, který jimi opisoval duchovní dráhu hraběcí dcery – F. van der ROXAS, *Leben Eines Herrlichen Bildes*, s. 26.

²⁹⁸ Např. HKH, sign. ZK KU 6978, Seemans Tagebuch 1731, květen a červen.

²⁹⁹ HKH, sign. ZK KU 6982, Seemans Tagebuch 1735, říjen a listopad.

³⁰⁰ Např. SOA Zámorsk, Sbírnka matrik Východočeského kraje, inv. č. 3456, sign. 61-4, Matrika narozených Choustníkovo Hradiště (1715-1754), 12. 2. 1734, fol. 141.

např. pobyt jedné hradištské sestry v Kuksu, když zde byli návštěvou její příbuzní.³⁰¹ V Praze, kde z mnoha důvodů na podobný společenský život nebylo místo, si již celestinky na svou představenou koncem 40. let stěžovaly. Prý v kapitule sedávala na honosnějším místě,³⁰² nechávala neustále otevřené dveře od parlatoria, kde nebyl ani zámek a do domu vstupovali cizí lidé prodejci ryb počínaje.³⁰³ Když vešlo navíc ve známost převorčino hospodaření, arcibiskup Manderscheid „velmi nehodnou a špatně jednající“ představenou nejprve sesadil a roku 1749 i se sestrou na přání její i ostatních celestinek odeslal zpět do Düsseldorfu.³⁰⁴ Vnitřní hnutí myslí této řeholnice zrekonstruuje jen stěží, zřejmě se na něm podepsala skutečnost, že Marie Anastázie zahájila svou celestinskou dráhu coby konvrška, jíž byla dlouhých 19 let³⁰⁵ a poté již nevykla striktním pravidlům, a navíc na periferii, v Hradišti, nebylo životně nutné (a snad ani možné, neboť existenciální závislost konventu na Šporkovi byla velká) plnou měrou naplňovat čtvrtý slib celestinek. Zvyk pak v Praze nešlo potlačit.³⁰⁶

Stejně tak nelze zobecnit údaje o vintírkách. Získaná data (tab. 5) zkresluje zmiňovaná přítomnost starších sester, které hlídaly u fortny na konci své řeholní služby.³⁰⁷ Tento fakt je také příčinou zjištěného nízkého počtu následně zastávaných úřadů (a vysokého věkového průměru) v předposledním sloupci tabulky, přestože z logiky nejobvyklejšího „startovního“ úřadu tomu muselo být přesně naopak.³⁰⁸ Zvláštní případ – a další doklad důležitosti zdraví – představuje celoživotní vrátná Marie Prokopie Mladotová ze Solopisk (vstup 1759). Až v polovině 70. let je jmenována jako fortnýřka, avšak souběžně plní na rozdíl od jiných období stejnou funkci další sestra. Nemáme pro to explicitní doklad, ale svou roli zde mohl hrát i

---

³⁰¹ Seemans Tagebuch 1731, 5. a 7. 8.

³⁰² NA, APA, inv. č. 3717, [Výčet chyb představené], 26. 2. 1749.

³⁰³ Tamtéž, [Arcibiskupská konzistoř celestinkám], nedat. (1748/49).

³⁰⁴ Tamtéž, [Arcibiskupský dekret bývalé představené], nedat. (1749). Na cestu si dotyčné musely půjčit u směnárníka Azzoniho – NA, APA, inv. č. 3703, [Kvitanice Marie Anastázie], 25. 2. 1749.

³⁰⁵ Tamtéž, Visitatio canonica monasterii anuunciarum vulgo caelestinarum Neo Pragae die 7. Augusti Anno 1748.

³⁰⁶ Jak se dodržování pravidel v pražském období proměnilo (i z hlediska ordinátního dozoru), dokládá třetí bod arcibiskupského dekretu z roku 1778, který novou představenou Marii Ignácií nabádá, aby sestry nechodily *ani* na dvůr bez jejího svolení – NA, APA, inv. č. 3717, Decret an die Coelestinerinnen, 1. 1. 1778.

³⁰⁷ Např. uvedený věk získání úřadu v tabulce je tak mediánem, přičemž modus činí v tomto případě necelých 29 let.

³⁰⁸ Tak čekaly např. vrátnou Marii Viktorii Elgerovou (vstup 1766) v rozmezí let 1775-1782 ještě tři další portfolia, včetně prokurátorky a fortnýřky.

fakt, že rodiče této dámy byli velmi blízkými příbuznými (matka byla vlastní tetou otce), což možná nezůstalo beze stop na duševním zdraví jeptišky, neschopné zastávat zodpovědnější místo.³⁰⁹ Každopádně byla Marie Prokopie jedinou pražskou profeskou, která nikdy plně nespravovala žádné z vyšších konventních oficií. Vůbec k žádné odpovědnosti nebyla u českých celestinek povolána pouze jedna – Marie Xaverie von Schwartzfeld (vstup 1779). Krátce po přijetí do řádu u ní propukla prý zamlčovaná nemoc (chrlení krve), kvůli čemu byla vzápětí označena veřejně s poukazem na deklarované zdraví za lhářku,³¹⁰ a přestože s jejím vstupem se pojila vidina postupného přílivu 1 500 zl od jejich rodičů (jistě i coby úlevného za zmiňovaný *haematemesis*), důvěru již nezískala.

5.1.4. Na sklonku řeholního života

Je obecně rozšířeno mínění, že jeptišky ve starších dobách umíraly mladé.³¹¹ Ne tak u novoměstských celestinek. Při celopopulačním průměrném věku úmrtí 25 až 28 let³¹² se zdejší chórové sestry hravě promodlily do průměrného věku 62 až 63 let.³¹³ Tuto cifru asi prozatím osvětlíme tak, jak je to obvyklé v jiných studiích: pevným denním režimem, pravidelnou stravou, přiměřenou námahou, relativně velkým prostorem klauzury (v Praze klášter se zahradou), blízkostí zdravotní péče a nulovým nebezpečím úmrtí při vícenásobném porodu.³¹⁴ Dříve opouštěly vezdejší svět šlechtičny (průměr 59-60 let). Bude to zřejmě ovlivněno vyšším výskytem dam chatrnější kondice (připomeňme „incestní“ Marii Prokopii, dvě rytířky zemřely

---

³⁰⁹ To by potvrdzoval i relativně nízký (ve srovnání s ostatními) věk, kterého se dožila (Archiv hlavního města Prahy, Sbírká matrik, Matrika zemřelých Praha II – Nové Město, kostel sv. Jindřicha, 1771-1784, sign. JCH Z12, zápis k 9. 1. 1784), jakož i hojné odkazy ve prospěch řádu, které její rodiče vtělili do dceřiny závěti, s níž přišla do kláštera – NA, ČG-PU, sign. F 2 21/8, [Závěť Marie Prokopie (Barbory Karolíny) Mladotové ze Solopisk], 16. 1. 1766.

³¹⁰ NA, APA, inv. č. 3717, [Superiorka světícímu biskupovi pražskému], nedat. (1779).

³¹¹ Srov. např. Jitka RADIMSKÁ – Milena LENDEROVÁ, *Barokní čtenářky Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenbergová*, in: Milena Lenderová (ed.), *Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 138.

³¹² L. FIALOVÁ – P. HORSKÁ – M. KUČERA – E. MAUR – J. MUSIL – M. STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva*, s. 175.

³¹³ Sem nejsou započítány dámy, jež domem pouze prošly v rámci svého působení v řádu (dvě bolzanské, dvě düsseldorfské a jedna steyrská sestra), a ty, u nichž se nepodařilo zjistit mezní životní data.

³¹⁴ Srov. E. KUSTATSCHER, *Die Welt*, s. 126

okolo 30. narozenin). Pro srovnání dívky, u nichž lze prokázat původ z nižších (poddanských) vrstev, se u celestinek dožily v průměru téměř 66 let.

Tato data ještě doplníme údaji o délce pobytu za zdmi kláštera, počínaje profesním rokem první hradištské představené Marie Anselmy Alexie³¹⁵ a odchodem poslední excelestinky konče. Pomineme-li v následující tabulce oba krajní případy (které jsou spíše otázkou konkrétního fyzického ustrojení), pak více než polovina českých celestinek, u nichž byla zjištěna mezní životní data, prožila víceméně 50 let řeholního života (při spíše ranějším vstupu do řádu):

Pobyt v klášteře (roky)	Počet sester	Průměrný věk úmrtí ve skupině	Průměrný věk profese ve skupině
1-10	1	33	30
11-20	4	37,6	23,25
21-30	6	56,2	24,3
31-40	3	60,5	19,5
41-50	8	69,1	22,6
51-60	8	74,6	21,6
60+	1	94	29
Neznámý	9	-	-

Tab. 6, Smrt chórových sester vs. délka pobytu v klášteře, n=40, 1685-1832; vč. zjištěných působišť jinde

Není překvapením, že dříve umíraly dívky, které do řádu vstoupily spíš v pozdějším věku (okolo 24 let), kdy za sebou měly jistý „pohnutý“ život (např. oboustranné osiření) a v řeholi pak strávily nějakých dvacet až třicet let. V případě celestinek je ovšem nutné počítat s jedním vnějším faktorem – téměř všechny sestry, jejichž délka řeholního života dosahuje právě těchto hodnot, zemřely navíc v první dekádě po přenesení kláštera na Nové Město pražské, v dobách vícekrát zmiňovaného úpadku, kdy měl konvent problémy s pravidelným přísunem viktualií a nedostávalo se peněz na lékařskou péči.

Všechny dívky, které složily věčné sliby v Praze, se dožily konce kláštera a v případě, že se rozhodly pokračovat ve své tiché misi (15 z 21 profesek) v některém z obou nezrušených řádů,³¹⁶ čekal je ještě zhruba třicetiletý život. Věk byl jistě i jedním z faktorů, který o výběru dalších působišť po roce 1782 spolořozhodoval:

³¹⁵ Oberösterreichisches Landesarchiv Linz, Bestand Stiftsarchiv Garsten, Sch. 294 – Akten über die Stadt Steyr 1609-1769, Nr. 5 – Wahl der Priorin, Verzeichnisse des Schwestern im Zölestinerinnenkloster in Steyr 1650-1744, [Seznam sester], nedat. (1693/1694).

³¹⁶ Jak to povoloval dvorský dekret z 17. 6. 1782, P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, III, s. 534 (Klosterübertritt).

k alžbětinkám, jejichž zdravotní služba kladla na příslušnice řádu jistě větší nároky, odešly z Jindřišské ulice nejmladší sestry (narozené okolo roku 1750), zatímco u voršilek skončily i některé hradištské profesky, které se tu často dožily pozeňnaného věku (Marie Nepomucena Bláhová, zemřela roku 1794 ve věku 94 let, či Marie Aloisie Pencková, zemřela roku 1790 ve věku 87 let).³¹⁷ Předmětem dalšího zkoumání se může stát postavení, které excelestinky (a vůbec členky zrušených řádů) v nových společenstvích zaujímaly a jak tu k nim bylo přistupováno – tu jen uveďme, že např. u voršilek si v první řadě měnily své řeholní jméno („celestinská“ Marie byla u téměř všech nahrazena Annou), že některé chórové sestry se tu záhy zapojily do vyučování tamních žaček a některé jen obsluhovaly komunitu³¹⁸ a že minimálně dvě jeptišky brzy využily možnosti odejít do zahraničního konventu svého původního řádu.³¹⁹ Šest chórových sester se vrátilo do světského života: o důvodech můžeme jen spekulovat (věk to zřejmě nebyl, když výše uvedená doyenka konventu Marie Nepomucena své uplatnění našla), spíš bychom sázeli na nějakou nemoc. Vřak také ty, jejichž osudy po opuštění kláštera se podařilo vystopovat, v rozmezí následujících dvou let zemřely. Poslední chórová sestra někdejšího řádu Zvěstování P. Marii, Marie Valburga Krammerová (vstup k celestinkám 1778) zakončila pozemské žití u novoměstských voršilek roku 1832.³²⁰

5.2. LAICKÉ SESTRY

Poněkud skryty v dochovaných pramenech zůstávají služebné sestry. Není ostatně vyloučeno, že tomu tak mohlo být i v každodennosti komunity, když např. korespondence představených se o nich téměř nezmiňuje, a valnější zájem o ně po většinu času nejeví ani církevní, ani světské autority. Dlouho byly uváděny pouze

---

³¹⁷ NA, ČG-DK, Protocollum Commissionis abgehalten den 22ten Julii 1782 in dem aufgehobenen Kloster deren Coelestinerinnen in der Neustadt.

³¹⁸ M. MACKOVÁ, *Voršilky*, s. 54.

³¹⁹ Mj. poslední převorka českých celestinek – NA, ČG-DK, sign. F 6/10, [Představená hradčanských voršilek Duchovní komisi], 15. 10. 1784.

³²⁰ NA, fond Voršilky-konvent Praha, kn. 48, Soupis v Pánu zesnulých členek řádu sv. Voršily v Praze II, nepag.

coby přívažek k vizitačním seznamům chórových sester a zpovídány jen rámcově,³²¹ v materiálech úřadů se trvale objevují až v 70. letech, kdy dostává proces schvalování jejich kandidatury víceméně stejnou podobu jako v případě chórových kolegyň. Proto i následující informace mají pouze rámcový charakter.

Jisté upozadění laických sester zakládají už řádové konstitute, které jim zapovídají účast na chórových modlitbách a společnou četbu žalmů, byť by i uměly číst (*sie schon wohl lesen können*).³²² Neúčastnily se tedy ani kapituly, natož aby tu měly nějaké volební právo a možnost zastávat jakoukoliv vyšší funkci. Tato omezení asi predestinovala i původ konvršek. Z jedenácti, které složily slib u celestinek, můžeme bezpečně zařadit čtyři a předpokládat, že drtivá většina ostatních pochází ze stejných vrstev. Ty městske (Bolzano, Staré a Nové Město pražské) byly dcerami obchodníka s husami, komorníka a sloužícího, ta venkovská (panství Karvinských z Karviné Kosova Hora u Příbrami) byla z rodiny poddaných – odlišnost od chórových sester z podobného prostředí je patrně v oné znalosti písma a četby. Ačkoliv ani ta nemusela být pravidlem, když se se minimálně jednou, roku 1771, uvažovalo o tom, že řady sester chórových rozšíří konvrška Kateřina Wagnerová.³²³ Zřejmě není překvapením, že laické sestry pocházely převážně z Čech,³²⁴ výjimky se vyskytují jen na počátku. Innsbrucká Marie Anna Steigenbergerová s bolzanskou Kateřinou Schweighofferovou přišly do Čech s družkami slečny Šporkové, které musely být odkázány na jistý způsob předepsané péče i v průběhu cesty z Tyrol.³²⁵ K obsluze hradištské komunity byly přivzaty ještě dvě laické sestry po roce 1732, další přicházejí až v Praze (1740-1777). Ač ani tu nebylo nikdy dosaženo kýženého počtu sedmi, vyskytovaly se konstantně v konventu alespoň tři (jak zakládala

---

³²¹ Např. NA, APA, inv. č. 3717, *Protocollum visitationis canonicae auctoritate Archi-Episcopalis ordinaria die 18. Octobris 1775 Neo-Prage in monasterio sanctimonialium coelestinarum habitae*. Padala jen obecná otázka, co by život v klášteře eventuálně vytkly.

³²² *Constitutionen*, kap. 17. Von dem Eingang der Novitzen in unser Closter, s. 172.

³²³ NA, FK, kt. 35, sign. C V P 1, [Představená Marie Kajetána Fundační komisi], 6. 4. 1770. To by mohlo znamenat, že působení v řadách laických sester mohly některé dámy pokládat za jakýsi předstupeň před vstupem mezi chórové sestry (ostatně přijetí konvršek připadají na léta, kdy se osazenstvo chóru nerozšiřovalo).

³²⁴ Minimálně jedna pak běžně obcovala česky, jak dokládá její *examen* – Marie Anna Xaverie Rosová ze Starého Města pražského (nar. 1735) – NA, APA, inv. č. 3717, *Examen peractum in monasterio venerabilium virginum annunciatarum Neo-Prage sito die 21. Decembris 1761*.

³²⁵ Skupinu doprovázela i světská služebná Anna Kateřina Lachemanová, která patrně zajišťovala komunikaci putujících sester s okolím. Roku 1708 vstoupila v Hradišti do řádu coby chórová sestra Marie Viktorie Serafina – SOKA HK, BA, kt. 6, inv. č. 88, sign. IV o 1, [Seznam profesek], nedat. (1709).

fundační listina), nejčastěji však čtyři; teprve roku 1777 bylo dosaženo nakrátko počtu pěti. V některých dobách musely jejich povinnosti plnit chórové sestry, když se kvůli přísné observanci nesměly obrátit na světské služebnictvo, a pro samou práci tak zanedbávaly i chórovou modlitbu coby největší povinnost svého ústavu (*alß unsers Instituts größer Schuldigkeith*).³²⁶

Vzhledem k nedostatku zpráv nelze spolehlivě určit životní data většiny laických sester. Stanovení věku vstupu do řádu kolísá u zjištěných celestinek od 14 do 32 let, přičemž ty starší se – na rozdíl od chórových sester (tu bez nároku na zobecnění) – vyskytují v Hradišti (28, 29, 30 a 32 let), mladší pak v české metropoli (14, 17 a 24). Jasná odlišnost od chórových sester je v době, která uplynula od obláčky do složení slibu: s určitou opatrností – neb se našly pouze dva záznamy – můžeme konstatovat, že definitivní vstup do řádu přicházel po delším čase pobytu v klášteře (dva a čtyři roky). Možná si komunita potřebovala ověřit, že je na ženy opravdu spolehnutí, když mají obstarávat chod domu až do smrti: v jednom případě byla kandidátka po půl roce propuštěna s poukazem na to, že není schopna ujmout se práce.³²⁷ Žádné záznamy nezmiňují, že by některá sestra přinesla do klášteře nějaké jmění (to je nesporná výhoda pro chudé rodiče), předpokládejme tedy, že mohly být od případného „poplatku“ osvobozeny s tím, že jeho dostatečným ekvivalentem bude služba chórovým sestřím. Oba dochované exameny zároveň nehýří žádnými duchovními proklamacemi: např. Marie Marta Schmischková (obláčka 1773, sliby 1775) jen suše konstatuje, že je „se vším smířená a vstupuje [do řádu] dobrovolně.“³²⁸

Povinnosti laických sester jsou totiž plně zaměřeny na fyzickou práci.³²⁹ Konvršky mají být krom jiného silné (*starck von Leib*)³³⁰ a jejich činnost souvisí s kuchyní, prádelnou, šatnou, infirmatoriem, hospodářskou zahradou (péče o kurník a kočky, lovkyně hlodavců) a sakristií (kupř. nošení vody, péče o paramenta).³³¹ O přesném rozdělení úkolů u českých celestinek máme zprávu až ze samotného závěru

³²⁶ NA, FK, [Převorka a podpřevorka královně české], nedat. (1751/1752).

³²⁷ NA, FK, [Převorka Fundační komisi], nedat. (prosinec 1770). Byla by tak dvanáctou laickou sestrou.

³²⁸ NA, APA, inv. č. 3717, Examen pro novitiatu religioso, 30. 7. 1773.

³²⁹ Ke vzniku fenoménu *conversi* v prostředí cisterciácké ekonomické reformy stručně např. Herbert A. APPLEBAUM, *Work and the Monastic Movement*, in: Týž, *The Concept of Work: Ancient, Medieval and Modern*, Albany 2012, s. 206-207.

³³⁰ *Constitutionen*, III, kap. 16. Von Erwöhlung der andern geringeren Beamten, s. 171.

³³¹ *Regeln und Unterrichtungen*, kap. 43. Von den Aemften der Layen-Schwestern, s. 142-143.

jejich působení v Praze (1782). Z pěti laických sester se dvě pro pokročilý věk obsluhy domácnosti neúčastnily, zbylé (27, 28 a 37 let) jsou označeny jako prادلena a pomocnice u nemocných, sklepmistryně a konečně kuchařka.³³² Podobně jako u chórových sester i zde docházelo k pravidelné obměně na jednotlivých „pozicích“ – konstituce tu její výkon vkládají do rukou představené, která ji má provést každé čtyři měsíce, aby konvršky „nemusely pracovat vždy se stejnou námahou a měly i lehčí práce.“³³³ Vzhledem k tomu, že laické sestry vedly namáhavější život než jejich chórové souputnice, nebylo by překvapením, kdyby tomu odpovídal i jejich dřívější odchod z vezdejšího světa. I s vědomím nedostatku pramenů však musíme konstatovat, že tento předpoklad v případě celestinek zcela neplatí. Například v momentu rušení kláštera tu nalézáme dvě dámy v šesté dekádě věku, které po 42 a 57 letech řeholního života u celestinek a pak v jiných kláštorech dosáhly necelých 70 a v druhém případě 81 let. Nejvyššího zjištěného věku, 86 let, se po téměř šedesáti letech v řeholi dožila Marie Stanislava Wagnerová.³³⁴ Mezi konvrškami můžeme identifikovat ještě minimálně jednu osmdesátnici (+ 1765, 58 let v řádu), stejně jako se tu vyskytuje jistá Marie Josefa, která vstoupila k celestinkám někdy ve 30. letech a je zaznamenána pouze v listu hradeckého biskupa, kterým se roku 1736 povoluje odchod sester z hradecké diecéze.³³⁵ Slavnostního uvedení do pražského domu v květnu 1739 se ovšem nedožila.

Na rozdíl od chórových sester žádná z konvršek neopouští v roce 1782 řeholní stav. Za tímto krokem musíme jistě hledat zejména nulovou podporu (či přímo neexistenci) jejich rodin. Starší byly přijaty ve voršilských konventech na Hradčanech a v Kutné Hoře, mladší pak – opět vzhledem k předpokládaným požadavkům na výdrž v péči o nemocné – u novoměstských alžbětinek. Poslední excelestinská konvrška zemřela u pražských voršilek roku 1831.³³⁶

---

³³² NA, ČG-PU, sign. F 2 21/8, Verzeichnuß aller Geistlichen, so sich in unsern geistlichen Hauß deren Annuntiaten Coelestinen in der Königl. Neystatt Prag befinden, nedat. (březen 1782).

³³³ *Regeln und Unterrichtungen*, kap. 43, s. 145.

³³⁴ NA, Voršilky-konvent Praha, kn. 48, Soupis, nepag.

³³⁵ NA, AČK, inv. č. 2690, Original dimission von Königratzer bischof graf Wratislaw, nedat. (březen 1736?).

³³⁶ NA, Voršilky-konvent Praha, kn. 48, Soupis, nepag.

5.3. DUCHOVNÍ SLUŽBA U CELESTINEK

Jako všechny ženské řády a kongregace jsou celestinky v klíčových oblastech každodenní náboženské praxe – při zpovědi, sloužení mše a svatém přijímání – odkázány na kleriky mimo vlastní komunitu.³³⁷ Jelikož nevznikly coby II. řád doplňující mužské řeholní společenství, musejí se spolehnout na výpomoc jiných světských i řádových kněží, historicky nejčastěji jezuitů.³³⁸

Po zpovědníkovi se sestry sháněly již na začátku svého působení v Jindřišské ulici, když teprve dohlížely dojíždějice z Hradiště na adaptaci původního domu. Původně si pomýšlely na některého z augustiniánů od sv. Kateřiny nedaleko původně zamýšlené lokace konventu na Slupi, konzistoř jim však prozatím do rozhodnutí tamního představeného „přidělila“ klementinského Johanna Haselbauera (byť volit by se mělo spíše z novoměstských jezuitů).³³⁹ Své povinnosti plnil chvályhodně a pilně (*rühmlich und fleißig*), podle potřeby byl zastupován či doprovázen jiným otcem (Lauch, Peyeran, Rzepa)³⁴⁰ a při konventu působil ještě v roce 1749.³⁴¹ Rok před Haselbauerovou smrtí byl coby mimořádný zpovědník u celestinek ustanoven *sacrae linguae professor* Josef Bernek,³⁴² který je mj. autorem kázání u příležitosti vysvěcení konventního kostela P. Marie Bolestné,³⁴³ aby byl roku 1756 nahrazen dalším členem *Societatis Iesu*, tentokrát význačným matematikem, známým svou ctností (*berühmt in der Tugend*) Ignácem Mühlwenzlem (1690-1766).³⁴⁴ Jeho

---

³³⁷ Srov. Kristina KRÜGEROVÁ, *Řády a kláštery. 2000 let křesťanského umění a kultury*, Praha 2008, s. 258.

³³⁸ Už duchovní otec zakladatelky řádu Marie Viktorie Bernardino Zanoni (1538-1620) byl členem Tovaryšstva Ježíšova – <http://www.medee.it/400%20anni/Bernardino%20Zanoni%20sj%20.aspx> (16. 1. 2015), jezuité pečovali o celestinky i při jejich francouzských domech – Daniela Solfaroli CAMILLOCCI, *Maria Vittoria Fornari (De Formanri)*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani – Volume 49* (1997), on-line, [http://www.treccani.it/enciclopedia/maria-vittoria-fornari_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/maria-vittoria-fornari_(Dizionario-Biografico)/) (15. 1. 2015) nebo v 1. německém konventu Düsseldorfu – Ulrich BRZOSA: *Die Geschichte der katholischen Kirche in Düsseldorf. Von dem Anfang bis zur Sekularisation*, Köln 2001, s. 308, a jezuitští zpovědníci docházeli i do Hradiště.

³³⁹ NA, APA inv. č. 3503, [Arcibiskupská konzistoř představené Marii Anastázii, koncept], 20. 4. 1736.

³⁴⁰ NA, APA inv. č. 3717, [Představená Marie Anastázie arcibiskupu pražskému], nedat. (duben 1738).

³⁴¹ Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 21. 2. 1749.

³⁴² Tamtéž, [Arcibiskupský dekret Josefu Berneckovi], 29. 11. 1748.

³⁴³ Josephus BERNEK, *Das Vielfältige Heiligthum, Seltsame Erneuerung Und Schätzbahrste Zierde Des Neu-Geweyheten Gottes-Hauses Der Schmerzhaften Mutter Gottes Bey denen Wohl-Erwürdigen in Gott Geistlichen Jungfrauen B. V. Annuntiatæ*, Prag 1753.

³⁴⁴ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Kajetána arcibiskupu pražskému], 3. 4. 1756.

nástupcem se stal jezuita František Zeno, který sestřám věnoval svazek duchovních cvičení,³⁴⁵ a po jeho smrti roku 1781 přichází k celestinkám opět (nyní už bývalý) *missionarius* a kaplan z nedalekého sv. Jindřicha Mikuláš Gess,³⁴⁶ jenž u sester vydržel až do samotného konce konventu. Pokud byly vztahy zpovědníků s představenými na dobré úrovni, radili jim otcové občas v řízení společenství³⁴⁷ a doručovali jejich listy konzistoriálním adresátům,³⁴⁸ v dobách rozepří naopak převorky vliv kněží co nejvíce omezovaly a zkracovaly sestřám čas zpovědí a svatého přijímání.³⁴⁹ O zpovědníkův vstup do klauzury – příslušelo mu mj. poslední zaopatření sester – žádal konvent pravidelně co tři léta po volbě představené a rozdělení vnitřních úřadů arcibiskupa.

V případě nemoci mohli zpovědníky nahradit i světští kazatelé,³⁵⁰ což byli – po počátečním provizoriu *velebných otců Hibernů* (1736)³⁵¹ – neřádroví duchovní správci neboli administrátoři konventu, mezi něž patří např. již zmiňovaný fundátor několika zdejších mší František Dominik Fitz, pražský kazatel František Viktorín Bidčovský³⁵² nebo Johann Suchomel, který kdysi od konventu získal *titulus mensae* a působil tu od roku 1770 do zániku řádu.³⁵³ Duchovní správci se zároveň se zpovědníky dělili o benefícia ze tří celestinských mešních nadací, jak to známe ze samotného závěru existence konventu. Administrátor Suchomel tak roku 1782 sloužil mše z nadace svého dávného předchůdce Fitze, zatímco zpovědník Gess čerpal prostředky ze zbylých dvou nadání a za dobu svého působení u celestinek

---

³⁴⁵ Franciscus ZENO, *Achttägige Ignatianische geistliche Uebungen zum Gebrauch der Klosterfrauen des Ordens der Annunciaten Cölestinen*, Prag 1779.

³⁴⁶ NA, APA, inv. č. 3717, Priorissa monialium caelestinarum Neo-Pragae Maria Ignatia intimat obitum P. confesarii, 18. 6. 1781.

³⁴⁷ Viz např. Tamtéž, [Představená Marie Antonie svěřicimu biskupu pražskému], nedat. (1779).

³⁴⁸ Přestože to řádrové konstitute zapovídají – *Satzungen der Geistlichen der Verkündigung*, kap. I, Von dem Amt der Priorin, s. 126.

³⁴⁹ NA, APA, inv. č. 3717, [Výčet chyb představené], 26. 2. 1749.

³⁵⁰ Tamtéž, [Dekret arcibiskupa Přichovského, koncept], 16. 4. 1768.

³⁵¹ K. NAVRÁTIL, *Paměti*, s. 234.

³⁵² Z kázání, která vyšla tiskem (ovšem nepronosená u celestinek) lze zmínit např. *Angelský Panownjk w zemským Angelským Nebi Nad zemským Angeli Swatý Jozeff. Při Wegročnj Slawnosti Opatrowánj totiž téhož Swatého Jozeffa předstawen W Kázánj Welikému Shromážděnj Lidu, a gehu negswětěgssýho Bratrstwa (Titul.) Bratrům a Sestrám w Chrámu Páně Welebných PP. PP. Ržádu Karmelitánského swatého Hawla w Starém Městě Pražském Dne 23ho Dubna, Roku 1758. Od Cýrkewnjho Kněze Pátera Frantisska Wyktorýna Bidčowsky, AA. LL. et Philosophiae Magistro, SS. Theologiae Baccalaureo Formato, Welebných Pannen Ržádu Celestynského Administratora*. W Praze, Wytisštěno u Frantisska Hynka Kyrchnera, Královského Dworského Impressora. (1758) – Knihopis Digital Database, č. K01121, on-line, db.knihopis.org (10. 4. 2015). Zde lze nalézt další jeho díla.

³⁵³ NA, ČG-PU, kt. 682, sign. F2/21, nr. 283, Johann Suchomel, exped. 6ten Februar 1784.

odsloužil dohromady 365 mší.³⁵⁴ Z dalších duchovních lze zmínit ještě ty, kteří do konventu docházeli sem tam na výpomoc (jako jistý sakristián Antonín Müller, který se na tom základě přihlásil po rozprášení řádu o penzi, jež mu dle jeho mínění coby bývalému duchovnímu zrušeného konventu příslušela³⁵⁵), nebo zajížděli na jednorázové „akce“ jako osobní kaplan zakladatelových potomků, servita Gregor Maria Zink, který držel koncem 40. let v konventu exhortace.³⁵⁶

Vedle těchto takřikajíc terénních údů církevní hierarchie bděl vždy nad sestrami někdo z jejích vyšších pater. Zdá se, že v arcidiecézních strukturách mívali konvent (a dost možná že všechny ženské řeholní domy) přidělen generální vikářové, nebo pražští světící biskupové.³⁵⁷ Z nich měl k celestinkám jednoznačně nejbližší Antonín Vokoun (episc. 1748-1757), o němž byla již řeč v souvislosti s finančními problémy řádu koncem 40. let. Mezi biskupem a celestinskou komunitou se v průběhu sanace nemocného hospodářství vyvinul – můžeme-li soudit ze zachované korespondence – velmi vřelý vztah, projevující se už samotnými oslovenými typu *gnädigsten Papa*, nebo v cele německých listech ojedinělým *nejmilostivější V. N. Pantatíčku*. Biskupská náklonnost se krom pomoci s překonáním dluhové pasti projevila třeba v zprostředkovávání úředních žádostí,³⁵⁸ duchovními cvičeními sester,³⁵⁹ sháněním viktuálií³⁶⁰ nebo různými dary, jako byly kříž či obraz. Sestry Vokounovi neustále zdůrazňovaly, že ho nosí ve svém srdci (ba jim ho připomíná vajíčko, které jim posvětil na Velikonoce),³⁶¹ že jeho otcovská péče je skutečným poznáním Boží milosti,³⁶² při návštěvách ho hostily čokoládou a žádaly, aby pobyl celý den,³⁶³ a bývaly smutné, když někdy místo nich zajel jinam.³⁶⁴ Vzájemná láska

---

³⁵⁴ Tamtéž, nr. 183 a 184, Weltpriester Johann Suchomel, exped. 4ten Marty 1784.

³⁵⁵ Tamtéž, [Bývalá představená Marie Ignácie c. k. komisi pro rušení klášterů], nedat. (1782). Nakonec mu byl po různých urgencích přiznán pouze jeden měsíční plat s tím, že tu působil příliš dávno, příliš krátce a má si vydělat něco stranou – Tamtéž, sign. F2 21/8/178-101, [České gubernium c. k. komisi pro rušení klášterů], 4. 1. 1783.

³⁵⁶ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 28. 3. 1749.

³⁵⁷ Samy sestry je nazývaly svými „nepřímými vedoucími“ (*mittelbahren Oberhaupt*) – Tamtéž, [Představená Marie Ignácie arcibiskupu pražskému], nedat. (1775?). Vikářský úřad byl ostatně často předpolím biskupské kariéry.

³⁵⁸ NA, AČK, inv. č. 2690, [Novoměstský šestipanský úřad biskupu Vokounovi], 19. 5. 1752.

³⁵⁹ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená a diskrety arcibiskupu pražskému], nedat.

³⁶⁰ Tamtéž, [Prokurátorka Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 3. 10. 1748.

³⁶¹ Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 3. 4. 1749.

³⁶² Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 28. 3. 1749.

³⁶³ Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 23. 3. 1749.

³⁶⁴ To, když se od jezuitů dozvěděly, že byl u voršilek. Představená píše: „[Ich habe] deren gröster Schertz, wan nicht die Gnad haben, Ewer Hoch Bischofflichen Gnaden gnädig vätterliche Händ zu

našla své specifické zhmotnění i po Vokounově smrti v únoru 1757, kdy bylo na základě biskupova přání v kryptě konventního kostela, na jehož stavbu kdysi přispěl, uloženo v kovovém poháru jeho srdce.³⁶⁵ Někdy se osmělily celestinky dokonce o svého církevního patrona požádat: v 70. letech tak prosily arcibiskupa Příchovského, aby je coby novým nadřízeným oblažil (*mit einem neuen Oberrn zu begnädigen*) po odešlém biskupovi Kaiserovi generálním vikářem Františkem Xaveriem Tvrđým.³⁶⁶ Vokounova postavení ale patrně nedosáhl.

---

küßen, und werde alle Tag gefragt, ob nichts von unsern gnädigsten Herrn Vattern höre.“ – Tamtéž, [Představená Marie Kajetána biskupu Vokounovi], 2. 4. 1749, a dodává, že když z jeho úst slyší „meine Caelestinerinnen“, pak bývá „diese Wort ‚mein‘ vor allen andern zugehören mit 1000 und 1000 Frewd“.

³⁶⁵ Cor ex ultima voluntati illius tumulatum fuit apud moniales caelestinas, quibus durante vita 10 000 R pro aedificio ecclesiae donavit, et alia 10 000 R per testamentum legavit. – NA Praha, Řád piaristů, kn. 137, Annales (...) [a] 1752, pag. 112; srov. NA, ČSÚ, kn. 453, nepag.

³⁶⁶ NA, APA, inv. č. 3717, [Představená Marie Antonie arcibiskupu pražskému], nedat.

6. EPILOG

S nástupem císaře Josefa II. – za jehož narození se ve všech chrámech (i klášterních) zpíval v březnu 1741 ambroziánský chvalozpěv³⁶⁷ – vyvrcholil dlouhou sílící „protiklášterní diskurs“ známým zásahem, po němž už zřejmě nikdy v českých zemích fenomén řeholního života nezíská zpět takové místo, jaké zaujímal předtím.³⁶⁸ Veden nebyl primárně touhou rozprášit kontemplativní řády, nýbrž získat prostředky, osoby (to samozřejmě z mužských vysvěcených řeholníků), popřípadě budovy (tu některé klášterní kostely) k dalšímu rozkvětu církve chápanému zejména jako zahuštění církevní správy pro potřeby osvětleného státu.³⁶⁹ Pochopení u reformního panovníka našly pouze řády, jejichž místo v budoucích poměrech bude podepřeno nějakou společensky prospěšnou činností – v českých zemích je reprezentují jen milosrdní bratři a alžbětky se svými nemocnicemi, a piaristé, voršilky a anglické panny zabývající se vzděláváním mládeže.

Technicky byly úřady na provedení akce zřejmě připraveny dobře, majíce zkušenost s hromadným uzavíráním jezuitských domů a řešením situace jejich náhle „osiřelého“ osazenstva.³⁷⁰ Příprava na novou situaci (úřední podchycení řeholních domů a omezení jejich výdajů) probíhala hned první rok po nástupu nového vladaře. Po oficiální linii se projevila nařízenými stran přerušeni veškerých styků domácích klášterů se zahraničím (včetně nákupu tisků, počítaje v to i breviáře, misály či antifonáře³⁷¹), dále stran přechodu pod dohled místních (arci)biskupů a politických úřadů,³⁷² zákazu jakékoliv výjimky ze stanovených *numerorum fixorum*³⁷³ a příkazu,

---

³⁶⁷ Viz např. A. NOVOTNÝ, *U staropražských cyriaků*, s. 223.

³⁶⁸ Srov. Eduard WINTER, *Josefinismus a jeho dějiny. Příspěvek k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740-1848*, Praha 1945, s. 114.

³⁶⁹ Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA, *Velké dějiny zemí Koruny české, X: 1740-1792*, Praha – Litomyšl 2001, s. 102n.

³⁷⁰ Srov. T. V. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 5-6; M. PAVLÍKOVÁ, *Josefínská Praha*, s. 91-97; Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, *Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.*, in: Zdeňka Hledíková – Jaroslav V. Polc, *Pražské arcibiskupství 1344-1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 209-210.

³⁷¹ P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, III, s. 426.

³⁷² Tamtéž, IV, s. 257, heslo „Ordensregulierung“.

³⁷³ Tamtéž, III, s. 503, heslo „Klösterpersonalstand“. Od celestinek známe takové výjimky např. z 2. poloviny 70. let, kdy – jak bylo již výše uvedeno – byly do domu přijaty nové dívky, aniž by ještě personální stav klesl úmrtím nemocných a starých sester pod povolené číslo 19.

aby veškeré náklady na vstup a pobyt noviců v kláštorech nesly jejich rodiny.³⁷⁴ Vedle toho se ve Vídni úřední cestou shromažďovaly údaje o jednotlivých řeholních domech, jak dokládá zpráva české Fundační komise Dvorské nadační účtárně stran finančního zdraví pražského celestinského konventu z března 1781. Komise upozorňuje Jeho Veličenstvo, že celestinky nemohou v žádném případě ze svého ročního příjmu 2 360 zl hradit živobytí 22 sester, které dělá na každou jednu 200 zl. Kapitál tak stačí na pouhých jedenáct dam a komise doporučuje, aby byl počet celestinek snížen právě na tuto míru.³⁷⁵ Kromě hospodaření klášterů byly sledovány i jiné podstatné údaje. V červnu 1781 mají kláštery poskytnout úřadům informace, na jejichž základě – viděno zpětně – bylo zřejmě definitivně rozhodnuto v souladu s osvícenským ideálem o jejich přežití, nebo zrušení. Ženské řády do tabel krajských hejtmanů hlásily počty svých chovanek (*Kostgängerinnen*), žaček (v náboženství a ručních pracích) a provozovaných nemocničních lůžek.³⁷⁶ Není překvapením, že ze všech jedenácti správních jednotek Čech, kde se nacházely ženské kláštery (čtyři pražská města a šest krajů), žádné z těchto podmínek nevyhovělo 13 řádových domů a že z těch novoměstských to byly právě celestinky.³⁷⁷

Rozhodnutí o konci klášterů, které „jsouce bez užitku, Bohu líbiti se nemohou“,³⁷⁸ padlo nejpozději na podzim 1781 a 12. ledna následujícího roku byl učiněn první konkrétní krok. Císařským reskriptem se zrušují všechny řádové domy, kláštery a hospice kartuziánů a kamaldulánů, dále poustevnická neboli lesní bratrstva (*Waldbrüder*) a konečně z ženských řádů karmelitky, klarisky, kapucínky a františkánky.³⁷⁹ Během následujících sedmi let postihl stejný osud v Českém království 74 klášterů, z toho 61 mužských s 960 řeholníky a již zmiňovaných 13 ženských s 380 mniškami.³⁸⁰ Mezi zrušenými ženskými kláštery byly některé s velmi dávnou a slavnou tradicí, mj. nejstarší český řeholní dům vůbec – klášter benediktinek u sv. Jiří na Hradě (973), nebo klášter na Františku, založený a vystavený Anežkou Přemyslovnou (1234).

---

³⁷⁴ Tamtéž, IV, s. 238, heslo „Ordensentlassung“.

³⁷⁵ ÖSA, AVA, Kultus-Katholisch, Stiftungshofbuchhaltung, Serie B, Ktn. 590, Fasz. 448, Nr. 8. Je zřejmé, že komisaři o případném zrušení ještě neuvažují.

³⁷⁶ Tamtéž, II, s. 355, heslo „Frauenklöster“.

³⁷⁷ ÖSA, AVA, Kultus-Katholisch, Stiftungshofbuchhaltung, Serie B, Ktn. 589, Fasz. 448, Nr. 1.

³⁷⁸ Cit. z T. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 141.

³⁷⁹ P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, III, s. 437.

³⁸⁰ T. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 144.

Zrušení novoměstských celestinek přišlo s dvorským dekretem z 8. března 1782 (byl to v pořadí druhý výnos v celém procesu redukce klášterů v Čechách), který se stejnou měrou týkal také premonstrátek, cisterciáček, benediktinek, dominikánek a magdalenitek.³⁸¹ Den po řádovém svátku Zvěstování P. Marii, 26. března 1782, dostavila se do Jindřišské ulice pětičlenná delegace Komise pro rušení klášterů³⁸² pod vedením hraběte Kristiána Šternberka a v refektáři oznámila sestrám, že jejich řád je s okamžitou platností zrušen.³⁸³ Představená podepsala na důkaz, že je srozuměna se stavem věcí, patřičné dokumenty, předala komisi klíče se seznamem všech 26 sester, a kapitula si vyslechla obsah dalších dvorských a guberniálních nařízení, jimiž byla situace zrušených klášterů upravována (např. o platbě daně z hlavy, která je za osazenstvo takového domu placena *ex cammerali*³⁸⁴). Komise dále zajistila hotovost ve výši 234 zl 23 kr, víno a máslo (z nichž bylo v konventu ponecháno jen nezbytně nutné množství), zaregistrovala cenné liturgické předměty, paramenta, archiv, knihovnu, obligace, kapitálové jistiny a nemovitý majetek, jejichž rozsah byl stvrzen slavnostní přísahou (*Manifestations Eid*) převorky, sakristiánky, prokurátorky, kuchmistrové a sklepmistryně.³⁸⁵ Od této chvíle započala obvyklá tří až pětiměsíční lhůta, v níž se měli řeholníci vyjádřit, jak naloží dál se svým osudem dále – v případě mnišek to znamenalo buď 1. přestup do jiného řádu (zpočátku byly povoleny voršilky, později přibyly alžbětinky³⁸⁶), nebo 2. odchod do některého „koncentračního“ kláštera, kde mělo být starším sestrám umožněno dožití (u celestinek připadal v úvahu zrušený řeholní dům pohledských cisterciáček³⁸⁷), anebo 3. návrat do světského života a s ním spojené zrušení věčných slibů; každá varianta s sebou ovšem nesla materiální zajištění v podobě ošatného ve výši 100 zl a

---

³⁸¹ P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, III, s. 443. Dekret dále stanovil, že ve svých domech mají zůstat alžbětinky, voršilky a anglické panny. Dominikánky v Plzni mají s povolením ordináře přijmout do svého kláštera ústav voršilek se školami a dětmi na stravu. Korunování české královny měla po abatyši od sv. Jiří převzít abatyše tereziánského Ústavu šlechtičen. Řeholnice, které se přihlásí k voršilkám, by měly přijít do zrušeného kláštera magdalenitek v Mostu, staré a nemocné pak do Doksan či Pohledu.

³⁸² Zeměpanský orgán složený z vyšších úředníků království, v čele s místopředsedou apelačního soudu hrabětem Karlem Clarym. Předsedu při jednotlivých aktech zastupovali nejčastěji místně příslušní hejtmani s přidělenou suitou, kteří přebírali správu rušených domů přímo na místě – T. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 142.

³⁸³ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8 19-1, Protocollum commissionis, 26. 3. 1782.

³⁸⁴ P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, III, s. 442.

³⁸⁵ Protocollum commissionis, 26. 3. 1782.

³⁸⁶ P. K. JAKSCH, *Gesetzlexikon*, III, s. 534, heslo „Klosterübertritt“.

³⁸⁷ Srov. A. NOVOTNÝ, *Pražské karmelitky*, s. 170n.

doživotní penze ½ zl pro obyčejnou sestru a 1 zl pro převorku.³⁸⁸ Pro vstup k voršilkám se rozhodly – jak výslovně uvádějí – po vzoru své představené téměř všechny sestry (byť některé vyjadřují obavu, zdali zvládnou výuku dětí, a některé deklarují, že mohou učit nanejvýš ručním pracím), čtyři horovaly pro péči o nemocné u alžbětinek, pouze jedna prohlašuje, že se necítí ani na jednu z těchto služeb a ráda by odešla do světského života.³⁸⁹ Ačkoliv ve výsledku – jak bylo již ukázáno dříve – se vzájemný poměr jednotlivých rozhodnutí mírně proměnil (asi i vlivem ne/zájmu z druhé strany),³⁹⁰ zůstává faktem, že celestinky pokládaly své duchovní poslání, přes očekávané porušení čtvrtého slibu, za jediné možné. Definitivně opustily sestry svůj profesní dům 7. září 1782.³⁹¹

Erár, reprezentovaný nově vzniklým Náboženským fondem,³⁹² po tomto datu musel jako faktický právní nástupce (nejen tohoto) konventu řešit řadu otázek, které z tohoto statutu vyplývaly. Patří sem v první řadě vyřizování některých personálií, které se netýkají sester. Jako příklad uveďme duchovního správce celestinek Johanna Suchomela, který zrušením kláštera přišel po dvanácti letech mj. o pravidelný příjem za sloužení mši z fitzovské nadace³⁹³ a jako náhrada mu vzhledem k jeho stáří bylo dovoleno dožít v bývalém celestinském domě U Bambů.³⁹⁴ Dále se jednalo o řešení pohledávek celestinek a jejich dlužníků, od těch největších (jako valdštejnských 16 500 zl³⁹⁵) až po ty maličké (nevypacených 11 zl pro kominíka Vostrovského³⁹⁶), což byl sice proces řádově několikaletý, ovšem při jasně aktivní platební bilanci zrušeného kláštera pro úřady nikoliv obtěžující. Proto se také v státní pokladně našel tu a tam nějaký ten peníz na zvýšení penze potřebných excelestinek (bývalé představené Marii Antonii bylo v nemoci přidáno 100 zl, neboť vedla klášter dobře³⁹⁷), nehledě na to, že i v dalších letech mohla c. k. účtárna zaznamenat některé

³⁸⁸ T. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 143.

³⁸⁹ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8 47-21, Protocollum commissionis, 7. 5. 1782.

³⁹⁰ NA, APA, inv. č. 3717, Moniales ord. caelestinarum suplicant pro dispensatione, ut possint suam clausuram deserere, 5. 8. 1782. *Ad saeculares* odešlo sedm starých a nemocných sester.

³⁹¹ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8 47-21, [Kristián Šternberk českému guberniu], 10. 9. 1782.

³⁹² T. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 145-146.

³⁹³ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8, nr. 283, Johann Suchomel, exped. 6. Februarii 1784.

³⁹⁴ Tamtéž, nr. 1718, Johann Suchomel, exped. 12. Junii 1784. Tam – jak bylo již řečeno – prožily poslední měsíce svého života dvě staré sestry.

³⁹⁵ NA, fond Zemský výbor, inv. č. 32937, kt. 567, č. 1, [Zemský výbor Úvěrní účtárně stran dluhů hraběnky Valdštejnové], leden 1783.

³⁹⁶ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8 47-21, nr. 186, Johann Wosdrowsky, Rauchfangkehrer, 6. 6. 1783.

³⁹⁷ Tamtéž, sign. 21/8, nr. 260, Maria Antonia Laschitzin, exped. 2. Febr. 1784.

– pravda zanedbatelné – příjmy např. v podobě odkazů, které sestry kdysi při svém vstupu ve prospěch kláštera učinily. Dva roky od zrušení konventu tak smrtí Marie Prokopie Mladotové ze Solopisk erár získává 500 zl odkázaných *ad pia legata*, o něž projevil zájem ústy bývalého konventního zpovědníka Gesse nedaleký farní kostel sv. Jindřicha.³⁹⁸ Neúspěšně, neboť částka byla zpětně vykázána jako náklady na terminální péči o zesnulou.³⁹⁹

Hlavním ziskem, a v některých případech ovšem i jistým břemenem, státu byly ovšem nemovitosti zrušených řeholních společenství. U celestinek byl jejich někdejší soubor utilitárně rozdělen do několika dílů, jistě podle možné budoucí využitelnosti či zpeněžitelnosti. *Coelestinskou vinici na gruntu Rousovským* v Mělníku vydražila v březnu 1783 tamní lobkovická vrchnost,⁴⁰⁰ pražskou kuchyňskou zahradu koupila v létě jistá Aloisie Herrmannová,⁴⁰¹ rozlehlá konventní zahrada byla ve stejné době určena pro potřeby nedávno ustaveného generálního semináře.⁴⁰² Samotnou budovu konventu si hned po odchodu excelestinek prohlédla ubytovací komise (*Bequartierungs-Commission*) pěšího pluku Františka Kinského, který si spolu s plukem callenbergovským najal od Náboženského fondu klášter k nakvartýrování 48 kadetů, štábu a plukovního kaplana.⁴⁰³ Záhy se ukázalo, že pro potřeby vojska není dům úplně vhodný – vojáci zde mohli pouze spát a nikoliv cvičit⁴⁰⁴ – a fond se rozhodl ještě před odchodem kadetů v říjnu 1784 do zrušeného servitského kláštera u sv. Michala budovu prodat v dražbě.⁴⁰⁵ O celý areál bývalého konventu (*Coelestiner große und kleine Gebäud nebst der Kirche und dem Garten*) projevila zájem čerstvě

---

³⁹⁸ Tamtéž, [Mikuláš Gess Zemskému guberniu], 20. 1. 1784. Suma měla být rozpočtena: 200 zl na mše sv., 200 na světla a 100 na almužny pro zchudlé šlechtice (*für arme Nobless*).

³⁹⁹ Tamtéž. [C. k. účtárna Dvorské duchovní komisi], 26. 1. 1784. Každá podobná smrt přinášela samozřejmě eráru úsporu nákladů na další vydržování osoby.

⁴⁰⁰ Tamtéž, sign. F 2 21/8 19-1, Prothocolum licitationis über den Verkauf des Coelestiner Wein- und Obstgarten bey Melnick, 13. 3. 1783. Vyvolávací cena byla překonána o cca 800 zl.

⁴⁰¹ Tamtéž, nr. 913, Coelestinerinnen – Kuchel Garten – Aloysia v. Herrmann, 13. 6. 1783.

⁴⁰² NA, ČG-DK, nr. 24316, Hofdekret vom 30. Octobris 1784. Z tohoto plánu nakonec sešlo a zahrada zůstala součástí někdejšího konventního areálu. Rozrůstala se do ní postupně zdejší zástavba, až ji na počátku 20. stol. zcela pohltila.

⁴⁰³ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8 19-1, Einer von Regiment Franz Kinsky erstatteten Anzeige ddo 14ten Septembris 1782.

⁴⁰⁴ Tamtéž, nr. 235, [České gubernium C. k. hlavnímu vojenskému velitelství], exped. 29. Jänner 1784. Jen pro tyto účely by ovšem budova vyžadovala nákladnou adaptaci – NA, ČG-DK, kt. 66, sign. F 6 2, Berechnung über Empfang, Ausgab und kostbaren Geldes von der Anno 1782, 30. 11. 1782. Malé cely by musely být zvětšeny, použito více kamen (což s sebou nese větší spotřebu dřeva), zřízeno několik kuchyní atd.

⁴⁰⁵ NA, ČG-PU, kt. 683, sign. F 2 21/8 19-1, nr. 64 [České gubernium městským hejtmanům v Berouně a Radonicích a krajskému úřadu v Kouřimí], exped. 29. Marty 1783.

založená státní tabáková direkce, která se zejména pro svou solvenci v červnu 1785 stala jeho majitelem⁴⁰⁶ a do budovy přivzala ještě c. k. kolkový úřad.⁴⁰⁷ Po krátké epizodě se zpracováním uherského dýmkového a albánského šňupacího tabáku⁴⁰⁸ byla tabačka přemístěna do zrušeného cisterciáckého kláštera v Sedlci u Kutné Hory (kde se ostatně vyrábějí cigarety dodnes), zůstala tu pouze abalda (hlavní sklad tabáku) a namísto kolkovny finanční úřad (**obr. 4**), po roce 1848 pak rovněž c. k. komorní soud.⁴⁰⁹ Klášterní ráz budovy byl setřen již v dobách tabákové produkce stavitelem Filipem Hegerem, jehož zásahem byla mj. příčně rozdělena loď bývalého konventního kostela na dva menší prostory.⁴¹⁰ Zánik budovy se datuje k roku 1871, kdy tu byla započata stavba dnešní hlavní pražské pošty (dokončena 1874).⁴¹¹ Podle dochovaného dobového zaměření c. k. inženýra Karla Jeřábka vznikne na místě bývalého svatostánku kancelář a okresní telegrafní pokladna.⁴¹²

---

⁴⁰⁶ NA, ČG-DK, nr. 1650, [Kancelář Leopold(?) Kolovrat českému guberniu], 7. 6. 1785. K tomuto datu byla splacena kupní cena 15 000 zl.

⁴⁰⁷ J. SCHALLER, *Beschreibung*, IV, s. 388.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 387.

⁴⁰⁹ F. RUTH, *Kronika královské Prahy*, s. 76.

⁴¹⁰ R. BAŤKOVÁ (ed.), *Umělecké památky Prahy*, s. 503. Srov. AHMP, Sbirka map a plánů, sign. MAP P II 3/855 (Grundris zu ebener Erde des in der Neustadt Prag befindlich vormahls Cölestiner Kloster, nunmehr zu einem Tabaks-Depositorio und Amtirung angetragen mit beiliegenden Kösten Überschlag).

⁴¹¹ R. BAŤKOVÁ (ed.), *Umělecké památky Prahy*, s. 503.

⁴¹² AHMP, Sbirka map a plánů, sign. MAP P II 3/855 (Ebendiger Bestand des K. K. Ärar Tabakgefallen-Administrations-Gebäudes Nro Con 909/II in Prag).

ZÁVĚR

Již v době svého hradištského působení byl klášter celestinek spíše okrajovou záležitostí, plně závislou na svém fundátorovi Františku Antonínu Šporkovi. Přestože smrtí slavného hraběte získal řád vedle dlouho odpíraného fundačního kapitálu také možnost samostatného a nezávislého rozvoje, ze svého lehce podřadného postavení se nikdy zcela nevymanil. Tento fakt se autor pokusil doložit zejména přiblížením personálního stavu české celestinské komunity, který je informačně nejpokrytější v její nejdůležitější části, jíž tvoří chórové sestry. Jejich sociální, věková, zdravotní či geografická skladba rozhodně nesvědčí o žádné exkluzivitě řádu, která byla pro nedostatek relevantního výzkumu celestinkám doposud přisuzována. Zdá se, že i jediný možný projev jisté výjimečnosti – lokace na poměrně „dobré adrese“ v hlavním městě království – je spíše dílem náhody, než vědomé snahy stát se důležitým řeholním domem v Čechách. Vedle toho se klášter pochopitelně vyznačoval typickými znaky, které se text pokusil zachytit především v oblasti stavební podoby konventu, duchovní služby či potlačeného veřejného působení řádu. Teprve další bádání může prokázat, zdali je ona typičnost spíše jen mylným předpokladem, nebo opravdu tím, čím by se *mohly* vyznačovat ženské konventy své doby.

Předkládaná práce zdaleka nevyčerpala – a díky omezenému rozsahu a neznámé látce ani nemohla – veškeré oblasti a témata, která se s problematikou řádu celestinek v Čechách a obecně raně novověkého řeholního společenství pojí. V první řadě je to postihnutí alespoň základních kontur ženského „pobělohorského“ monastismu v konfrontaci s postupující státní regulací řeholního života. V konkrétních projevech nabízí nečekaná neprobádanost pro příště namátkou: vztah českého konventu se zahraničními domy svého řádu (vedle klášterů z habsburského soustátí tu byly styky s prvním řeholním domem v Janově), úvěrovou politiku kláštera (která byla zřejmě typickým prvkem hospodaření raně novověkých klášterů, jak to zná autor těchto řádků z písemností milosrdných bratří z Kuksu), vztahy s těmi, jimž se dnes říká umělci (v blízkosti celestinek se pohybovala např. Reinerova manželka, pocházející mimochodem z Choustníkova Hradiště, prvního

působitě celestinek v Čechách), náhled do podoby zbožnosti skrz zachovaná kázání či duchovní cvičení atd. Nejpodstatnějším dílem budoucí práce by se však mělo stát dvojí srovnání – 1. s ostatními celestinskými komunitami v našem geografickém prostoru (zde tento text učinil první krůčky ve vztahu ke konventním budovám), a 2. srovnání s jinými ženskými řádovými domy v českých zemích, v nejširší možné paletě „vnějšího“ i vnitřního života komunity. Jen takto mohou vyniknout další záležitosti, které tento text musel nutně pominout.⁴¹³

Očekávané objevy na téměř neoraném poli mohou být dalším skromným příspěvkem k poznání podob stále opomíjeného ženského monastismu 17. a 18. století.⁴¹⁴ Kdo ví, zdali takové úsilí nevyústí jednou ve vznik podobné syntézy stran české jeptišky v období, dejme tomu od nástupu rekatolizace po josefínské zásahy, jako se jí pro časově víceméně příbuzné období dočkala před pár lety třeba Itálie.⁴¹⁵

---

⁴¹³ Příkladem k srovnání – na něž zatím nebylo místo – jsou údaje z Hedvika KUČAŘOVÁ, *Kláster premonstrátek v Doksanech v 2. polovině 17. a na začátku 18. století v zrcadle rukopisu XVI G 6 z Národní knihovny v Praze*, in: Ivana Čornejová – Hedvika Kuchařová – Kateřina Valentová, *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*, Praha 2008, s. 203-225: např. u premonstrátek bylo na rozdíl od celestinek před volbou jednotlivých funkcionářek dávano přednost jmenování – Tamtéž, s. 221 atd.

⁴¹⁴ Možné přístupy, témata atd. – viz Jan ZDYCHINEC, *Přístupy k výzkumu ženských klášterů kontemplativních řeholí v raném novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (eds.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 95-137.

⁴¹⁵ Silvia EVANGELISTI, *Nuns. a History of Convent Life 1450-1700*, Oxford University Press 2008. Zohledněn je samozřejmě i mimoitalský prostor.

PRAMENY

Itálie

Archiv Muri-Gries

Coelestinerinnenkloster-Archiv, Litt. H, Titulus IV, Fasciculus I – VIII.

Bibliothek Muri-Gries

Ehemaliges Annuntiaten Kloster in Gries, sign. N 50 a.

Südtiroler Landesarchiv Bozen / Archivio provinciale Bolzano

Archiv Foggenburg – Metz – Sarnthein, 1.3.3.

Rakousko

Oberösterreichisches Landesarchiv Linz

Stiftsarchiv Garsten, Akten über die Stadt Steyr, Sch. 294, nr. 5-7.

Österreichisches Staatsarchiv Wien

Allgemeines Verwaltungsarchiv, Kultus Katholisch, Nonnen, Ktn. 644, sign. 67; Stiftungshofbuchhaltung, Serie B, Ktn. 589-590, Fasz. 448.

Stadtarchiv Steyr

Zölestinerinnen-Kloster, Kasten XI, Lade 34, Nr. 1-20.

Česká republika

Archiv Hlavního města Prahy

Sbírka map a plánů, sign. MAP P II 3/855.

Sbírka matrik, sign. JCH Z12, Matrika zemřelých Praha II – Nové Město, kostel sv. Jindřicha (1771-1784).

Sbírka papírových listin – I. oddělení, sign. PPL I – 1124/11; PPL I – 3278.

Archiv Národní knihovny Praha

Veřejná a univerzitní knihovna Praha, kt. 86, Celestinky (anunciátky) Praha, Nové Město, kostel Zvěstování P. Marii 1782(1801).

Historická knihovna NKP Hospital Kuks

Seemans Tagebücher 1730-1747 (Neuer Prager Titular und Logiaments CALENDER...), sign. ZK KU 6978 – 6994.

Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem

Seemans Tagebuch 1734, sign. PT 9093.

Seemans Tagebücher 1726, 1729, sign. PT 9095.

Národní archiv Praha

Alžbětinky, kn. 24.

Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., kt. 38, inv. č. 2690, sign. ŘCel. Praha (Spisy kláštera celestinek); kt. 50, inv. č. 571 – 573, sign. L IV a (Listiny kláštera celestinek).

Archiv pražského arcibiskupství, kt. 2114, inv. č. 3503, sign. C 121-4-F; kt. 2194, inv. č. 3703, sign. C 135-6; kt. 2195, inv. č. 3705, sign. C 136-1; kt. 2199, inv. č. 3717, sign. C 136-14 (Klášter celestinek na Novém Městě pražském).

Česká komora, kn. 174.

Česká státní účtárna, kn. 453.

České gubernium – Duchovní komise, kt. 66, sign. F 6 10, 1-18 (Celestinky na Novém Městě pražském).

České gubernium – Publicum, kt. 682-683, sign. F2 21/8 (Celestinky).

Fundační komise, kt. 35, sign. CV 1 P, CV 2 P (Celestinky).

Sbírka rukopisů, inv. č. 471 – 494, sign. 62 A 1 – 62 A 24 (Knihy konceptů F. A. Šporka).

Řád piaristů, kn. 137.

Tereziánský katastr, kn. 145.

Voršilky-konvent Praha, kn. 48.

Zemský výbor, kt. 567, inv. č. 32937.

Příruční knihovna NKP Hospital Kuks

M. DOBISÍKOVÁ (za kol.), *Zápis z další etapy vyzvedávání ostatků a prohlídky rakví v kryptě v Kuksu dne 15. června 1993*, Interní zpráva pro potřeby Památkového ústavu v Pardubicích, Praha 1993, 12 str.

Státní oblastní archiv Praha

Voršilky Kutná Hora, kn. 8.

Státní oblastní archiv Zámorsk

Sbírka matrik, inv. č. 2933, sign. 51-4, Matrika NOZ Hradec Králové (1700-1714); inv. č. 3456, sign. 61-4, Matrika N Choustníkovo Hradiště (1715-1754).

Státní okresní archiv Hradec Králové

Biskupský archiv, kt. 6, inv. č. 88, sign. IV o 1 (Spisy týkající se kláštera celestinek atd.); kt. 14, inv. č. 160, sign. IV o 1 (Jednání o fundátorských povinnostech F. A. Šporka); kt. 22, inv. č. 213, sign. IV o 1 (Majetkoprávní záležitosti kláštera celestinek); kt. 22, inv. č. 214, sign. IV o 2 (Klauzura kláštera celestinek); kt. 40, inv. č. 376, sign. IV o 3 (Majetkoprávní záležitosti kláštera celestinek a jeho stěhování do Prahy).

Státní okresní archiv Trutnov

Tomáš Halík, kt. 3, inv. č. 77, sign. III g. (P. F. Ferdinand).

TIŠTĚNÉ PRAMENY

FELÍŘ František Václav, *Letopis 1723-1756*, Praha 2011.

JAKSCH Peter Karl, *Gesetzlexikon im Geistlichen, Religions- und Toleranzsache, wie auch in Güter Stiftungs- Studien- und Zensurssachen für das Königreich Böhmen von 1601 bis Ende 1800*, II, III, Prag 1828.

The Canons and Decrees of The Sacred and Oecumenical Council of Trent, J. Waterworth (ed.), London 1848.

STARÉ TISKY

BERNEK Josephus, *Das Vielfältige Heiligthum, Seltsame Erneuerung Und Schätzbahrste Zierde Des Neu-Geweyheten Gottes-Hauses Der Schmerzhafften Mutter Gottes Bey denen Wohl-Erwürdigen in Gott Geistlichen Jungfrauen B. V. Annuntiatae*, Prag 1753.

BONANNI Philippus, *Ordinum Religiosum in Ecclesia Militanti Catalogus*, Editio tertia, Romae 1723.

BONANNI Philipp, *Verzeichnuß der geistlichen Ordens-Personen in der streitenden Kirchen in nette Abbildungen und einer kurtzen Erzählung verfasst*, II, Nürnberg 1724.

Constitutionen Oder Satzungen Für die Geistlichen deß Ordens Der Allerheiligsten Verkündigung/ Welcher zu Genua angefangen hat/ in dem Jahr unsers Heyls 1604 ..., Prag 1709.

FIDLER Andreas, *Austria Sacra. Oesterreichische Hierarchie und Monasteriologie*, III/6, IV/7. Wien 1782, 1784.

GAUHEN Johann Friedrich, *Des Heil. Röm. Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexicon*, Leipzig 1740.

Heylsame Quelle Nachsinnender Gedancken, Oder Geistliche Betrachtungen / Uber den Stand, die Statuten, Schuldigkeiten, Tugenden, und Adachts Ubungen deß H. Ordens Mariä Verkündigung ... übersetzt Durch M. A. G. F. V. Z., Prag 1727.

Marter ohne Blut Oder Leyd und Gedult-volles Leben MARLÆ VICTORIÆ Ordens der Verkündigung MARLÆ und Gottseeligen Stüffterin des Closters zu Rottenbuch nächst Botzen im Tyrol, Insbrucg 1746.

P. Hippolyt Helyots ausführliche Geschichte aller geistlichen und weltlichen Kloster- und Ritterorden für beyderley Geschlecht ..., IV, Leipzig 1754.

RECHENBERGER Adalbertus, *Species Facti Occasione Des zwischen der Wohl-Ehrwürdigen Maria Cajetana Antonia der Zeit Priorin und Maria Dominica Sub-Priorin, der Annunziaten Coelestinerinen der Königl. Neuen Stadt Prag Odporanten Eines, dann Dem Wohl-Edel-Gebohren Ritter Herrn Franz Anton von Ragersdorf Odporaten anderten Theils bey einen Hochlöblichen Königl. Grösseren Land-Recht zu decidiren kommenden Odpors-Process*, Prag 1755.

ROXAS Ferdinand van der, *Leben Eines Herrlichen Bildes ... Herrn Frantz Antoni Des. H. Röm Reichs Grafen von Sporck ...*, Amsterdam 1715.

SCHALLER Jaroslaus, *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag, IV – Die Neustadt, oder das II. Hauptviertel der Stadt Prag sammt dem Wischehrad*, Prag 1797.

SPINOLA Fabius Ambrosius, *Das Leben der ehrwürdigen Dienerin Gottes, der Mutter Mariae Victoria, Stiffterin deß Ordens deren Annunziaten Caelestinen*, II, Linz 1681.

STEINER Joannes, *Gott mit dem Mensch Und Der Mensch mit Gott ...*, Prag 1740.

VAUBERT Luc, *Die Andacht zu Jesu Christo Unserem Herrn In dem Allerheiligsten Sacrament des Altars*, Prag 1741.

ZENO Franciscus, *Achttägige Ignatianische geistliche Uebungen zum Gebrauch der Klosterfrauen des Ordens der Annunziataen Cölestinen*, Prag 1779.

ZINK G. M., *Offenbahr- und Geheimer Spiegel Einer wahrhafft Christlichen Ehe-Frau ... Annæ Catharinæ Gräfin von Sweerts und Sporck ...*, Prag 1757.

LITERATURA

APPLEBAUM Herbert A., *Work and the Monastic Movement*, in: Týž, *The Concept of Work: Ancient, Medieval and Modern*, Albany 2012, s. 195-209.

BASTL Ondřej, *Novoměstské kláštery v 18. století*, in: Václav Ledvinka – Jiří Pešek (eds.), *Nové Město pražské ve 14. – 20. století (= Documenta pragensia XVII)*, Praha 1998, s. 205-214.

BENEDIKT Heinrich, *Franz Anton Graf von Sporck (1662-1738). Zur Kultur der Barockzeit in Böhmen*, Wien 1923.

BERÁNEK Karel – BERÁNKOVÁ Věra, *Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.*, in: Zdeňka Hledíková – Jaroslav V. Polc, *Pražské arcibiskupství 1344-1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 209-219.

BĚLINA Pavel – KAŠE Jiří – KUČERA Jan P., *Velké dějiny země Koruny české, X: 1740-1792*, Praha – Litomyšl 2001.

BIEGL Richard, *Architekt Anselmo Lurago, Průzkumy památek XI-2*, 2004, s. 119-154.

BÍLEK Tomáš V., *Statky a jmění kolejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II zrušených*, Praha 1893.

- BRZOSA Ulrich, *Die Geschichte der katholischen Kirche in Düsseldorf. Von dem Anfang bis zur Sekularisation*, Köln 2001.
- CURK Jože, *Oris najpomembnejših gradebenih objektov v Mariboru II.*, Časopis za zgodovino in narodopisje 2, 1989, s. 199-227.
- CURK Jože, *Urbano-gradbena in komunalna zgodovina Maribora*, Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino 31, 1983, s. 148-157.
- ČAPSKÁ Veronika, *Between Revival and Uncertainty – Female Religious Life in Central Europe in the Long Eighteenth Century*, in: V. Čapská – E. Forster – J. Ch. Maegraith – Ch. Schneider, *Between Revival and Uncertainty*, Opava 2012, s. 11-33.
- ČAPSKÁ Veronika, *Misionářky mikrokosmu – Řeholní ideál v kázáních při příležitosti vstupu žen do olomouckých klášterů*, in: Martin Elbel – Ondřej Jakubec (edd.), *Olomoucké baroko. Proměny ambicí jednoho města*, 1, Olomouc 2010.
- EVANGELISTI Silvia, *Nuns. a History of Convent Life 1450-1700*, Oxford University Press 2008.
- FAHRINGER Karl, „Eine so gute Gelegenheit...“: *Die Aufhebung der Kartause Mauerbach. Zur kirchlichen Reformpolitik Josephs II.*, in: Thomas Eigner – Ralph Andraschek-Holzer (eds.), *Abgekommene Stifte und Klöster in Niederösterreich*, St. Pölten 2001.
- FIALOVÁ Ludmila – HORSKÁ Pavla – KUČERA Milan – MAUR Eduard – MUSIL Jiří – STLOUKAL Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998.
- FOLTÝN Dušan – SOMMER Petr – VLČEK Pavel, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- FORSTER Ellinor, *Die Aufhebung der Tiroler Damenstifte am Ende des 18. Jahrhunderts im Kontext des veränderten Umgangs mit Adelsprivilegien*, in:

Veronika Čapská – Ellinor Forster – Janine Christina Maegraith – Christine Schneider, *Between Revival and Uncertainty*, Opava 2012, s. 155-181.

HALÍK Tomáš, *Hrabě František Antonín Sporck a jeho hospital v Kuksu*, Dvůr Králové nad Labem s. a.

HARTL Alois, *Das Kloster Maria Verkündigung in Steyr*, in: Týž, *Wilde Beiträge zur Sitten- und Kunstgeschichte*, Linz 1912.

HRDINA Ignác Antonín – KUCHAROVÁ Hedvika, *Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Ostrava 2011.

KAŠE Jiří – KOTLÍK Petr, *Braunův Betlém. Drama krajiny a umění v proměnách času*, Praha – Litomyšl 1999.

KOLÁČNÝ Ivan, *Řády a vyznamenání habsburské monarchie*, Praha 2006.

KOLDA Jindřich, *Celestinky v Choustníkově Hradišti – zapomenutá fundace hraběte F. A. Šporka*, in: *Monumenta vivent 3*, Sborník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Josefově, Jaroměř 2013, s. 7-22.

KOLDA Jindřich, *Diáře hofmistra (Sweerts-)Šporků jako pramen nového poznání kukského hospitalu*, in: *Monumenta vivent 2012*, Sborník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Josefově, Jaroměř 2012, s. 35-46.

KOLDA Jindřich, *Klášter celestinek v Choustníkově Hradišti (1705-1739)*, Hradec Králové 2013, bakalářská práce, UHK, FF, KPVHA, 64 s.

KOPP Arthur, *Franz Anton Graf Sporck, ein deutsch-böhmischer Mäzen und seine Steitgedichte gegen die Schurtzer Jesuiten*, Prag 1910.

KOS Franc K., *Minoritska cerkev in jugozapadni Maribor v XVIII. stoletju*, *Kronika slovenskih mest* 1, 1934, s. 208-210.

KOZÁK Jan – MŽYKOVÁ Marie, *F. B. Wenera ikonografická inventarizace Čech, Moravy a Moravského Slezska*, *Umění* 4, 1987, s. 289-304.

- KRÜGEROVÁ Kristina, *Řády a kláštery. 2000 let křesťanského umění a kultury*, Praha 2008.
- KUBEŠ Jiří, „*Votre Excellence est trop philosophe*“. *Pobyt Františka Antonína Šporka u císařského dvora v roce 1727*, *Theatrum historiae* 9, 2011.
- KUHNS Elisabeth, *The Habit. A History of the Clothing of Catholic Nuns*, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 2007.
- KUCHAŘOVÁ Hedvika, *Kláster premonstrátek v Doksanech v 2. polovině 17. a na začátku 18. století v zrcadle rukopisu XVI G 6 z Národní knihovny v Praze*, in: Ivana Čornejová – Hedvika Kuchařová – Kateřina Valentová, *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*, Praha 2008, s. 203-225.
- KUSTATSCHER Erika, *Die Welt (in) der Klausur – Spirituelle Ideale und realer Alltag im Brixner Klarissenkloster im 17. und 18. Jahrhundert*, in: Brigitte Mazohl – Ellinor Forster (eds.), *Frauenklöster im Alpenraum*, Innsbruck 2012, s. 111-152.
- MACEK Jaroslav, *950 let litoměřické kapituly*, Kostelní Vydří 2007.
- MACKOVÁ Marie, *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007.
- MAŠEK Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, I, II, Praha 2010.
- McNAMARA Jo Ann Kay, *Sisters in Arms. Catholic Nuns Through Two Millennia*, Harvard College 1996.
- MÍKA Zdeněk (ed.), *Dějiny Prahy v datech*, Praha 1999.
- NAŇKOVÁ Věra, *Konvolut pláňů z bývalého kláštera voršilek v Kutné Hoře*, *Umění* 2, 1985, s. 160-164.
- NAVRÁTIL Karel, *Paměti hlavního kostela farního, fary a školy sv. Jindřicha a sv. Kunhuty v Novém Městě pražském*, Praha 1869.

- NOVOTNÝ Antonín, *Pražské Karmelitky. Kus historie staré Prahy*, Praha 1941.
- NOVOTNÝ Antonín, *U staropražských cyriaků čili kronika zaniklého kláštera 1256-1925*, Praha 2002.
- NÖSSING Josef, *Das Cölestinerinnenkloster Rottenbuch*, in: Helmut Stampfer (ed.), *Der Ansitz Rottenbuch in Bozen-Gries*, Bozen 2003, s. 107-116.
- OBERMAIR Hannes, *Das Werden eines Raums. Rottenbuch vor Rottenbuch*, in: Helmut Stampfer (ed.), *Der Ansitz Rottenbuch in Bozen-Gries*, Bozen 2003, s. 11-12(29).
- PAVLÍKOVÁ Marie, *Josefínská Praha*, in: Pražský sborník historický 1967-1968, Praha 1968, s. 85-112.
- PETRÁČEK Tomáš, *Čas vznikání a čas zanikání. Několik poznámek k minulosti ženských řeholních kongregací na území diecéze královéhradecké a vůbec*, in: Martin Bedřich – Benedikt Mohelník – Tomáš Petráček – Norbert Schmidt (eds.), *In Spiritu Veritatis. Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP*, Praha 2008, s. 539-562.
- PILNÁČEK Josef, *Rody starého Slezska*, Brno 2010.
- PODLAHA Antonín, *Hrabě Jan Rudolf Sporck a jeho kresby*, 1, Památky archaeologické a místopisné XX., 1903, s. 451-464.
- PREISS Pavel, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha–Litomyšl 2003.
- PREISS Pavel, *Václav Vavřinec Reiner*, Praha 1970.
- PRITZ Franz Xaver, *Beschreibung und Geschichte der Stadt Steyr*, Linz 1837.
- RADIMSKÁ Jitka – LENDEROVÁ Milena, *Barokní čtenářky Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenbergová*, in: Milena Lenderová (ed.), *Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002.

- REMES Wilhelm, *Die Jesuiten in Oberösterreich zur Zeit von Reformation und Gegenreformation – ihr Wirken in der „Eisenstadt“ Steyr (1632-1773)*, Freinberger Stimmen 2008, s. 9-31.
- ROSA Mario, *Řeholnice*, in: Rosario Villari (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, Praha 2004.
- RUTH František, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních, I.: Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995.
- SEDLÁČEK August, *Bzenský z Prorubě*, in: *Ottův slovník naučný*, IV, Praha 1891.
- SEMOTANOVÁ Eva (ed.), *Česko – Ottův historický atlas*, Praha 2012.
- SCHOTTKY Julius Max, *Prag, wie es war und wie es ist*, I, Prag 1831.
- STUHLÁ Pavla (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008.
- SVOBODNÝ Petr – HLAVÁČKOVÁ Ludmila, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004.
- TOMAN Prokop, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, I, Praha 1947.
- VALENTA Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.
- VILÍMKOVÁ Milada, *Stavitelé paláců a chrámů. Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*, Praha 1986.
- VLČEK Pavel, *Proměny Nového Města a Vyšehradu v baroku*, in: Růžena Baťková (ed.), *Umělecké památky Prahy: Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1)*, Praha 1998, s. 30-36.
- VOLF Josef, *Neue Sporckische Streitgedichte gegen die Jesuiten*, Germanoslavica. Vierteljahrschrift für die Erforschung der germanisch-slavischen Kulturbeziehungen, 1931-1932, 1, s. 93-127.

WEBER Beda, *Tirol und die Reformation in historischen Bildern und Fragmenten*, Innsbruck 1841.

WINTER Eduard, *Josefinismus a jeho dějiny. Příspěvek k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740-1848*, Praha 1945.

ZAHRADNÍK Pavel R., *K historii fary v Choustníkově Hradišti (čp. 3)*, in: Monumenta vivent 2012, Sborník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Josefově, Jaroměř 2012, s. 141-144.

ZDICHYNEC Jan, *Monasteriologie a klášterní problematika v raném novověku*, in: Marie Šedivá Koldinská – Ivo Cerman a kol., *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013, s. 230-267.

ZDYCHINEC Jan, *Přístupy k výzkumu ženských klášterů kontemplativních řeholí v raném novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (eds.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 95-137.

ZDICHYNEC Jan, „*Sindt Beyde von Ostritz Armer leudt Kinder...*“ (*Osazenstvo ženských klášterů v Horní Lužici v 16. a 17. století*), in: Lenka Bobková – Jana Konvičná (edd.), *Korunní země v dějinách českého státu*, Praha 2005, s. 435-474.

ZLÁMAL Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, V, Olomouc 2008.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.annonciade.org> (15. 1. 2015).

<http://archivnimapy.cuzk.cz> (12. 4. 2015).

CAMILLOCCI Daniela Solfaroli, *Maria Vittoria Fornari (De Formanri)*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani – Volume 49 (1997)*, on-line,

[http://www.treccani.it/enciclopedia/maria-vittoria-fornari_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/maria-vittoria-fornari_(Dizionario-Biografico)/) (15. 1. 2015).

ČADILOVÁ Olga, *Socha svatého Václava v Čestlicích*, on-line: <http://www.kulturavregionech.cz/stredocesky-kraj/mesta-a-obce/socha-svateho-vaclava-v-cestlicich.html> (15. 3. 2015).

https://www.duesseldorf.de/stadtarchiv/stadtgeschichte/zeitleiste/zeitleiste_03_1500_bis_1700/1638.shtml (14. 3. 2015).

<http://www.guidadigenova.it/storia-genova/castelletto-circonvallazione-monte/> (14. 3. 2015).

Kloster- und Ordenslexikon, on-line, <http://www.orden-online.de/wissen/a/annunziatinnen/> (14. 1. 2015).

Knihopis Digital Database, on-line, db.knihopis.org (10. 4. 2015).

Kupferstich der Stadt Steyr, on line, [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:STATT_STEYER_\(Merian\).png](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:STATT_STEYER_(Merian).png) (11. 3. 2015).

<http://www.medee.it/400%20anni/Bernardino%20Zanoni%20sj%20.aspx> (16. 1. 2015).

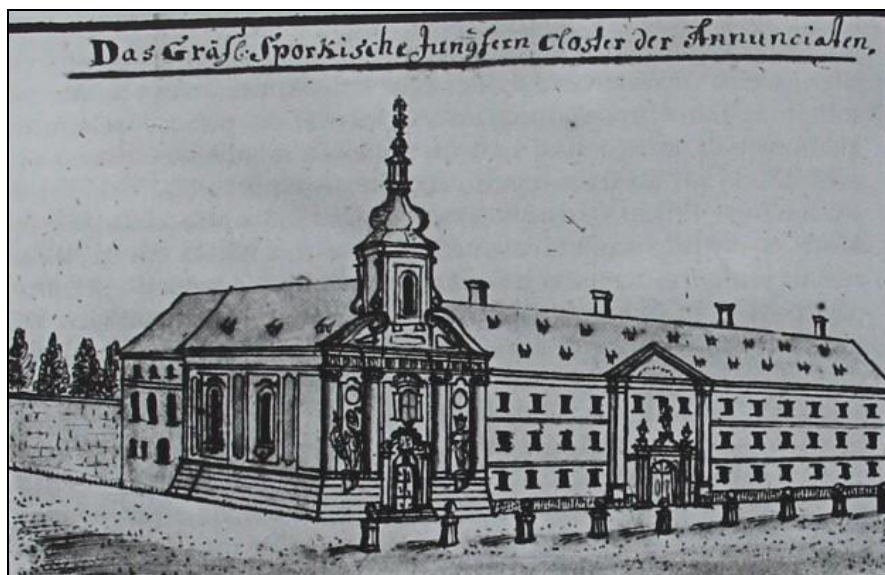
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 Celestinka, z: *P. Hippolyt Helyots ausführliche Geschichte aller geistlichen und weltlichen Kloster- und Ritterorden für beyderley Geschlecht ...* , IV, Leipzig 1754, fig. 65.

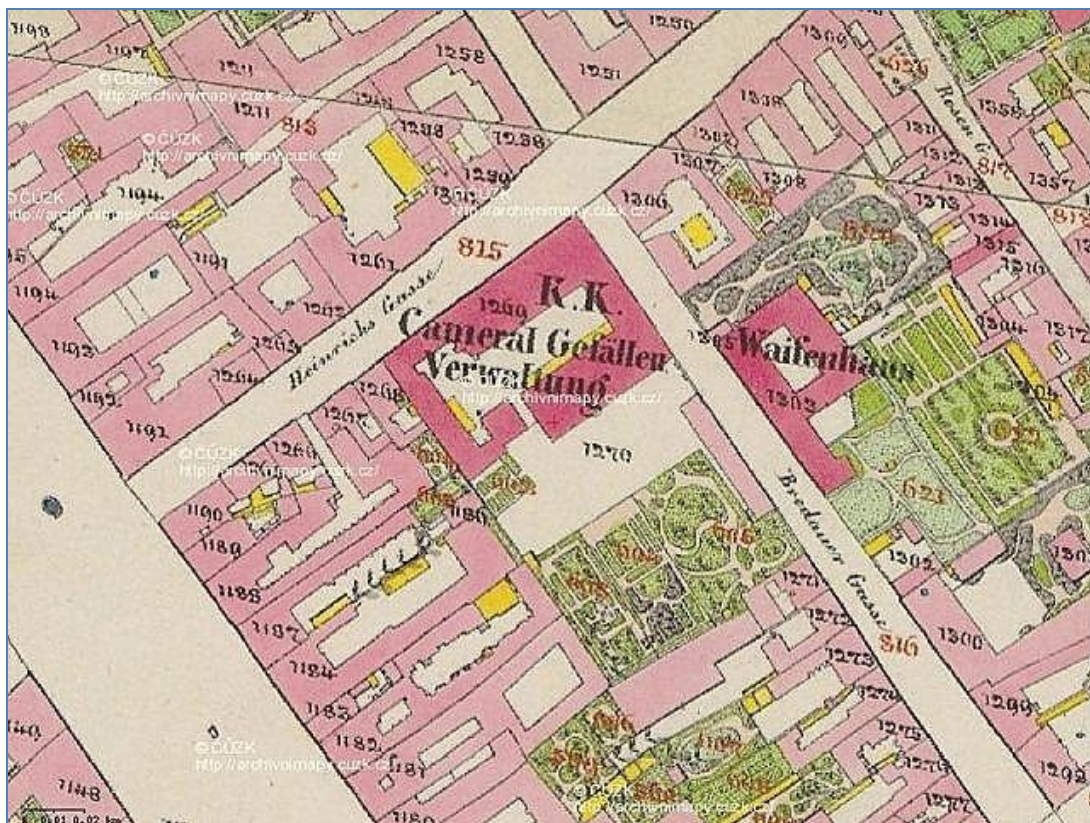

Obr. 2 Nerealizovaný Dientzenhoferův návrh průčelí celestinského konventu v novoměstské ulici Na Slupi v Praze, 1732, orig. v NA Praha, APA, kt. 2199, inv. č. 3717, sign. C 136-14.

Obr. 3 Klášter celestinek, zvaných zde „anunciátky hraběte Šporka“, v Jindřišské ulici na Novém Městě pražském, veduta F. B. Wernera (po 1750), z Pavel PREISS, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha – Litomyšl 2003, s. 466.

Obr. 4. Budova bývalého celestinského kláštera v Jindřišské ulici v Praze, přeměněného ve finanční úřad (K. K. Cameral Gefällen Verwaltung), výřez z mapového listu Stablního katastru (1842), z: <http://archivnimapy.cuzk.cz> (12. 4. 2015). Zástavba se oproti původnímu stavu liší zejména přístavbou skladištní budovy při parcele 1270, která je sama o sobě zpevněnou plochou části někdejší Andělské zahrady. Její druhá polovina končí domem č. 1271 (kdysi U Bambů) v Bredovské ulici (dnes Politických vězňů). Celý tento areál je dnes zastavěn budovou pošty.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČK	fond Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II.
AHMP	Archiv Hlavního města Prahy
aj.	a jiné
ANK	Archiv Národní knihovny
APA	fond Archiv pražského arcibiskupství
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
AVA	Allgemeines Verwaltungsarchiv
BA	fond Biskupský archiv
cit.	citováno
č.	číslo
ČG-DK	fond České gubernium – Duchovní komise
ČG-PU	fond České gubernium – Publicum
ČSÚ	fond Česká státní účtárna
ed., eds.	editor/-ři
Fasz.	Faszikel
FK	fond Fundační komise
HKH	Historická knihovna NKP Hospital Kuks
inv. č.	inventární číslo
kap.	kapitola
kn.	kniha
kr	krejcary
kt, Ktn	karton
kupř.	kupříkladu
l.	let, letech
m	metr
mj.	mimo jiné
n.	následující
NA	Národní archiv

např.	například
nedat.	nedatováno
Nejsv.	nejsvětější
nepag.	nepaginováno
NKP	Národní kulturní památka
Nr.	číslo
ÖSA	Österreichisches Staatsarchiv
P.	Panna (Maria); páter
pol.	polovina
překl.	překlad
r.	rok
resp.	respektive
s.	strana
sign.	signatura
SJ	Tovaryšstvo Ježíšovo, jezuité (Societas Jesu)
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
SR	Sbírka rukopisů
srov.	srovnej
stol.	století
sv.	svatý, svatá
tis.	tisíc
TH	fond Tomáš Halík
tj.	to jest
tzv.	takzvaný
vč.	včetně
VUK	fond Vědecká a univerzitní knihovna
zal.	založeno
zejm.	zejména
zl	zlaté rýnské